

प्रभुतरुण दिवाळी अंक 2022

अंतरंग

संपादकीय : सुहासिनी कीर्तिकर (४)

संजना कोठारे : (विस्तारीत संपादकीय) (५)

नलिनी तळपदे : (प्रहसन) (७), सुहासिनी कीर्तिकर : (कथा) (१०), सुजन राणे: (लेख) (१३),

डॉ. सुमन नवलकर : (कथा) (१६), नंदकुमार विजयकर (कथा) (१८), हेमंत विनायकराव तळपदे : (कथा) (२१),

सौ. प्रणिता प्रभाकर : (कथा) (२६) सौ. मुकुला प्रदीप नवलकर : (लेख) (२७), दीपक माधव धैर्यवान: (लेख) (३२),

सौ. त्वरिता संजय दळवी : (लेख) ((३४), डॉ. अंबुजा प्रदीप नवलकर : (लेख) (२८),

मृदुला (आगासकर) जोशी : (लेख) (४०), सौ. सुजाता तुषार कीर्तिकर : (कथा) (८३), अरमान कोठारे : (लेख) (८५),

आधार कोठारे : (लेख) (८६), डॉ. नताशा त्रिलोकेकर : (लेख) (९०), यशांबरी अर्जिक्य : (लेख) (९२),

रोमा विजयकर केंजळे : (९४), सुप्रिया व सुधीर नायक : (लेख) (९५), अनुक्षा समीर तळपदे : (लेख) (९७)

माझी स्पंदने :

श्रीमती स्वाती प्रविण राणे : (४१), नंदकुमार विजयकर : (४२), सुश्री. मुकुला राणे नवलकर : (४३)

श्रीमती वृंदा शाम जयकर : (४५), सौ. प्रणिता प्रभाकर : (४७), श्री. अनिल पूर्णचंद्र राव : (४८),

श्री. हेमंत विनायकराव तळपदे : ((४९), त्वरिता संजय दळवी : (५०), श्रेया तळपदे (१०६)

मुलाखत :

मुलाखतकार - मिहिरा मिथिल नवलकर (५१)

श्री. अनिकेत खानविलकर (५२), सौ. निकिता नितीन देसाई (५४), श्री. रोहित भालेकर (५६),

डॉ ऋतुजा तन्मय विजयकर (५८), श्री. स्वप्नील महाले (६०), सौ. रजनी नितीन कोठारे (६२),

श्री. विश्वनाथ हेरवाडकर (६४), सौ. शिवानी संदेश राणे (६६)

चित्रकट्टा :

पं. सुजन राणे (६९), अश्विनी रोहन कोठारे (७०), श्री. मयुरेश वाझकर (७१), मोनिका राणे अय्यर (७२),

श्री. राजा अर्जिक्य (७३), श्री. सिद्धार्थ रंजन कोठारे (७४), अपर्णा सुरेश विजयकर (७५),

विदुला श्रीनल कोठारे (७६), अपर्णा समीर विजयकर (७६), प्रणोती कीर्तिकर (७७)

कॅमेऱ्यातून :

श्री. मनिष कोठारे (७८), श्री. नंदू धुरंधर (७९), श्री. धीरेन रणजीत (७९), श्री. राजेश नवलकर (८०),

श्री. स्वप्नील आगासकर (८०), श्री. निकेत नवलकर (८१), श्री. राहुल आगासकर ((८१),

कॅ. आश्विन प्रधान (८२), श्री. नंदकुमार विजयकर (८२)

बालविभाग :

अरमान कोठारे : (लेख) (९९-१००), विहान श्रीनल कोठारे : (कविता) (१०२-१०४), मायरा राणे : (लेख) (१०३),

यश शैलेंद्र तळपदे (१०४)

कविता :

सौ. निकेता प्रशांत राणे, सुहासिनी कीर्तिकर, हेमंत विनायक तळपदे, सौ. कल्पना कोठारे, रोमा राणे मलिक, स्वाती वर्तक

वात्रटिका : डॉ. सुमन नवलकर

मुखपृष्ठ : श्रीनल शरद कोठारे

मुद्रित शोधन : सुहासिनी कीर्तिकर, संजना कोठारे

प्रतिक्रिया, अभिनंदन, प्रभुतरुणास देणगी, प्रभुतरुणाची डायरी इत्यादी

तत्त्वाचा बंदा जीव । मूर्तीला कोण विचारी?

प्रभुतरुण

दिवाळी अंक

मूल्य रुपये दहा

(स्थापना : तारीख २५ ऑगस्ट १९२३)

संपादिका : सुहासिनी कीर्तिकर

कार्यकारी संपादक मंडळ:

मिनाक्षी जयकर, मयुरा नायक,

संजना कोठारे, वैजयंती कीर्तिकर

www.prabhutarun.com

वर्ष ५६ वे)

१६ नोव्हेंबर, १६ डिसेंबर २०२२

(अंक ३)

संपादकीय

दरवळ

-सुहासिनी कीर्तिकर

दिवाळी साजरी झाली. सणांची, आनंदाची, दिवाळी अंक वाचनाची, गाठीभेटींची, चवीष्ट घेवर-शिंंगड्यांची... रेलचेल म्हणजे दिवाळी. त्या सर्व मनभर आस्वादाची धुंदी अजून उतरलेली नसेल. शिरशिरत्या गुलाबी थंडीत झोप झाली तरी परत दुलई पांघरून साखरझोप घ्यावीशी वाटते. वाचकहो, अगदी याच न्यायाने दिवाळीचा आनंद मनाला लपेटून असताना आपला 'प्रभुतरुण' दिवाळी अंक साखरधुंदीसारखा त्यानंतरच्या महिन्यात तुमच्या भेटीला आला आहे. अनेकांचे साहित्य घेऊन.

ही भेट साहित्याची, नवलपरीचीच. त्यात लेख, प्रहसन, कथा, कविता, वात्रटिका, चित्रे आहेत ती जुन्यानव्यांची. त्यासाठी प्रभुतरुणाची तरुणाई खूप लगबग करित होती. इथली अन् परदेशातीलही. 'स्वामी' कादंबरीत माधवरावांच्या तोंडी एक वाक्य आहे - ' अत्तर जरी झालं, तरी चुरगळल्याखेरीज दरवळत नाही.' खरंच ना? जाहिरातदार, ती मिळवणारे दीपक धैर्यवान यांच्यासारखे कार्यकर्ते, लेखक, कलाकार... सर्वांचीच मेहनत, सदीच्छा अशा या दिवाळी अंकासाठी दरवळल्या.

वाचकहो, प्रभुतरुणाच्या या दिवाळी अंकाचा दरवळ तुमच्या मनीही कायम दरवळत राहो. नव्याण्णवाच्या वर्षाचा हा साजरा अंक आहे... और करीब आ जाओ!

99 Not Out..

★ Sanjana Deepak Kothare ★

As we gear up to bring in the 100th year of our age-old institution, I convey my heartfelt gratitude and respect to our editor Suhasini Kirtikar who has selflessly handled and steered the Prabhu Tarun 'ship' through troubled waters single-handedly and anchored it so well that we are able to see this day when we will be celebrating our 100th year in 2023.

Prabhu Tarun cannot be complete without the mention of Vishnupant Kothare who was the founder and 1st editor of Prabhu Tarun. He was succeeded by his son Suhas Kothare who dedicated his entire life to Prabhu Tarun. Thereafter, following the untimely demise of Suhas Kothare, Vihang Nayak took over the reins of Prabhu Tarun. Despite being extremely tied up in various activities, Vihangkaka was so committed that he would make time out of his hectic schedule to work for Prabhu Tarun. I have been fortunate to be associated with these fantastic icons in my life who had handled every situation with a smile and were capable of finding a solution to every problem. I would have considered myself lucky if I could imbibe at least something from them. There was a lot to learn from these wonderful personalities however God had other plans.

Likewise, our current editor Suhasini Kirtikar also has multiple activities on hand. It is really appreciable and admirable to see how they have taken up the challenge and have been loyal to their commitment. Prabhu Tarun has not been the sole activity for them as they are super actively involved in various other activities which are not only time-consuming but also mentally and physically taxing. However, they have made it a point to stand by what they were committed for and set a precedent before the gen next that we can achieve anything we desire 'only if we want to'. Just remembered a dialogue from a famous Hindi film, "Wakt hota nahi hai... nikaalna padta hai." Else there are multiple reasons which one can come up with to avoid or ignore something they don't really intend to do. Making time for something or someone even when it is difficult to give time is the best gift one can give. Hence kudos to the Editors of Prabhu Tarun for having sacrificed the precious time of their lives for this thankless job which is a rare find these days.

Our generation is engulfed in a lot of issues that were not prevalent during those days. Our commitments and responsibilities on the career front these days make it difficult for us to give that much time to institutions that demand time. We literally fall short of time as our family time is also sacrificed due to the tremendous work pressure leaving us very little time for our personal lives and recreation.

However, once there is a commitment there is no looking back especially when we are committed to a 'terminal' commitment. How we 'make time' for our commitments is a challenge considering that we do justice to our family, friends, work, and social

commitments as well. It is like walking on a tightrope. There are some who successfully manage the balancing act by attending to every aspect of their life with equal dedication and commitment. However, it is a mighty challenge I must say.

When I approached some of our esteemed writers for their articles in our Diwali Issue. I was touched to see the love and adulation they showered on Prabhu Tarun. I would like to name a few well-wishers like Shreya Talpade, Roma Rane Malik, Anuksha Talpade, Yash Shailendra Talpade besides a lot many more who stood by us even at a short notice. What I found endearing is that despite being extremely busy with their hectic lifestyle and other commitments they willingly offered their support and made time for us. I genuinely appreciate their timely help and am deeply touched by the love and affection showered upon us.

I would also like to appreciate our budding writer cum poet Armaan Akshay Kothare who is an extremely talented and promising young boy. Armaan has successfully completed a year of writing his monthly column for Prabhu Tarun. Armaan who is a avid learner has not only been contributing in terms of writing short stories and poems but also works as a part of our working committee being trained under the able guidance of his father Akshay Sudeep Kothare whose contribution is also extremely valuable to us. Another priceless contribution that needs a special mention is that of Shrinal Sharad Kothare who along with Vidula Shrinal Kothare, conceived and created our cover page for this Diwali issue. Shrinal has been associated with Prabhu Tarun since 1994 and has been an integral part of Prabhu Tarun throughout his association with us.

Although I need not thank my fellow co-workers, a few need special mention. I would like to express my gratitude to Mihika Mithil Navalkar and Monica Rane Iyer for their consistent and rock solid support which is not only limited to events and fun activities but also extends towards the publication of this Diwali issue. Everybody enjoys entertainment, fun, and frolic but to work selflessly for something which is not all that glamorous requires another level of dedication.

I have always been of the belief that where there is a will there is a way and to get there one needs to have sheer grit and determination besides being committed to the commitment. What cannot be achieved if we join hands and work towards a common goal? However, there has to be a strong intent and dedication besides having respect towards the cause. Although all of us enjoy entertainment in terms of dance, songs, theatre etc, and have known Prabhu Tarun to encourage amateur talent by providing a platform for performing arts, one cannot ignore the fact that Prabhu Tarun originally is a publication and hence 'literature' which is also considered to be a work of 'art' deserves its due respect.

Now that the publication is about to celebrate its landmark birthday next year, entertainment is the means to celebrate the publication. There have been a lot of people involved in the successful running of this newsletter, Diwali issues for these 99 years and I express my gratitude and respect to all our writers, our artists, and also our readers who have given so much love and blessings to our institution. We look forward to your valuable contribution even during our centenary celebration as we celebrate PRABHU TARUN'S 100th year of existence

‘वात्रटिका’

आठवं कोण?

एकदा एका कोंबडीने अंडी घातली सात,
आठ पिल्लं दिसतात कशी? पडली ती पेचात.
एक पिल्लू खादाड, त्याचं पोटच नव्हतं भरत,
कोंबड्याला ती भरवत होती सात पिल्लांसोबत.

-डॉ. सुमन सुवर्णकुमार नवलकर

नारदमुनी : आणि चित्रगुप्ता; तुला कंटाळा आलाय तुझ्या कामाचा. तूच सांग; या स्वर्गलोकात कुणाला कंटाळा आलेला पाहिलास का तू? तो पृथ्वीतलावर मानवाला येतो. मी नाही का न कंटाळता आकाशवाणीचा प्रमुख वार्ताहर म्हणून तिन्ही लोकी ये जा करतो? आमचे पिताश्री ब्रम्हदेवदेखील युगानुयुगे जोड्या जुळवून त्यांच्या गाठी बांधताहेत. आता वयोमानामुळे काही निरगाठींच्या सुरगाठी होऊन सुटतात. पण त्याला मराठी शादी.कॉम, अनुरूप विवाहसंस्था असे पर्याय त्यांनी दिले आहेत.

चित्रगुप्त : तसाच पर्याय मला हवा आहे देवर्षी. मला ना; दुसरं काहीतरी लिहावसं वाटतं.

नारदमुनी : काही तरी म्हणजे काय?

चित्रगुप्त : मी जे लिहीन ते वाचलं जावं. पाहिलं जावं. त्याची दखल घ्यावी म्हणून दूरचित्रवाणी, आकाशवाणीसाठी काहीतरी लिहावसं वाटतं.

नारदमुनी : असंभव. अरे; त्यात जे दाखवतात ते अतिरंजित, कल्पनाविलास असतो रे. तू लिहीतोस त्या पापपुण्याच्या नोंदी खऱ्या असतात. त्यापेक्षा मी सांगतो तसं कर. पृथ्वीतलावर अनेक जातीजमाती आहेत.

त्यातलीच एक जात पाठारे प्रभू. मोठी उत्साही आणि हौशी. महिला समाज, सोशल समाज, चॅरीटीज अशा तीन संस्था शंभरी पार करूनही त्याच जोमाने कार्यरत आहेत. तशीच प्रभुतरुण, प्रभुप्रभात ही दोन मासिकंही अनेक वर्षे चालू आहेत. सध्या या दोन मासिकांची सूत्रं सुहासिनी कीर्तिकर, वृंदा जयकर या कार्यक्षम संपादिकांच्या हातात आहेत. या मासिकांची शंभरी चालू आहे यावर्षी. तर सांगायचं म्हणजे तुला जे काही लिहावसं वाटतं; त्याची इथून सुरुवात कर. तशा नव्या लेखकांच्या शोधातच आहेत त्या दोघी. पण हांऽऽ दोन दगडांवर एकदम पाय ठेवू नकोस. आधी एके ठिकाणी खडा टाकून बघ. तुला मी नंबर देतो. पण तुझ्यातल्या दिव्य शक्तीने तू प्रभुतरुणाच्या संपादिका सुहासिनीबाईशी बोलू शकतोस.

चित्रगुप्त : हलाव, मी चित्रगुप्त बोलतोय. मला प्रभुतरुणाच्या संपादिकाबाईशी बोलायचंय.

सुहासिनी : बोला ना. अहो मीच संपादिका. आपण?

चित्रगुप्त : मी चित्रगुप्त.

सुहासिनी : थांबा हं. नीट ऐकू येत नाहीय मला. रेंज नसेल मिळत. आपण कुठून बोलताहात?

चित्रगुप्त : इंद्रपुरीहून -

सुहासिनी : इगतपुरीहून का?

चित्रगुप्त : नाही हो. इंद्रपुरीहून. इगतपुरी नाऽऽही. इंद्रपुरी. इंद्रपुरीतून.

सुहासिनी : इंद्रहून? बरं बरं. नाव काय म्हणालात तुमचं? चित्रा गुप्ते का?

चित्रगुप्त : नाही हो. चित्रगुप्त.
सुहासिनी : बरं, बरं. तुम्हाला आमची वर्गणी
भरायचीय का? की काही लिहिण्याची
इच्छा आहे? छान. छान. काय
लिहीणार? कथा, कविता, लेख,
आठवणी की चारोळी? चुटके -
वात्रटिका?

चित्रगुप्त : तुम्हीच सांगा. म्हणजे मला जमेल असं,
चांगलं असेल असं. 'प्रभुतरुणाची
डायरी' माझ्या हातचा मळ.

सुहासिनी : आता हा अंक तर जवळजवळ तयारच
झाला. पुढच्या अंकासाठी एखादी
पाककृती देता का? ती चवीने वाचली
जाईल. तुम्ही गुप्ते ना? मग शेवळाची
सी.के.पी. पद्धतीची भाजी लिहून पाठवा
ना.

चित्रगुप्त : अहो पण;

सुहासिनी : थांबा हं. मला दुसरा फोन येतोय.
दिवाळी अंकासाठी असणार. आपण पुढे
केव्हातरी बोलू हं. (फोन डिस्कनेक्ट
होतो.)

✱

नारदमुनी : नाराऽऽयण, नाराऽऽयण. काय झालं?
लागला का खडा?

चित्रगुप्त : मुनिराज; त्या माझ्याशी चक्क चित्रा
गुप्ते म्हणूनच बोलत होत्या. शेवळाच्या
भाजीची कृती पाठवायला सांगितलीय
त्यांनी! जिथे शेवळंच माहीत नाहीत तिथे
भाजी कशी करणार?

नारदमुनी : मग सांगायचं ना तसं?

चित्रगुप्त : हो. पण त्याआधीच त्यांनी फोन ठेवला
की. फारच व्यस्त त्या.

नारद : बरोबर. दिवाळी अंकाचे काय कमी
व्याप असतात का? आता तुझ्या

‘वात्रटिका’

वेडं गाणं

बांगड्या घालून ती आरशात बघते हात,
हसून म्हणते, ‘हसतात त्यांचे दिसतात दात.’
तिच्यापाशी दात आहेत, पण नाहीत चणे,
चण्याच्या झाडावर चढून गात बसते गाणे.

-डॉ. सुमन सुवर्णकुमार नवलकर

उत्साहाला थोडी मुरड घाल. मी सांगतो
ते ऐक. तू ज्या पापपुण्याच्या नोंदी करून
कंटाळलायस ना? ते काम सोपं. त्या
किती लेखकांना मिळवतात. ज्ञातीच्या
नोंदी ठेवतात. तुझी नियुक्ती एकट्या
ब्रम्हदेवांनी नाही; तर ब्रम्हा, विष्णू, महेश
या त्रिदेवांनी एकमताने केली. ते तिघेही
तुझ्या कार्यक्षमतेवर बेहद खूश आहेत.
याहून मोठा सन्मान कोणता असू शकतो
चित्रगुप्ता? सुहासिनीबाई आधी त्रिदेव
होते तिथेही. विष्णूपंत, सुहास, विहंग! तू
हे हवं, ते हवं, अशी हव्यास करणारी
मानवी वृत्ती सोडून दे बरं.

त्यांच्या संपादकीय कार्याची नोंद कर. त्यापेक्षा हे
लक्षात असू दे की हे हवं, ते हवं असा हव्यास करणारी
मानवी वृत्ती आपल्याला शोभत नाही. आपण ‘ठेविले
अनंते तैसेचि रहावे, चित्ती असो द्यावे समाधान’ या
पंथातील. हे चंद्र सूर्य, ग्रह तारे पहा. सूर्य पश्चिमेला
उगवत नाही. चंद्र मध्यान्हीला झळकत नाही.
रात्रपाळीबद्दल चंद्राने कधी नाराजी दर्शविली नाही.
सुहासिनीला पहा बरं. प्रत्येकजण आपापल्या ठिकाणी
समाधानी आहे. हे समाधान अंगीकारून झोपी जा. बघ
उद्याची पहाट नक्की प्रसन्न असेल. तिचे तू प्रसन्नचित्ताने
आणि हसतमुखाने स्वागत करशील. चला ऽऽ आता
माझी क्षीरसागरात लक्ष्मीनारायणाच्या भेटीची वेळ
झाली... नाराऽऽयण, नाऽऽरायण.

✱

माणसातला पुरुष आहे पुरुष. डंखाशिवाय कशालाच मजा नाही. हं. पकड घट्ट. अगदी घट्ट. आणखी घट्ट.”

या सगळ्या संवादातून ईराला रंगमंचाबाहेरचा तो - त्याच्यातला पुरुष दिसू लागला. अलिप्तपणे सिगरेट पिणारा, रुबाबदार आणि उत्तेजित अहंकार असलेला. ती मग शराची सोबत सोडून मनाने जणू रंगमंचावरची माशीच झाली. त्याचे बोट दातात धरून हलकेच डंखणारी. माशी मधुरा... माशी ईरा... मंचावरील प्रकाश मंद, शांत शांत होत त्या माशीची मधुरा झाली होती. तिला पंख दाखवले होते. बाटलीतल्या गोडव्यात लडबडणारी ती बाहेर आली. तिनेच निर्माण केलेले संसाराचे मध. एक गुंता. त्यात अडकलं की मग प्रचंड तडफड, तडफड. अशावेळी त्यातून बाहेर पडण्यासाठी कुणीतरी लागतो. हो कुणी म्हणजे असा हात देणारा पुरुषच. बाहेर पडल्यावर तिच्यातला सगळा गोडवा चोखून चोखून घेणारा. हलके हलके ती त्या पुरुषात संपूनच जाते... असं ते ‘मधाळ डंख’ नावाचं प्रतिकात्मक नाटुकलं प्रायोगिक मंचावर छायाप्रकाशाने साकार झालं अन् ईरा अलगदपणे रंगमंचाची रेषा विसरलीच. तीच ईरा, तीच मधुरा, तीच मधमाशी!

मधाळ असं ते प्रायोगिक नाटक संपलं. प्रेक्षक किती? पंधरा-वीस जण. त्यातले कुणी समीक्षक, कुणी प्राध्यापक, कुणी मित्र. खरे प्रेक्षक दोनच - एक शरा, दुसरी ईरा! ती मधधुंद होत घरी गेली. रात्रभर त्या मधातच लडबडलेली, भारावलेली. दुसऱ्या दिवशी काही झालंच नाही; या चेहऱ्याने तो वेळेवर बँकेत. ईराला हे नवलाईचं वाटलं. वाटलं; कालच तिथ्थेच त्याचे ‘मधाचे बोट’ पकडून त्याच्या अभिनयाला दाद द्यायला हवी होती. मधल्या जेवणावेळी ती शराबरोबर मुद्दाम त्याच्या डेस्कशी गेली. पण तो शांतच, हं, हं... अस्सं... हां. करीत राहिलेला. ईराच म्हणाली, “काल आम्ही आलो होतो छबिलदासमध्ये.” तो म्हणाला, “हं. पाहिलं मी तुम्हाला.” पण इतकंच. ‘नाटक कसं होतं?’ -

विचारणं नाही. “माझं काम आवडलं का?” पुसणं नाही. “तुम्ही आलात, बरं वाटलं” नाही. ईरा आपली त्याच्या त्या वागण्याला आणखी घट्ट चिकटली. अडकतच गेली. शरा तिला म्हणालीही, “अगं, नाटक हे नाटक असतं. आपला सहकारी म्हणून तो घुमा आहे घुमा. माणूसघाणा मेला.” पण ईरा तरीही या ना त्या निमित्ताने त्याच्याभोवती घुमत राहिली.

मग सुरू झालं तिच्या जीवनातलं खरंखुरं नाटक. ती जणू मधुरामाशी अन् तो कायम ‘डंखाशिवाय कशालाच मजा नाही’ म्हणणारा. शराने तिला किती वेळा सांगितलं की त्याच्या या नाटकाच्या वेडामुळे त्याची बायको नाराज आहे त्याच्यावर. म्हणून तो बँकेच्या नोकरीचं शीड धरून आहे. तू नको नादी लागूस. हे काऽऽही चांगलं चिन्ह नाही. पण आता ईरा ईरलाच पेटली होती. असेल तो संसारी. पण तो खरा रंगधर्मी आहे. पुरुष आहे. त्याच्या संसाराशी तिला काही देणं नाही, घेणं नाही. अखेर ती त्या मधात अक्षरशः बुडली. त्याच्या नजरेत तिने लोभ पाहिला. स्पर्शात प्रेम अनुभवलं आणि सहवासात अतीव गोडी असलेला मधच मध.

सतत आणि खूप खाल्ला की गोडपणा जातो मधाचा. थोडासा कडसरही होतो अन् चिकटही. खूप राहिला तर ‘जुना’ होतोच असंही नाही. नुसते मधाचे बोट चाटवले जाते म्हणून. हे का ईराला माहीत नव्हते? पण तिच्यात नाटक घुसले होते नं? तोही शांतपणे तिचे त्याच्यात घुसणे पहात होता. आवेगाने तिच्यात घुसत होता. संसार, नोकरी, पिणे.... सगळे संयमी - धीरोदात्त नायकासारखे. तशात त्याची प्रयोगिक नाटकेही होतच होती. मधुरा अन् तो यांची जोडी नाटकात, नाटकाबाहेर गाजत होती.

..... अन्.... अन् मग नाट्य खरेखुरे रंगले. त्याची बायको स्वतंत्र झाली. तिला नोकरी होतीच मल्टिनेशनल कंपनीत. मुलगा मोठा झाला होता. आता तिला मधाची काय; कुठलीच बाटली नको होती. तिने एक दिवस आपला निर्णय सांगितला. याने

त्याच्या सवयीने 'हं? बरं. ठीकच.' म्हटलं. मनात म्हणाला असेल, 'हं. उगाच लडबडत कशाला बसायचं मधमाशीसारखं?'

बायको झाली वेगळी. ईराला तिचा त्याला मारलेला डंख कळला नाही. पण त्याचं विष तिच्यात भिन्नू लागलंच. ईराच्या आवेगी मिठीतही मंचावर संयमी अभिनय केल्यासारखा तो अलिप्त असू लागला. तशातच एकदा मधुरा आली बँकेत भेटायला. म्हणाली, 'तू त्याच्या बायकोचा अपमान करतेयेस.' फणकारत ईरा म्हणाली, 'तुझं काय?'

मधुरा म्हणाली, 'माझं? वेडी का गं तू? मंचावरचं माशी होणं मला खऱ्या जगात परवडणारेय? ही मधाची पोळी पिळून घ्यायला अनेकजण असतात गं! त्यातून खऱ्या जगात येऊन पंख हलवत दूर दूर उडत जाता आलं पाहिजेल. ईरा, बाई नावाचं जाळं आपणच दूर भिरकवायला पाहिजेल गं. शरा; तू तरी सांग हिला समजावून

बाई.''

ईरा फणकारली - "मंचावरची मधुरा - माशी नाहीसच तू. तो बघ. सगळे डंख पचवून अलिप्त राजासारखा आहे. मंचावर... बँकेत.... कदाचित् घरीही. तो राजामाणूस आहे. 'हं... हं... असं' म्हणत; आहे ते राजासारखं स्वीकारणारा. नको करूस माझी काळजी. मी आता बदली ब्रॅच मागितली आहे. मिळेल लवकरच. पण कडू-गोड मध मला खूप खूप काही देऊन गेलाय. समजून घे गं. मला प्लीज समजून घे.'....

अन् मग माशी-मधुराला कुणास ठाऊक; अचानकच; उगाचच इंदिरा संतांच्या कवितेतील ओळींनी डंख मारला.

- 'कातरवेळेवरती थबकून
ऐकतील जर पिंपळपाने;
उत्तरातला कडू गोड मध
शोषतील ती तीक्ष्ण सुईने.'

WITH BEST COMPLIMENTS FROM:

SWIFT ENGG. CO.

MANUFACTURERS OF PRESSURE DIE-CAST COMPONENTS IN
ALUMINIUM / ZINC ALLOYS

PRODUCT RANGE : COOKWARE ITEMS, MIXER COMPONENTS,
LIGHTING FIXTURES ETC.

MR. NEEL J. KIRTIKAR

4 GANGA, TUNGARESHWAR INDL. COMPLEX,
SATIVALI, VASAI (E.). PIN CODE 401208

TEL NO. 02502481043

EMAIL : neelkirtikar21@gmail.com

छंदात मी, रंगात मी

* पं. सुजन राणे *

न्यू जर्सी, अमेरिका

‘छंदात मी, रंगात मी’ हे किती मार्मिक शीर्षक आहे हे सांगायची गरज नाही कारण त्या शब्दांतच त्याचं मर्म दडून बसलं आहे. मला कळवण्यात अभिमान व आनंद वाटतो की या वर्षाच्या अमेरिकेच्या बृहन महाराष्ट्र मंडळाच्या अधिवेशनात माझा सत्कार झाला. अमेरिकेत जवळजवळ प्रत्येक प्रांतात एक मराठी मंडळ खात्रीने असतं. ही मराठी मंडळं दर दोन वर्षांनी एकत्र येवून एक मोठं संयुक्त अधिवेशन एखाद्या प्रमुख शहरी भरवतात. यावर्षी ते अधिवेशन न्यू जर्सीच्या अटलांटिक शहरी ११ ते १४ ऑगस्टपर्यंत भरवण्यात आलं होतं. मराठी भाषा व मराठी संस्कृती अमेरिकेसारख्या परदेशी टिकावी हा मुख्य उद्देश असतो. त्यात नाटकं, गाणी व नृत्य असे मनोरंजनाचे कार्यक्रम भरपूर असतात. जवळजवळ ५००० मराठी लोकं अमेरिकेतल्या निरनिराळ्या प्रांतातून आलेले, रोज सकाळ, दुपार व संध्याकाळ फराळ करत व मनोरंजनाच्या कार्यक्रमांचा आस्वाद घेत दिसत असतात. पुरुष डोक्यावर फेटे बांधून ढोल वाजवत दिंड्या काढतात तर बायका नववारी साड्या घालून इथे तिथे मिरवत असतात. हे चित्र पाहून मन भरून येते कारण मराठी संस्कृती जोमाने इथे रुजू होत चालली आहे. स्थानीय व महाराष्ट्रातून कलाकार निर्मात्रित केले जातात. महाराष्ट्रातून शंकर महादेवन, अमोल पालेकर व प्रशांत दामले यांना बोलावण्यात आलं होतं. अशा ह्या बृहन महाराष्ट्र मंडळाच्या कार्यक्रमात, ‘उत्तररंग’ नावाच्या कार्यक्रमात

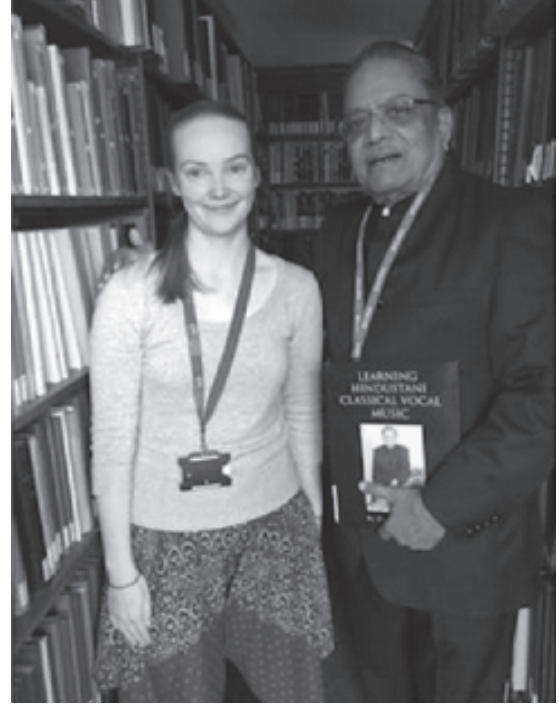
आयुष्यातली उरलेली वर्षे कशी आनंदात घालवावी असा एक विभाग होता. त्यांत ‘छंदात मी रंगात मी’ यात माझी मुलाखत झाली. मुलाखतीत माझी चित्रकलेची, शास्त्रीय संगीताची व लिखाणाची गेल्या चाळीसेक वर्षातली अमेरिकेतली व भारतातली पार्श्वभूमी सांगण्यात आली. माझ्या कला मी कशा जोपासल्या व त्यामुळे उरलेल्या आयुष्याचा प्रत्येक क्षण मी किती आनंदात घालवतो हे श्रोत्यांपुढे मांडण्यात मला एक उत्तम संधी मिळाली.

माझ्या चित्रकलेची, शास्त्रीय संगीताची व लिखाणाची पार्श्वभूमी सांगायचा मोह टाळता येत नाही. मला चित्रकलेचा वारसा माझे वडील केशवरावांच्याकडून आला. गेल्या शतकात ते एक नामांकित चित्रकार होऊन गेले. त्यांनी पूर्वीच्या Vife Regal Lodge (हल्लीचे राष्ट्रपती भवन) नवी दिल्ली इथे काही चित्रे काढली होती. तसंच त्यावेळच्या कित्येक महाराजांची व्यक्तीचित्र व हैद्राबादच्या राजा धनराजगिरजीच्या पदरी असल्यामुळे त्यांच्या महालासाठी काही चित्र काढली होती. गेल्या ३५ वर्षांत मी ७५ व्यक्ती चित्र रंगवली आहेत, त्यात ओमानचे राजे सुलतान काबूस, इंदिरा गांधी, टाईम्स ऑफ इंडियाचे श्रीयंस प्रसाद जैन, अमेरिकन रिपब्लिकन सिनेटर पीटर इनव्हर्सो, इथल्या प्रिंसटन हॉस्पिटलचे ऑर्थोपिडिस्ट, वॉल्टर घुटोवस्की, कार्डिओलॉजिस्ट आनंद कुलकर्णी, भारतीय रिझर्व्ह बँकचे उच्च अधिकारी रमेश प्रधान, नावाजलेले

वकील दिवाकर कारखानीस, स्वामी चिन्मयानंद, चिन्मय मिशन, न्यू जर्सी व स्वामी विवेकानंद, स्वामी विवेक केंद्र, कन्याकुमारी अशी चित्र आहेत. २००० साली बृहन महाराष्ट्र मंडळाचे अधिवेशन कॅलगरी, कॅनडा इथे भरलं होतं. त्यात नावाजलेल्या वीस शास्त्रीय संगीतकारांची चित्रं प्रदर्शित करण्यात आली होती. सांगायला अभिमान वाटतो की लोकसभेचे पूर्वीचे स्पीकर मनोहर जोशी, 'सकाळ' वर्तमान पत्राचे संपादक पवार (शरद पवारांचे धाकटे बंधू) व हृदयविकार तज्ज्ञ नीतू मांडके यांनी प्रदर्शनाला भेट दिली. यातली काही चित्र माझ्या अमेरिकेच्या घरी कित्येक वर्षे रेंगाळत पडली होती. ती सर्व चांगल्या ठिकाणी लागावी व येणाऱ्या पिढींना ती पाहूला मिळावी या उद्देशाने मी बनारस हिंदू युनिव्हर्सिटी, वाराणसी, महाराज सयाजीराव युनिव्हर्सिटी ऑफ बडोदा, पूना युनिव्हर्सिटी अँड बॉम्बे युनिव्हर्सिटीच्या संगीत विभागाला विनामूल्य दान केली. तसंच ज्यांच्या नावाने आज भारतीय चित्रपटसृष्टीत अवार्डस दिले जातात. ते दादासाहेब फाळके यांचं व्यक्तीचित्र फिल्म अँड टेलिव्हिजन इन्स्टिट्यूट ऑफ इंडिया, पुणे इथे मी दान केलं.

माझ्या शास्त्रीय संगीताची सुरुवात माझे काका सूर्यकांत राणे यांच्याकडून झाली. ते भारतीय चित्रपट सृष्टीचे पहिले संगीतदिग्दर्शक होऊन गेले. त्यांच्यानंतर अनिल विश्वास, नौशाद, गुलाम हैदर, सी रामचंद्र, सुधीर फडके वगैरे आले. (संदर्भ - ७५ ग्लोरियस इयर्स ऑफ इंडियन सिनेमा बाय राजेंद्र ओझा) एक पाठारे प्रभू पहिला संगीत दिग्दर्शक होऊन गेला ही किती अभिमानाची गोष्ट आहे. त्यांनी १९३१ साली 'वीर अभिमन्यू' या चित्रपटाला संगीत दिलं व त्यानंतर वीस चित्रपटाला संगीत दिलं असं नमूद केलं गेलं आहे. (संदर्भ - हरमिंदर सिंग हमराज - रिसर्च स्कॉलर फ्रॉम कानपूर) एस.एस.सी. झाल्यानंतर मी खानदानी शास्त्रीय संगीताकडे वळलो. ग्वाल्हेर घराण्याचे पं. गोविंद प्रभू व किराणा घराण्याचे पं. राजारामबुवा जाधव यांच्याकडे संगीताचा श्री गणेशा

Sujan Rane's photo at Cambridge University Library, UK in recognition and acceptance of his book ``Learning Hindusthani Classical Vocal Music

गिरवल्यानंतर, किराणा घराण्याचे प्रसिद्ध गवई पं. फिरोझ दस्तूर यांच्याकडे ३० वर्षांची दीर्घ तालीम घेतली. (ते भारतरत्न पं. भीमसेन जोशी व गंगुबाई हनगल यांचे गुरूबंधू असून सवाई गंधर्वांचे शिष्य होते.) त्यांच्या आशीर्वादाने नेहरू सेंटर, लंडन, बनारस हिंदू युनिव्हर्सिटी, वाराणसी, टाट इंस्टिट्यूट, कुलाबा, आय.टी.सी. संगीत रिसर्च अकॅडमी, कलकत्ता कला अकॅडमी, गोवा वल्लभ संगीतालय, मुंबई अशा काही ओळखल्या जाणाऱ्या संस्थांमध्ये मला माझं गाण सादर करण्याची संधी मिळाली आहे.

अमेरिकेत गेल्या २५ वर्षांत राहताना एखादा बौद्धिक छंद असावा असं फार वाटत असल्यामुळे मी माझा तिसरा छंद, 'लिखाण' याला सुरुवात केली. मी एका विशिष्ट बौद्धिक पातळीचा नसल्या कारणाने मला शंका होती की मला प्रतिसाद किती मिळेल, पण

सुरवातीलाच मनासारखा प्रतिसाद मिळाल्यामुळे अधिक काहीतरी लिहावं असं वाटायला लागलं. नावाजलेले पत्रकार व लोकसत्ताचे माजी संपादक कुमार केतकरांनी लोकसत्ता पुरवणीत माझा 'भारतीय संगीताची सुरुवात वेदांपासून कशी झाली' हा लेख, पहिल्या पानावर, १५ वर्षांपूर्वी छापला. हे उत्तेजन पुरेसं असल्याकारणाने मी कॅनडाच्या 'एकता' व न्यूयॉर्कच्या 'रंगदीप' मासिकात बरेच लेख लिहिले. तसंच महाराष्ट्र टाइम्सचे संपादक पानवलकरांच्या सहकाराने शास्त्रीय संगीतकारावर लेख लिहिले. माझे बरेचसे लेख मुख्यतः शास्त्रीय संगीतकारावर लिहिले होते. त्यात किराणा घराण्याचे संस्थापक अब्दुल करीम खान, त्यांची कन्या हिराबाई बडोदेकर, भीमसेन जोशी, फिरोझ दस्तूर व बेगम अख्तर यांचा समावेश होता. २००४ साली गाडीच्या अपघाताने माझा पाय तुटल्यामुळे, मी बिछान्यात लोळत पडलो होतो. अशावेळी वेळ कसा घालवायचा कळत नव्हतं, तेव्हा 'लर्निंग हिंदुस्थानी क्लासिकल व्होकल म्युझिक' पुस्तक लिहिलं. उद्देश-शास्त्रीय संगीताचे शौकिनांना व विद्यार्थ्यांना या शास्त्राची ओळख व्हावी हा होता. हे पुस्तक मुंबई विद्यापीठ, पुणे विद्यापीठ, आय.टी.सी. रिसर्च अकादमी, कलकत्ता व एनसीपीए लायब्ररी, मुंबई इथे स्वीकारलं गेलं आहे. पण जेव्हा ते पुस्तक २०१८ साली जगप्रसिद्ध केंब्रीज युनिव्हर्सिटी, यु.के. ला पोहोचलं आणि मला व माझ्या बायकोला निलिमाला तिथे बोलावण्यात आलं. तेव्हा एक वेगळंच समाधान मिळालं. (सोबत माझा केंब्रीज युनिव्हर्सिटी, लायब्ररीयनसोबतचा फोटो जोडला आहे.) कालांतराने हे पुस्तक ऑक्सफोर्ड युनिव्हर्सिटी लायब्ररी, यु.के. आणि लायब्ररी ऑफ यु.एस. काँग्रेस, वॉशिंग्टन, यु.एस.एस. यांनीसुद्धा स्वीकारलं आहे आणि त्याप्रमाणे मला त्यांची लेखी पत्रं आली आहेत. अशा प्रकारचं पुस्तक ह्या लायब्ररींनी इतर भारतीयांकडून किंवा पाठारे प्रभूकडून, माझ्या अगोदर स्वीकारल्याचं ऐकवात आलं नाही, ही नोंद

कविता

आली दिवाळी

- सौ. निकेता प्रशांत राणे

आली दिवाळी, आली दिवाळी,
हासत नाचत खेळत आली.
नवचैतन्याची घेऊन झळाळी,
आली दिवाळी, आली दिवाळी॥
आहे सणांची राणी 'दिवाळी'
तिची शान सर्वांहूनही निराळी.
लाडू, करंजी, चकली, कडबोळी,
संगे खाजा, चिवडा, शंकरपाळी.
अभ्यंगस्नान करून सकाळी,
बसती अंगणात पोरीबाळी,
रेखती ठिपक्यांची रांगोळी,
त्यात रंग भराया आली दिवाळी॥
उंची वस्त्रे लेऊनी ललना,
अलंकारांनी सजल्या अंगना.
लक्ष्मीपूजनाने सदना आली झळाळी
आली दिवाळी, आली दिवाळी॥
भगिनी ओवाळती, भाऊराया,
बहिणीची दिसे भावावरील माया.
कंदील, पणत्यांची रोषणाई आगळी,
फटाक्यांची मजा वेगळी
आली दिवाळी, आली दिवाळी॥

*

घेण्यासारखी बाब आहे.

हा लेख लिहिण्यामागचा मुख्य उद्देश असा आहे की ज्या नियतकालिकाला शंभर वर्ष पूर्ण होत आली आहेत व सुहासिनी कीर्तिकरसारख्या लायक प्राध्यापिका त्या नियतकालिकेच्या संपादिका असताना वरील सर्व गोष्टींची येणाऱ्या काळासाठी नोंद घेतली जावी, ही ईश्वरचरणी प्रार्थना.

Email : panditsujanrane@gmail.com

चानी व्यायली होती. तिची सुखरूप सुटका झाली, तो शुभशकून वाटला होता मला. मी परवा हॉस्पिटलातून आले आणि काल सोनीला पण रेडकू झालं. काल दिवसभर हंबरणं ऐकू येत होतं आणि आज अचानक हंबरणं थांबलंच. मी कमळ्याला बोलावून विचारलं, तर म्हणाला, त्याला रेल्वे-स्टेशनपाशीच्या पडीक जमिनीत नेऊन झाडाला बांधलंय. मग चानीचं रेडकू रे? मी विचारलं. तेव्हा कळलं, की त्यालाही तिथेच बांधलं होतं आणि दोन दिवसांनी ते गेलंही. आपण पोळ्याला गुरांना पुजतो. त्यांना पुरणपोळीचं जेवण घालतो. आता त्याच वाड्यातून रेडकं मरायसाठी नेऊन बांधली जातायत. तिथे ती उपाशी राहातात. त्यांना कावळे चोचा मारतात. चिखलात पडून राहून त्यांचे डोळेही कुजतात कधी-कधी. आपला दुधाचा धंदा आहे. कत्तलखाना नाही.”

ऐकलं-ऐकलं आणि सदाने तोंड सोडलंच. म्हणाला, “पारडी असती, तर पुढे दूध दिलं असतं. रेडकांचा उपयोग काय? मोठी होऊन दूध थोडीच देणार आहेत? उलट म्हशींचं सगळं दूध रेडकांच पितील. म्हशींना पान्हा फुटेपर्यंत ठेवलं होतं त्यांना म्हशींच्या पुढ्यात. बाजूचा शिवा गवळी तर रेडकांना मारून नदीत नेऊन टाकतो. मी फक्त माळावर नेऊन बांधलं, इतकंच.”

“इतकंच? मग आपली राजेश्वरी तरी काय कामाची? उद्या आपलं हे बाळही मोठं होऊन कसं निघेल काय माहीत? रेडकं मोठी झाली की रामूदादांकडे पाठवा. त्यांच्या शेतीच्या कामाला येतील. म्हशींपासून त्यांची रेडकं तोडायची आणि आपलं बाळ मात्र रडतंय म्हणून त्याला आणून माझ्या पुढ्यात ठेवायचं? मला नाही जमणार हे.”

भितीकडे तोंड करून राधेने पुन्हा अंगभर पांघरूण ओढून घेतलं.

साधारण अर्ध्या तासाने गोठ्यातून सोनीच्या हंबरण्याचा आवाज ऐकू आला. जोडीने रेडकाच्या हंबरण्याचाही. दुहेरी आवाज ऐकून राधा उठून बसली. तिने नीट कानोसा घेतला. पुन्हा सोनी

कविता

नजरेचा नजराणा

-सुहासिनी कीर्तिकर

चांदण्यांच्या दवात भिजली
पहाटवेडी स्वप्ने
गंधात भिजली केशराच्या
अवघी हळवी मने॥१॥
इंद्रधनुषी रंग घेऊनी
प्राची मधुमधुर घुमे;
रंग तयांचे लेऊन अंगी
हसली हिरवी पाने॥२॥
पानाआड हसली पहा
कुवार कळी - राने
उमलले मग जगही
सुंदर बनूनी शहाणे॥३॥
नजरेचा नजराणा खुणवी
ओढ लागता प्रेमें;
अपाप फुलली मग
आत्म साऊली बने॥४॥

*

हंबरली. रेडकूही हंबरलं. मग दोघांचही हंबरणं थांबलं. एक तृप्त शांतता गोठ्याकडून येऊन बाळंतिणीच्या खोलीत शिरली. सदा बाळाला घेऊन राधेपाशी आला. बाळ रडून-रडून थकलं होतं. डोळे बंद करून निपचीत होतं. राधेने बाळाला जवळ घेतलं. तिच्या डोळ्यांतून घळघळ अश्रू वाहू लागले. अश्रूंच्या ओलाव्याने बाळाने डोळे उघडले. किलकिल्या डोळ्यांनी राधेकडे पाहिलं. राधेने त्याला आणखी जवळ ओढून घेतलं. मग बाळंतिणीच्या खोलीभर तृप्त शांतता पसरली.

मो.८७७९१९४०४२

*

बोलू आपण.’’ दुसऱ्या दिवशी मी घरी गेलो.

“काय रे! हा यशवंतराव कोण?” “सांगतो. आम्ही दोघे परळ ब्रँचला एकाच दिवशी दाखल झालो. त्यावेळी मी शिरोड्याहून मुंबईला शिक्षणासाठी आलो तेव्हा एका चुलत्याकडे डोंबिवलीला राहात होतो. जेव्हा बँकेत रुजू झालो तेव्हा डोंबिवलीहून परळला येणं मोठं जिकीरीचं होतं. परळला यशवंतरावाशी ओळख झाली. एक दिवस त्याने त्याच्या घरी बोलावलं. परळला जवळच त्याचा दोन बेडरूमचा फ्लॅट होता. घरात त्याच्यापेक्षा दोन लहान भाऊ आणि एक बहीण असा परिवार होता. यशवंतराव एक दिवस अचानक मला म्हणाला “श्रीधरपंत, तुम्ही असं करता का? माझ्या घरी राहायला या. इकडे परळला आलात तर बर होईल.” बराचवेळ मला काय बोलावं तेच कळेना. एक गंमत सांगतो, मी त्याला यशवंतराव म्हणून हाक मारायचो. मग इतरजणही यशवंतराव म्हणू लागले. आम्ही सर्वजण त्याला अरे तुरेच करायचो. पण यशवंतराव सर्वांना अहो जाहो करायचा. मी त्याला ‘राव’ उपाधी लावली तर यशवंतरावाने माझा श्रीधरपंत केला.” यशवंतराव कमालीचा शांत आणि मृदु स्वभावाचा. त्यात कोणजाणे त्याची माझ्यावर अपरंपार भक्ती. यशवंतरावाने आग्रह करत त्याच्या घरी माझी सोय केली. पाच वर्षे मी यशवंतरावाकडे होतो. नंतर मी माटुंग्याला फ्लॅट घेतला. तेव्हापासून त्याची माझी दोस्ती. माझं लग्न झालं. मी संसार थाटला पण यशवंतराव अविवाहीतच राहिला. त्याने दोन्ही भावांचं शिक्षण पूर्ण केलं. बहिणीचं लग्न करून दिलं. पण भाग्यवश बहिणीचे मिस्टर लवकर गेले. तिला एक मुलगी आहे. आता दोघींही यशवंतरावाबरोबर राहतात. यशवंतरावाने जेव्हा पुण्याला बंगला बांधायला घेतला; तेव्हा त्याला म्हणालो, ‘यशवंतराव कशाला बंगल्याच्या भानगडीत पडतोस. चांगला मोठा फ्लॅट घे, डोक्याला ताप नाही.’ यशवंतराव म्हणाला, ‘वडिलांची शेवटची इच्छा होती एक बंगला असावा म्हणून.

अनायसे गावाकडच्या जमिनीचे चांगले पैसे आलेत, तेव्हा हे जमून जाईल, मला ठाऊक आहे, तुझ्या मनात ठशांबद्दल विचार चालू आहेत. सांगतो. बंगल्याचं काम हळूहळू पूर्ण झालं. वास्तुशांत करायची होती. पूजा करायची होती, पण यशवंतरावाकडे कोणीही सवाष्ण नव्हती. तिचे भाऊ बिनलग्नाचे आणि बहीण विधवा, तेव्हा यशवंतरावाने आम्हा दोघांना मुंबईहून बोलावून घेतलं. वास्तुशांती पूजा आमच्या हस्ते झाली. मंगल कलश, गृहप्रवेश सर्व काही आम्ही दोघांनी केलं. आणि भिंतीवर जे ठसे पाहिलेस ते माझ्या पत्नीचे आहेत. यशवंतराव माझ्या पत्नीला बहीणच मानायचा. भाऊबीजेला न चुकता घरी यायचा. हा पुण्याचा फ्लॅटदेखील त्याच्या ओळखीच्या बिल्डरकडून मिळाला. मी निवृत्त झाल्यानंतर आम्ही पुण्यालाच राहायला आलो. मग मात्र आमचं छान त्रिकूट जमलं. यशवंतरावाची फिअॅट होती. दर दोन दिवसाआड यशवंतराव कार घेऊन यायचा. मग आम्ही कधी कॅंप, डेक्कन युनिव्हर्सिटी तर कधी पिरंगुट, लोणावळा, महाबळेश्वर, ताम्हीणी घाट अशी भ्रमंती चालायची. हे तर काहीच नाही. त्याच्याबरोबर बहुतेक भारत फिरून आलो. एकदातर अंदमान आणि मिडलईस्टची ट्रीप केली होती. आणि हे सर्व यशवंतराव स्वतः आयोजित करायचा. माझी पत्नी यशवंतरावाला किती वेळा तरी म्हणायची ‘अहो यशवंतराव तुम्ही लग्न का करत नाही.? स्वतःचा जोडीदार असणं आवश्यक आहे. पण यशवंतरावाचं एकच पालुपद, “माझी भावंड आणि पंत तुम्ही दोघं हाच माझा संसार. तुम्हीच माझे सगेसोयरे. हाच माझा गोतावळा. यशवंतरावाने मला वेळोवेळी मदत केली. ‘केमो’चा वेळी आम्ही मुंबईला होतो. माझा मुंबईचा फ्लॅट लहान आहे. त्यात माझ्या मुलांचं कुटुंब शिवाय चौथा मजला, लिफ्ट नाही. यशवंतरावाने माटुंग्याला एका सोसायटीत तळमजल्यावरच्या फ्लॅटमध्ये आमची सोय केली. आम्ही दोघे तेथेच राहात होतो. आम्ही पुण्याला आलो तेव्हा पत्नीला चेकअपसाठी मंगेशकर हॉस्पिटलला

घेऊन जावं लागत असे.

यशवंतराव गाडी घेऊन हजर असायचा. आजारपण वाढलं, वेदना वाढल्या, यशवंतरावाने टर्मिनल केसेसच्या रुग्णांसाठी असलेल्या नर्सिंगहोममध्ये सोय केली. शेवटचे दोन महिने आम्ही तिकडेच होतो. यशवंतराव रोज सकाळी भेटून जायचा. सारखं म्हणायचा, “ वहिनी घाबरू नका आम्ही आहोत.” मी यशवंतरावाला म्हणालो, ‘यशवंतराव एवढी दगदग करू नकोस, तुझीही तब्येत ठीक नसते’ आताशा यशवंतराव ड्राईव्हिंग करत नव्हता एक ड्राईव्हर कामाला ठेवला होता. “अहो पंत दगदग कसली? तुमच्याखेरीज दुसरं कोण आहे मला? मी मागेच म्हणालो होतो तुम्हीच माझे प्रिय आणि जवळचे आहात. एक दिवस यशवंतराव मला म्हणाला ‘पंत वहिनींची तब्येत झपाट्याने खालावते आहे’ आणि एक दोन दिवसातच माझ्या पत्नीने

शेवटचा श्वास घेतला आणि महत्त्वाचं म्हणजे दुसऱ्याच दिवशी यशवंतरावाने जगाचा निरोप घेतला. सखी आणि सखा दोघांनाही मी अंतरलो. एवढं मात्र खरं; असा जीवाभावाचा मित्र लाभणं म्हणजे पूर्वजन्मीची पुण्याईच असायला पाहिजे. सुरवातीपासूनच यशवंतराव मला मदत करीत आला आणि शेवटच्या कठीण काळात त्याने जो आधार दिला म्हणूनच मी निभावून गेलो.”

घरी परतलो. विचार करत होतो म्हणजे थोडा स्वार्थी विचार होता. आपल्याला पण अशी साथ मिळाली असती तर किती बरं झालं असतं. अडी अडचणीला, आपल्या सुखदुःखात कोणीतरी बरोबर असणं हे केवढं आश्वासक असतं! यशवंतराव काही माझा मित्र नव्हता. साधी भेटही झाली नव्हती. तरीही मी यशवंतरावाला ओळखत होतो.

मो. ९८१९६२८७६५

!! प्रभुतरुणास दीपावली शुभेच्छा !!

सौ. अंजली व श्री. सुधीर मोरेश्वर कोठारे

कथा

शापित वेल

हेमंत विनायकराव तळपदे

अमर आणि सायलीच्या लग्नाचा आज पाचवा वाढदिवस होता. सकाळपासूनच दोघेही धावपळीत होते. संध्याकाळी त्यांच्या घरी काही नातेवाईक, अमर सायलीच्या मित्रमैत्रिणी असे जवळपास २०-२२ लोक लग्नाचा वाढदिवस साजरा करण्यासाठी येणार होते. तसे पाहता अमर व सायलीचा संसार नीटनेटका होता. अमरचे आईवडील अलिबागच्या घरात लहान भावाबरोबर होते; तर सायलीचे माहेर मुलुंडला होते. या दोघांनी ठाण्यामध्ये वन बीएचकेमध्ये आपला नवीन संसार सुरू केला होता. अमर एलआयसीमध्ये नोकरी करत होता; तर सायली एका खासगी कंपनीत नोकरीला होती.

संध्याकाळी लग्नाच्या वाढदिवसाचे सेलिब्रेशन सुरू झाले. अमरने ठाण्यातच तेंडुलकरांकडे जेवणाची ऑर्डर दिली होती. सायलीने फिकट गुलाबी रंगाची एक सुंदर साडी घातली होती. अमरने हिरव्या रंगाचा झब्बा आणि सफेद रंगाचा चुडीदार घातला होता. केक कापला गेला. सर्वांनी या दांपत्याला शुभेच्छा दिल्या आणि काहींनी तर आता पुढचा सोहळा मुलाच्या आगमनाचा व्हायला हवा असा आग्रह केला.

तसे पाहता या दोघांनीही आता मुलासाठी प्रयत्न करण्याचे ठरविले होते; आणि काय ते आश्चर्य! कदाचित लोकांच्या शुभेच्छांचा परिणाम असावा अथवा देव पावला असावा. दोन महिन्यातच सायलीला दिवस गेले. अमरच्या आनंदाला पारावार उरला नाही. 'मी बाप होणार', असे तो सायलीला

गमतीने म्हणे. सायलीची काळजी करण्यात तो व्यस्त झाला. बघता बघता नऊ महिने सरले. अमरचे आईवडील ठाण्याला अमरच्या घरी रहावयास आले. सातव्या महिन्यात तर सायलीला लक्ष्मीची वाडीही केली. आणि तो क्षण समिप आला. रात्री अचानक सायलीला कळा सुरू झाल्या. दातेच्या मॅटरनिटी होममध्ये सायली भरती झाली आणि सकाळी ४.०० वाजता सायली सुखरूपपणे बाळंत झाली. बाहेर अमरच्या मनाची घालमेल सुरू होती. अमरची आई त्याला धीर देत होती. त्याचे बाबा गंभीरपणे बसले होते.

अंदाजे वीस मिनिटांनंतर डॉ. दाते गंभीर चेहऱ्याने बाहेर आले. अमर चक्रावला. 'आपली सायली बरी आहे ना?' असा विचार त्याच्या मनात डोकावू लागला. अमरचे आई-बाबादेखील भांबावले. झाले तरी काय? हेच त्यांना कळेना. पण डॉ. दातेंनी अमरला व बाबांना त्यांच्या केबिनमध्ये बोलावले. ते गंभीर आवाजात सांगू लागले, 'मिस्टर राजे, मी तुम्हाला एका गंभीर बाबीबद्दल सांगणार आहे. कृपया आपले मन घट्ट करा. तुमची सायली सुखरूप आहे. तिने एका गोंडस बाळाला जन्म दिला आहे. ते बाळही सुखरूप आहे 'पण' असे म्हणून डॉक्टर दाते किंचित स्तब्ध झाले. अमर कान देऊन त्यांचे शब्द ऐकत होता. पण डॉक्टर दाते थांबताच तो मनात फारच घाबरला. 'डॉक्टर, मग असे काय झाले? लवकर सांगा' असे तो म्हणाला. यावर डॉक्टर म्हणाले, 'अमर काही गोष्टी केवळ देवाच्याच हातात असतात. यावर आपण

काहीही करू शकत नाही. तुमचे बाळ खरोखरच गोंडस आहे. पण ते पुरुषही नाही अथवा स्त्रीदेखील नाही. ते किन्नर आहे.” डॉ. दातेंचे ते शब्द अमरच्या आणि बाबांच्या कानात गरम तेलासारखे पडले. आता काय करावे? अमरचा पितृत्वाचा आनंद कोठल्याकोठे पळाला. तो दगडासारखा स्तंभित झाला. डॉ. दाते अनुभवी होते. ते पुढे म्हणाले, “मिस्टर राजे, मी तुम्हाला आता जे सांगेन त्यावर तुम्ही दोन दिवसात निर्णय घ्या. तुमच्या समोर दोन पर्याय आहेत. पहिला म्हणजे या मुलाचे संगोपन नीटपणे करणे व मुलाला सामाजिक दर्जा मिळण्यासाठी दक्ष रहाणे. पण हे काम साधेसुधे नाही. कारण की बाळाच्या वाढीबरोबर निसर्ग आपल्या सहजप्रवृत्तीने याचे किन्नरत्व लोकांसमोर आणेल व मग तुमच्या घरात असलेले बाळ एक किन्नर आहे हे जेव्हा समाजाला कळेल तेव्हा ते तुमच्याशी कदाचित फारकतही घेतील. त्यावेळी समाजाच्या नजरा, शाब्दिक अवहेलना सहन करण्याची मानसिक ताकद तुम्हाला दाखवावी लागेल. अथवा पर्याय दुसरा म्हणजे आमच्याजवळ मालाडमधील किन्नरांच्या संस्थेचा फोन नंबर आहे. आम्ही त्यांना फोन करून हे बाळ त्यांच्याकडे सोपवू. ते आनंदाने त्याचा स्वीकार करतील पण त्यासाठी तुम्हाला या बाळाबरोबर त्यांच्या संस्थेला २ ते ३ लाख रुपयांची देणगी द्यावी लागेल. आपण मात्र हे बाळ दोन दिवसात दगावले अशी लोकांना बतावणी करू. बघा काय करायचे ते.”

अमर म्हणाला, ‘डॉ. दाते मी कृपया माझ्या सायलीला भेटू शकतो का? कारण हे बाळ आमच्या दोघांचे आहे. मी एकटा हा निर्णय घेऊ शकत नाही.’ डॉ. दाते हो म्हणाले. अमर ताबडतोब आत गेला. सायली जागीच होती. तिला डॉक्टरांनी ते बाळ किन्नर असल्याचे सांगितले नव्हते. पण एकंदरीत डॉक्टर व नर्ससच्या चेहऱ्यांकडे पाहून काहीतरी विचित्र घडलंय याची तिला जाणीव झाली होती.

अमर सायलीजवळ गेला आणि त्याने तिचा हात घट्टपणे हातात धरला. सायली प्रसुतीवेदनांनी थकली

होती पण अमर जवळ येताच तिने मंद हास्य केले. अमर तिच्या बेडवर बसला. नर्ससनी त्या बाळाला हिरव्या टॉवेलमध्ये गुंडाळले होते. ते शांत झोपले होते. अमरला टॉवेल पूर्णपणे उघडायची भीती वाशटली. त्याने फक्त बाळाचे तोंड पाहिले. ते गोजिरवाणे रूप पाहून तो आनंदला.

सायली अमरचे हावभाव न्याहाळत होती. अमर खुश आहे आणि चिंतीतही आहे हे तिला कळले होते. “अमर काय घडलंय? खरं सांग माझी शपथ आहे तुला?” तिने अमरला अंमळ ओरडूनच सांगितले. अमर तिच्याजवळ बसला त्याने तिचा खांदा घट्ट धरला व म्हणाला, “सायली, आता मी तुला जे सांगणार आहे ते कटू सत्य आहे. जोरजोराने रडू नकोस. स्वतःला सावर. कारण देवाने आपल्याला बाळ तर गोंडस दिलेय पण ते किन्नर आहे.” अमर किंचित थांबला. सायलीवर घणाघातच झाला होता. तिचा चेहरा फटफटीत पडला होता. ती मुसमुसून रडू लागली. अमरने तिचा चेहरा कुरवाळला. त्याच्याही डोळ्यातून अश्रू टपकले. पण त्याने कसेबसे स्वतःला सावरले. तो पुढे म्हणाला, ‘सायली, डॉक्टर दातेनी आपल्यासमोर दोन पर्याय ठेवले आहेत. एक म्हणजे आपल्या या बाळाचे संगोपन आपणच करायचे. मग कितीही सामाजिक प्रतिष्ठेचा प्रश्न आला तरी आपण घाबरून जाता कामा नये आणि दुसरा पर्याय म्हणजे आपल्या या बाळाला मालाडमधील किन्नरांच्या संस्थेला देऊन टाकायचे व त्याचबरोबर त्या संस्थेला दोन ते तीन लाख रुपये देणगी द्यायची. आपल्या दोघांना यातील एक पर्याय निवडायचा आहे. आता तू तुझे मत सांग. आपल्याजवळ दोन दिवसांचा अवधी आहे. विचार कर व मला सावकाशपणे तुझे मत सांग.’

यावर सायली निस्तब्ध झाली. तरी तिच्या चेहऱ्यावरच्या भावनांचा कल्लोळ अमरला स्पष्टपणे दिसत होता. तिच्या चेहऱ्यावर मूल जन्माला घालण्याच्या आनंदाची एक छाप होती तर त्याचबरोबर ते मूल किन्नर निपजले ही वेदनाही स्पष्टपणे दृष्टीगोचर

होत होती. ती काहीही बोलली नाही. एक आई म्हणून जन्म दिलेल्या बाळाला कसे टाकायचे हा विचार तिच्या अंतर्मनाला कुरतडत असावा. अमर काहीही न बोलता बाहेर पडला. बाहेर त्याचे आईवडील, सासू सासरे पडलेल्या चेहऱ्याने बसले होते. अंदाजे दोन तास असेच गेले. तेवढ्यात एका नर्सने अमरला 'सायलीताई तुम्हाला बोलावत आहे', असे सांगितले. अमर सायलीजवळ गेला. सायली आता सांभाळून उशांवर रेलून बसली होती. अमर तिच्याजवळ बसला. सायली अमरचा चेहरा वाचण्याचा प्रयत्न करीत असावी. ती एका निर्णयावर आली होती.

अमर खोलीत येताच सायलीने त्याचे दोन्ही हात हातात घेतले व ती गंभीर चेहऱ्याने बोलू लागली, 'अमर आज आपल्या जीवनात एक वादळ आले आहे. आणि हे घोंगावणारे वादळ शमविण्यासाठी मला तुमच्या साथीची गरज आहे. मी मान्य करते की आपला निर्णय कदाचित पुढे चुकीचाही ठरू शकेल. पण माझ्या मते आपल्या झालेल्या व आपल्या बाळाला दोघांच्याही स्नेहाची अतिशय गरज आहे. काहीही झालं तरी आपण आपल्या बाळाचं संगोपन जीवापाड करू. त्याला या संकुचित मनाच्या समाजात त्याचे योग्य स्थान मिळावे म्हणून अतिशय प्रयत्न करू. मला फक्त तुझी मानसिक साथ हवी आहे. देशील ना ती माझ्या राजा?' सायलीचे ते बोल ऐकताच अमरच्या मनावरचे मणभर बोझे रिकामे झाले. तो हसत म्हणाला, "सायली, तुझ्याकडून मी याच सकारात्मक विचारांची अपेक्षा करत होतो. आता मला या समाजाचे काहीही भय नाही. आपण दोघं खंबीरपणे आपल्या बाळाला वाढवू. तू पहाच मग आपलं बाळ कसं वाढतंय ते?"

झाले. सगळ्या परिवारानेही अमर व सायलीच्या या निर्णयाला पाठिंबा दिला. यथोचितपणे बाळाचे नामकरण पार पडले. बाळाचे नाव 'किरण' ठेवण्यात आले. दोनीकडच्या आजीआजोबांनी बाळाचे सर्व लाडही पुरवले. प्रथम बाबागाडी झाली. मग तीन चाकी स्कूटर आली. मग इलेक्ट्रॉनिक कार आली.

'वात्रटिका'

संगत

हवापालट म्हणून ती गेली माथेरानला,
माकडांच्या संगतीत म्हणे वाटला विरंगुळा.
परत आल्यापासून खाते फक्त चणे-केळी,
आहार तज्ज्ञांकडे जाते म्हणे वेळोवेळी.

-डॉ. सुमन सुवर्णकुमार नवलकर

बाळाच्या बोंबड्या बोलाने अमर व सायलीचा संसार फुलला. हळुहळू बाळ शाळेत जाण्यास तयार झाला.

आणि इथेच कोठेतरी माशी शिंकली. बाळाच्या शारीरिक ठेवणीतले बदल दर्शनी होऊ लागले. काहीतरी चुकतंय पण ते नेमके काय याचे उत्तर अमर आणि सायलीकडे नव्हते. बाळ शाळेत गेल्यावर शिक्षक, विद्यार्थी आणि शाळेतील कर्मचाऱ्यांना तो बाळ तो अथवा ती नाही हे जाणवू लागले आणि मग संपूर्ण शाळेत किरणच्या नावाचा गवगवा होऊ लागला. त्याचे विपरीत परिणाम त्या बालमनावर होऊ लागले. अनेक पालकांनी आपल्या मुलाला त्याच्या बाजूला बसवू नका अशी तक्रार केली. तर अनेक विद्यार्थी किरणबरोबर खेळण्यास नकार देऊ लागले. किरण भांबावला. तो त्याची बालीश तक्रार सायलीकडे करू लागला. सायलीला त्याची मानसिक तडफड पहावत नव्हती. पण शाळा बदलणे हा त्यावर उपायच नव्हता. सायली त्याला कशीबशी समजावत असे.

काळ सरत राहिला आणि किरण एस.एस.सी.ला पोहोचला. अभ्यासात त्याची प्रगती चांगलीच होती. पण या पौगंडावस्थेत अनेक मित्र त्याचा वेगळाच छळ करत असतं कोण त्याचा हात पकडतं. तर कोण त्याच्या मांडीवर हात फिरवतं. किरणला आता त्याच्या शारीरिक बदलांची जाणीव होत होती. पण तो समजदार होता. जमेल तितके तो अशा सर्व विद्यार्थ्यांपासून दूर रहात होता. त्याचे अभ्यासावर संपूर्ण लक्ष होते.

आणि किरण आता ९३ टक्के मार्कांनी

आठवणी दाटतात

6th Nov was a BLACK day in my life. Lata Maoshi's sad demises ...today in her Jayanti, I miss every moment with her. For me she was respectful personality like father, whom we are screed but same way we respect/ love. She was "Dharmaraj" of 5 Pandavas (Mangeshkar).

त्यांचे गुणगान करण्याची माझी अवकाद नाही. सरस्वतीची आपण फक्त पूजा करतो. मातीला आकार देणाऱ्या कुंभारांचे काम प्रभुकुंजने माझ्यावर केले. गिरगावातल्या एका साध्या मुलाला तिथे परीसस्पर्श झाला व तो संगीतमय झाला. मला तो दिवस आठवतो जेव्हा मला त्यांनी स्वतःहून त्यांच्या सहीचं घड्याळ प्रेमाने दिले. "सुनील, तुला मी कधीच काही दिले नाही; पण आज माझी आठवण म्हणून छोटंसं गिफ्ट देते." हे ते गिफ्ट त्यांच्या दृष्टीने छोटे; पण माझ्यासाठी अथांग समुद्राएवढं होतं. नंतर मला समजले की त्यांच्या जवळच्याच काही व्यक्तींना हे भाग्य लाभले होते. एक अनमोल भेट. लतामावशी तुम्ही गेलात पण माझ्या गळ्यातला 'सा'च निखळला. सा नसतांना माणूस गाऊ शकेल का? गीतेवर गाणं करण्यासाठी तरी तुम्ही परत या. परत या. सरगमचे ७ सूर, १३० कोटी संगीतप्रेमी व मी आतुरतेने वाट पहातो.

लतामावशी, सुनीलची आदरांजली!!

एस.एस.सी. उत्तीर्ण झाला. त्याला वैज्ञानिक बनण्याची इच्छा होती. म्हणून त्याने विज्ञान शाखेत नाव नोंदवले. पाहता पाहता त्याने विज्ञान शाखेत एम.एस.सी. केले. अमर व सायली त्याची प्रगती पाहून तृप्त होते. त्यांचे किरणबरोबर मानसिक संबंध चांगले होते. पण ती घटना घडली आणि किरणवर वज्राघात झाला.

झाले असे की किरण नोकरीच्या शोधात होता. सर्वप्रथम त्याला नोकरी आवश्यक वाटत होती कारण पुढे त्याला वैज्ञानिक संशोधनासाठी दिल्लीच्या एका सरकारी संस्थेत स्कॉलरशीप मिळाली होती. पण मधले तीन महिने तो मोकळा होता. त्याने एका खासगी संस्थेत नोकरीसाठी आवेदन केले होते. तेथे मुलाखतीस तो गेला होता पण तेथील एका भयंकर अनुभवाने तो बिथरला.

झाले असे की मुलाखत घेणारे दोघे डायरेक्टर चाळीशीतले होते. पण म्हणतात ना; केवळ शिक्षण माणसाला घडवत नाही तर संस्कारही महत्त्वाचे असतात. त्या दोघांनी किरणला पाहिले आणि त्याच्या देहयष्टीवर ते दोघेही भाळले. त्यांनी किरणला काहीतरी सबब सांगून बाजूच्या लहानशा खोलीत नेले. किरण गोंधळला. पण काय होते कळण्याच्या अगोदर त्या दोघांनीही एकाच वेळी त्याच्यावर हमला केला. आणि किरणच्या भविष्याच्या सोन्याच्या विटांचा चक्काचूर झाला. त्या खोलीतून बाहेर पडताच किरणला जीवनात पहिल्यांदा त्याच्या नपुसंकपणाची शरम वाटली. तो चूपचाप घरी परतला.

अमर व सायली मात्र त्याच्या या बदललेल्या प्रवृत्तीने चक्रावले. काहीतरी विपरीत घडले आहे हे त्यांना उमगले. पण किरण काहीही बोलण्यास तयार नव्हता. असे चार पाच दिवस गेले आणि तो दिवस उजाडला. सकाळचे आठ वाजले होते. अमर दिवाणखान्यात पेपर वाचत होता. तर सायली ओटा आवरत होती. अचानक 'हाय, हाय दरवाजा खोलो भाय' असे म्हणत अंदाजे ८-१० किन्नरांची टोळी त्यांच्या दरवाजावर येऊन आदळली. अमर सायली गोंधळले. त्या आवाजाने संपूर्ण सोसायटी जमा होऊ

लागली. अमरने घाबरून दरवाजा उघडला; तर ते सर्व “किन्नर क्यो साब कैसे हो. हमारा किरण कहा है? उसे भेजो हम उसे लेने आये है?” असे विचित्र हावभाव करत किंचाळू लागले व जोरजोराने टाळ्या वाजवू लागले. सायली तर थरथर कापत होती.

अमरलाही काय बोलावे ते सुचेना. “त्याने किरण, बाहेर ये. हे बघ कोण आले आहेत,” असे म्हणत किरणला बोलावले. पण पुढचे दृष्य पाहून अमर खालीच बसला. किरण पूर्णपणे किन्नरांच्या वेशात तयार झाला होता. त्याने कपाळावर मळवट भरला होता. हातात बांगड्या भरल्या होत्या व एक सुटसुटीत साडी परिधान केली होती. त्याचा चेहरा गंभीर ठेवत तो शांतपणे दरवाजाकडे चालू लागला. एवढ्यात सायली भानावर आली. तिने त्याला अडवले आणि, “किरण, काय चाललेय हे? तू असं का करत आहेस? आम्ही कोठे कमी पडलो की त्याची परतफेड तू अशी करत आहेस. असं करू नको बाळ. माझं काळीज तुटत आहे. तुझे बाबा तर हा आघात सहन करू शकणार नाहीत. आमच्यावर कृपा कर. या किन्नरांना माघारी पाठव.” अमरही सायलीच्या बाजूला उभा राहिला. त्याने किरणचा हात गच्च पकडला आणि “किरण, काय मांडलेस हे? तू आमचा अभिमान आहेस, सुविद्य आहेस. असे करू नकोस. आमचं काय चुकलं? तू आमच्यावर असा सूड उगवू नकोस. कृपा कर.” हे ऐकताच किरण चालत माघारी वळला व त्याने अमरला घट्ट मिठी मारली व मग सायलीकडे वळून तो म्हणाला, “बाबा, आई तुमचं काहीही चुकलं नाही. माझंही काहीही चुकलं नाही. पण मला कळून चुकलं आहे की हा समाज मला कधीही पुरुष म्हणून मान्यता देणार नाही. शाळेत, कॉलेजात मी अनेकदा या समाजाच्या कुत्सित नजरा पाहिल्या आहेत. नको ते स्पर्शही अनुभवले आहेत. मला मान्य आहे तुम्ही मला एकदाही माझ्या खऱ्या वैगुण्याची जाणीवही केली नाहीत. पण आता मला उमगले आहे मी या किन्नर परिवाराचाच भाग आहे. आई, बाबा मला माफ करा. हा कठोर निर्णय घेताना माझंही काळीज तुटत आहे.

‘वात्रटिका’

रोजनिशी

बालपणी रोजनिशी लिहायचा, सगळं खरं-खरं. तारुण्यात रोजनिशीत लिहिलं, जितकं वाटलं बरं. मध्यमवयात त्याला कळेना, नेमकं लिहावं काय; उतारयात तर रोजनिशीतून घेतला काढता पाय.

-डॉ. सुमन सुवर्णकुमार नवलकर

पण शेवटी मी आता हरलो आहे. यापुढे मी या किन्नर परिवाराचाच हिस्सा बनून राहीन. त्यांच्या अधिकारासाठी माझ्या शिक्षणाचा उपयोग होईल. मी मधेमध्ये तुम्हाला भेटायला येईन. पण कृपा करून मला माझे जीवन माझ्या मनाप्रमाणे जगू द्या. तुमचा हा बाळ असे आईवडील ईश्वराने मला दिले म्हणून सदैव तुमचा ऋणी राहील. पण आज मला अडवू नका. मला या किन्नरांबरोबर जाऊ द्या.”

अमर व सायली स्तब्ध झाले. सायली तर भळाभळा रडू लागली. सारे शेजारी दाराबाहेर गर्दी करून टकाटका पहात होते. कोणी कुजबुजत होते, तर कोणी कुत्सित टोमणेही मारत होते. इतक्यात त्या किन्नरांचा म्होरक्यापुढे आला. त्याने किरणला सफेद साडी दिली व त्याच्या कपाळावर गंध लावले. दुसऱ्या किन्नराने किरणच्या गळ्यात हार घातला. मग सर्व किन्नर एक प्रार्थना पुटपुटले व किरणच्या सभोवती फेर धरून नाचू लागले. काही वेळाने सर्व शांत झाले व म्होरक्याने किरणचा हात धरला व अमर आणि सायलीला वंदन करून ते सर्व किन्नर हळूहळू निघून गेले.

अमर आणि सायली मात्र त्या किन्नरांच्या टोळीकडे एकटक पहात होते. त्यांची नजर त्या किन्नरांच्या गर्दीत किरणला शोधत होती. हळूहळू किरणची पाठमोरी आकृती त्यांच्या नजरेसमोरून धूसर होत गेली. किरणने हा कठोर निर्णय का घेतला याचे उत्तर त्यांना सापडत नव्हते.

*

जगण्यात तिचेच सामर्थ्य प्रगट होते आहे.

खरोखरच ते सारे नर्मदावासी धन्यधन्य आहेत.”

“खरंच गं. ऐकतानाही अंगावर काटा येतो आहे आणि मनात किती अपराधी वाटते आहे,” मी म्हटले आणि तेव्हाच नर्मदेच्या त्या लेकरांना मनोमन हात जोडले. मग लगेचच कुतूहलाने विचारलेही, “अगं, पण परिक्रमावासी म्हणजे गं? मी नाही समजले. म्हणजे असं बघ.”

ती पुढे म्हणाली, “नर्मदा म्हटली की स्कंदपुराणातील रेवाखंड, वायुपुराणातील नर्मदारहस्य आणि आद्यशंकराचार्यांच्या नर्मदा लहरी यांपासून थेट नर्मदा बचाव आंदोलन, लेपाचे नर्मदालय ते आजपावेतो तिचा इतिहास, भूगोल आणि तिच्या काठावरचे पालटते जनजीवन यांचा पट उलगडतो.

परंतु तिच्या सान्निध्यात तिच्या चिन्मयी अन्मनोवेधस व्यक्तित्वाचे गारुड जसे प्रकर्षाने जाणवते, तसेच ते तिच्या सश्रद्ध आणि ससंवेद्यपरिक्रमेत, अधिक निःशंकतेने प्रत्ययास येते. आपल्या पूर्वजांनी नदीला मातेचं स्थान दिले आहे. जीवनदायिनी जलस्रोतांचे पूजन, अर्चन स्तोत्र पठण, स्तुतीगायन आणि परिक्रमा, हे या संस्कृतीचे वैशिष्ट्य म्हणावे लागेल. श्रद्धा आणि भक्तीने, संपूर्ण शरणागती? अस्मिभावाने, निर्भय होऊन या लोकमातांचा आश्रय घ्यावा आणि जन्मभर निश्चितपणे विचरण करावे ही त्यामागची भावना आहे. इथे अमृतानर्मदा ही तर अनागत आणि प्रलयातीत शाश्वत, शिवकन्या आहे.

नर्मददाति इति नर्मदा!

नर्मदा एक रुपवती राजदुलारी,
मानिनी प्रियतमा, तपस्विनी योगिनी.

ती जेव्हा मळलेली वाट नाकारून आणि जगरहाटीकडे पाठ फिरवून आपल्या ब्रह्मदत्त प्रवासाला निघाली तेव्हा उगमाला करांगुली इतकी नाजूक, अल्लड अवखळधारा. फेसाळत दुग्धतुषार उडवत आणि बालप्रपात रूपात बागडत पुढे मध्यंतरात विराट सहस्रधारांनी, आपले संगमरवरी संपन्नक्षेत्र

वैभव सहजतेने मिरवते आणि अंतिमतः अथांगतेत एकरूप होण्यापूर्वी या अमाप जलराशीची मर्यादशील विवेकीनैतिकता, तिच्या पात्राला विशालतेसह सखोलता बहाल करते आणि तिला सघन विशेषत्वाने समस्त इहलोकीची पापनाशिनी, पुण्यदायिनी वत्सलामैया, हे बिरुद मिळते.

नर्मदेचे किनारे काहीसे गूढ, अंतर्मुख करणारे, तर तिची जलधारा अनासक्त, अलिप्तपणे वाहणारी. तिचा परिसर, तिच्या प्रखर सत्वशील निर्भर सामर्थ्याने भारलेला. तिचे विस्मयकारी संमोहन तुम्हाला भुलवते. मनाला तिच्या भेटीची अनावर ओढ लागते, परंतु त्याचवेळी तिच्याशी अदबशीर पेश होण्याचे भान राखावे लागते असे तिचे व्यक्तीत्व, अद्भूत मोहक, लोभस तरी दूरस्थ!

मार्कंडेय ऋषींनी सर्वप्रथम नर्मदेची परिक्रमा नर्मदेसह तिच्या ९९९ उपनद्यांच्या उगमांना वळसा घालून पूर्ण केली. त्याकाळाची भौगोलिक परिस्थिती अधिक आव्हानात्मक. निर्जन अनघड प्रदेश. श्वापदांचा वावर असलेली घनघोर अरण्ये ओलांडत मार्ग क्रमणे, अत्यंत कठीण आणि खडतर, भयकारी तसेच परीक्षा पहाणारे. तरीही शास्त्रसंमतपद्धतीने ही पहिली परिक्रमा पार पडली.

त्यापासून प्रेरणा घेऊन यापुढील काळात साधुपुरुष, संन्यासी, महात्मे नर्मदेची परिक्रमा करू लागले. नर्मदामैयाचे तीरावर, पापक्षालनार्थ तसेच अध्यात्मिक उन्नतीसाठी, पुराणकाळातील देव, असूर, योगी, ऋषीमुनी, तसेच रामायण आणि महाभारतकालीन बहुतेक महान प्रभुतींनी तपश्चर्या केल्याची नोंद आहे आणि त्या पुण्यलहरींनी ही तपोभूमी आजही स्पंदित होते आहे, असा जागृत अनुभव आहे.

गेल्या शतकाच्या अखेरीस सर्वसामान्य गृहस्थाश्रमी स्त्री, पुरुषांनी, व्यवहारी जगातील अव्यापारेषु जगण्यातून थोडी सवड काढून, पायी प्रवास केला. त्यातल्या अनेकांनी विविधमाध्यमांतून त्या दरम्यान घडलेले प्रसंग, छायाचित्र आणि

चित्रफीतीसह शब्दबद्ध केले. त्यात अतींद्रिय अनुभव, तरल अनूभूती, अदृष्यशक्तींचा आभास यांचे उल्लेख येतात. परिणामी, पापभीरू मनाचे कुतूहल जागे झाले आणि अध्यात्मिक जाणीवांही काही अंशी प्रगल्भ झाल्या आहेत. त्यानं तर आतापर्यन्त हे परिभ्रमण घडवणाऱ्या यात्रा कंपन्याही निघाल्या. यासंदर्भात, पारमार्थिक उन्नतीसह सामाजिक उत्थानाचे हेतू बाळगून आता व्यक्ती आणि संस्था पुढे येत आहेत, ही आजच्या काळात जमेची बाजू आहे.

नर्मदा परिक्रमा करायची म्हटलं तर पूर्वसूरींनी घालून दिलेले काही नियम पाळणे अपेक्षित आहे. त्यानुसार त्याकाळात आहे ती परिस्थिती सविनय स्वीकारणे, इच्छांअपेक्षांना मुरड घालीत, संयमाने मिळेल त्यात संतुष्ट रहाणे आणि महत्त्वाचे म्हणजे उगवलेल्या प्रत्येक दिवशी अनन्यशरण भावाने समर्पित रहाणे अभिप्रेत आहे. थोडक्यात म्हणजे, सोय-गैरसोय, आवड-निवड, सोवळंओवळं बाजूलाच ठेवून जे आणि जसं, जिथे मिळेल ते, मैयाचा प्रसाद समजून स्वीकारत मार्गक्रमीत रहाण्याचा निर्धार हवा. कारण शहरी अननुभवी माणसाला, पायी परिक्रमेसारखी सकृतदर्शनी अशाक्यकोटीतली गोष्ट, त्याची विनम्र इच्छाशक्ती अन्तिची सदातत्पर कृपादृष्टी यांच्या समन्वयानेच पूर्णत्वास नेता येते. म्हणूनच नर्मदा परिक्रमा म्हणजे विशुद्धप्रारब्ध संचलित अंतर्यात्राआहे, असे सुश्री. भारतीजी ठाकूर यांनी त्यांच्या अनुभव कथनात नमूद केले आहे.

या कलीयुगात, मनुष्यजन्माचे गुह्य जाणून, आलेखित जीवनसंहिता आणि सनातन जीवन संविधान शिरोधार्य मानून अवघे जगणे पूर्णत्वास नेतांना, येणाऱ्या वळणांवर स्वल्पविराम घ्यावाच लागतो, याचे प्रतिकात्मक विश्लेषण करताना नर्मदापुत्र म्हणवून घेण्याचे भाग्य लाभलेले श्री. अमृतलालजी वेगड यांनी आपली खण्डित तपक्रमा ही जन्मजन्मांतरीची भ्रमंती म्हणजेच उत्तरोत्तर रंगत जाणारी जणू सुरेल मैफिल असावी, असे सुचविले आहे.

‘वात्रटिका’

संसाररथ

खरं खटाक, खरं खटाक, तो कापतो तागे,
धड-धड-धड-धड तिचा मशीनवर पाय पुढे-मागे.
त्याने फाडणं, तिने जोडणं, असंच अखंड चालू,
म्हणूनच तर संसाररथ चाललाय हळू-हळू.

-डॉ. सुमन सुवर्णकुमार नवलकर

नर्मदा परिक्रमा तशी ज्याच्या त्याच्या वकूबाप्रमाणे केली जाते.

ही परिक्रमा की परिभ्रमण, प्रदक्षिणा की पर्यटन हे ज्याचे त्याने, आपल्या मनाला साक्षी ठेवून ठरवावे. पण दृढनिश्चयाने ते पूर्णत्वास नेल्यावर, पुढे काय? ह्याचे उत्तर आधीच शोधून ठेवले पाहिजे. तशी आपल्या मनाची मशागत करूनच, पुढचे पाऊल टाकले पाहिजे. कारण शुद्ध तनामनाने आणि सात्विक आचारविचाराने, जवळपास ३६००कि.मीचा अथक प्रवास, ही मूळातच एक उपलब्धी आहे आणि म्हणूनच ते आव्हान समर्थपणे पेलून मिळविलेले साफल्य, वैयक्तिकआलेख उंचावणारेच हवे. अन् तसे घडतेही.

परिक्रमेतील नर्मदेचा सहवास तुम्हाला आत्ममंथनास प्रवृत्त करतो आणि तुम्ही अंतर्बाह्यपरिवर्तन अनुभवता. बंदिस्त आणि संरक्षित चौकटीतील अनिश्चितता जाऊन असीम, दिशातीत क्षितिज स्पर्शणारी एकतानता अनुभवास येते आणि मैयाच्या परिक्रमेचा संकल्प, किनारा सुटला तरी, जीवनशैली बनून आजीवन साथ देतो. म्हणजे नर्मदेचे, आपल्या भावजीवनातील स्थान पहाता, या परिक्रमेचा तीन अंगांनी विचार व्हायला हवा.

सर्वप्रथम परिक्रमेचा पूर्वरंग. त्यात शुद्ध हेतूची स्पष्ट जाणीव आणि त्यासाठी सर्वकष तयारी.

त्यानंतर मध्यम रंग अर्थात् प्रत्यक्ष परिक्रमा.

सजग तनमनाने आणि बुद्धीभावनेसह लौकिक आणि पारलौकिक यांच्या पुसट सीमेवरील, डोळस प्रयास! आणि अशी परिक्रमा संपन्न झाल्यावर जेव्हा

खरा परीक्षेचा काळ सुरू होतो तो उत्तररंग.

त्यात पुढील आयुष्यातील मनोव्यापार आणि उदीमव्यवहार यावर, ह्या अनुभवांचा होणारा सुलक्षणी परिणाम गृहीत आहे. अशी नर्मदेची परिक्रमाही आपल्यासाठी त्रिमितीबद्ध आहे. शिवाय या संपूर्ण काळात अंतरंगात तेवणारी दिव्यत्वाची प्रचिती, ती आणि व्यक्तीगणिक वेगळीवेगळी!

म्हणूनच नर्मदा परिक्रमा ही व्यक्तीगत मनःस्थिती, कौटुंबिक परिस्थिती आणि एकंदरीत वस्तुस्थिती अनुरूप, प्रत्येकाला स्वानुभूती देणारे आनंदमयी तीर्थाटन आहे आणि ते ज्याने, त्याने, स्वतःच्या सोबतीने करणे अभिप्रेत आहे. खरंतर माणसाच्या जन्मापासून त्याच्या मृत्युपर्यन्तचा प्रवास हीच एक परिक्रमा आहे आणि प्रत्येक जीव ती, त्याच्या इच्छेने वा अनिच्छेने एकटेपणीच पूर्ण करीत असतो.

ब्रह्माण्डातील मण्डलाकार गतीविधीसह युगानुयुगे अव्याहत सुरू असलेल्या या भ्रमणाला नर्मदामैयाचे अधिष्ठान लाभले तर त्या परिसस्पशाने, या जगण्याची शाश्वत सांगता होईल, अशी संभावना आहे.”

बोलताबोलता तिने पेले, वाडगे, चमचे स्वच्छ केले आणि जागी लावत म्हणाली, “अगं, असं म्हणतात की नर्मदामैयाची इच्छा असेल तरच तुम्ही तिच्यापर्यंत पोहोचता बरं! अन्यथा तुमचे तीव्र प्रयत्नही निष्फळच ठरतात. तसे तिचे लक्ष असतेच तुमच्यावर. तीही बोलवतेच, नव्हे स्वतः न्यायला येते, पण त्यासाठी तुमची योग्यता मात्र हवी. ती सुयोग्य बैठक जमविण्यासाठी किती जन्म लागतील, ते एक तीच जाणे. आपण केवळ त्यादिशेने प्रयत्न करीत रहायचे आहे. म्हणजे कसे? तर असं बघ. जन्माला आलेल्या प्रत्येक जीवाला शारीरिक आणि भावनिक गरजा यांसह तहानभूक भागवून जीवनसाफल्यासाठी आत्मिक समाधानही मिळवावे लागते. यातील जीव जगविण्याची कला त्याला जन्मजात अवगत असते; तर अध्यात्माची शाब्दिक ओळख जरी नासमजवयातच होते तरी नंतर उमेदीच्या काळात

त्यासाठी उस्तं नसते आणि अनुभवांनी संपृक्त अशा पिकल्या वयात जेव्हा आत्मजाणिवा झंकारतात, तेव्हा आरंभ करूनही सर्वकष अध्यात्मिक अनुभव घेणे शक्य नसते हे ओळखून, प्रारंभापासूनच परमशक्तीवर निरंतर श्रद्धा, श्रद्धेतून मानवतेची सेवा, सेवाभावी वृत्तीतून समाधान आणि समाधानातून परमआनंद, या चतुःसूत्रीचे, रोजच्या जगण्यात प्रायोगिक पालन करीत सामान्य मनुष्याला, इच्छीत परिणाम यशस्वीपणे साधता येतो.

एकूणात मानवजन्माला उत्सव समजून, वेड्यांची जत्रा आणि वाचाळांची दिंडीया दोहोंपासून दोन हात दूरच राहून, एकटं वा समाजासह, मी वा सर्वसमावेशक आम्ही, त्याचबरोबर समग्र सजीव, संवेदनशील तसेच जड आणि स्थिरसृष्टी तथा भावना अन्वेतनायांसोबत अर्थपूर्ण आयुष्य व्यतीत केले पाहिजे, हाच याचा निष्कर्ष.

“अगं, म्हणजे जसे संगीताच्या मैफिलीत आरंभी तंबोरे लावले जातात तेव्हाचा तो श्रुतीसंमीलनाचा श्राव्यसोहळाही, अधीरतेला आवर घालून, एक आनंदानुभव म्हणून, आवर्जून घेतला पाहिजे नं, अगदी तसेच जीवनाच्या या संगीतसमारोहात प्रथम, सांसारिकाला अनुकूल स्थिर अचल पंचम वा प्रसंगी मध्यम, तर कधी चंचलनिषाद, यासह मायाब्रह्माच्या कंपनशील जोडतारांतून, अनुनादीत स्वयंभूस्वर अन्मंद्रसप्तकातील अलौकिक नाभीस्वर छेडणारी, चवथीतार, या आंतरिक चतुष्टयेच्या संयोगी गुंजनातून, भारदस्त नादस्तंभ निर्माण व्हावा आणि मुमुक्षुजीवांचे अंतस्थ तानपुरे, एकलसूरात जुळून यावेत! मग मैफिल कधी आणि कशी रंगेल, बहरेल अन् आहतातून गांधर्वपदी पोहोचेल ते अलहिदा!”

आम्ही दोघीही, स्तब्ध..निःशब्द.. आत्मरत! एक कुंद नीरवता, आत आणि बाहेर कोंदून राहिलेली आणि खोल खोल गाभाऱ्यातून धीरगंभीर, जव्हारदार षड्ज उमटण्याची प्रतिक्षा होती.

त्या शांततेवर फुकर घालत ती म्हणाली, “अगं, बोलताबोलता सांजावलं की. निघते गं आता. येईन

अशीच पुन्हा,' असे म्हणत तिने झोळी उचलली आणि ती बाहेर पडली.

सखीला निरोपाचा हात उंचावून मी पाहिले, दिवस मावळला होता. सर्वत्र संधीकालीन सौम्य प्रकाश पसरला होता. रस्ता रहदारीने दुथडी भरून वाहत होता. वाहनांचे दिवे आणि घराच्या ओढीने पावले, मोकळा मार्ग शोधित होती आणि झपझप चालीने सखी नजरेआड झाली.

मी पहातच होते. समोरचे दृश्य धुसर धुसर झाले. आकृत्या फिकटफिकट होत विरून गेल्या. भोवतालचा कोलाहलही हळूहळू शमला. गडद निळ्या आभाळात ग्यारसचा चांद उगवला होता अन् एकएक चांदणी, हळूच डोकावू लागली होती. चुकार ढगांचे पुंज, उगा इथे तिथे विहरत होते आणि तेव्हाच चंद्रप्रभेचे धवल रुपेरी तलम पटल अलगद सारत, सावळी प्रमदारात्र, बुंदेली गरिमा ओढून, हळुवार पावलांनी उतरत होती.

मंद वाऱ्यावर एक विलक्षणसा, अनामिक गंध दरवळत होता आणि तिथेच माझ्या पुढ्यात, शिवस्वेदा नर्मदा आपल्या नादात, अनाहत प्रवाहीत होती. जिच्या धारा ब्रह्मांडाच्या निर्मितीपासून युगानुयुगे शिवकार जपत, धरातल आणि अंतरिक्ष पावन करीत आहेत ती, पुण्यसलीलारेवा, दोहोतटांना आपल्या स्पर्शाने पुनीत करीत या इथे वाहते आहे.

तिच्या तुषार स्नानाने पवित्र किनारी मी, श्रद्धापूर्वक दीपदान करीते आहे. मैयाची स्नेहदीप अर्चना करताना तिच्या जलाप्रमाणे माझे मनही उचंबळून येते आहे. तिच्या जलौघावरून डौलाने प्रस्थान करते द्रोणदीप आणि आकाशात लुकलुकते तारेतारका, नक्षत्रं पहाताना, या विराट विश्वाची अचंबित अनुभूती, मी घेते आहे.

मैया, तुझी थोरवी कळूनही दशांगूळे उरणारा तुझा महिमा, मी अनुभवते आहे.

माते, तुला नमन असो! नमामिदेवीनर्मदे!

मैया, तुझ्या काठाकाठाने मानवजन्माची कृतार्थता साधण्यासाठी धडपडणारे एक आम्ही,

कविता

माहेर

-सुहासिनी कीर्तिकर

आठवणींच्या पारावर
तोरणांच्या दारावर
आरेखिली रांगोळी
माहेराची सय आली।।
भाऊरायाची संगती
पाठराखणशी माया
सुखाची सावली
समृद्धीची छाया।।
सखी माझी भावजय
किणकिणते तिचे हात
माये भरवी भाचरंडा
अमृताचा दूधभात।।
गोड दुधात साखर
अशी माझी माय
लेकीचे माहेर
दुधावरील साय।।

*

आणि एक तू. मानो, तो मै मैया हूँ, नही तो बहता पानी,
अशी नितान्त निर्मळतेने, निखळ वाहते आहेस.

मैया, तुझ्या असंगी जलराशीतील मी एक नगण्य
प्रवाहपतित!

तुझे निःसंगी अविरत वाहणे, आता माझ्यातही
भिनले आहे.

तुझ्या सत्संगात, जन्मांचे क्षणभंगुरत्व मी जाणले
आहे.

पार्थिवतेचे माझे किनारे तर केव्हाचे सुटले आहेत
आणि मीही निघाले आहे, अज्ञेयाच्या चिरएकांती.

कैवल्यनिधानी !!

*

विनोदी लेख

माझी धुलाई

* दीपक माधव धैर्यवान *

‘अहो कपडे धुता का जरा?’ बायकोच्या ह्या अचानक हाकेने मी जरा दचकलोच. कारण ह्या हाकेने माझ्या मनात अनेक शक्यता दाटून आल्या. आमची घरकाम करणारी मीना तब्येत बरी नसल्याने काही दिवस येत नाही हे ठाऊक होतं. पण अचानक आज काय हे वेगळं हे लक्षात येईना. तसं पाहिलं तर कोरोनाच्या लॉकडाऊनमध्ये घरातली सर्वच काम आपल्यालाच करावी लागत होती व ती सर्व आपण व्यवस्थित पार पाडली देखील. परंतु त्या कठीण काळातही हे वॉशिंग मशीनमध्ये कपडे धुण्याचं काम आमचे चिरंजीव सौ.च्या मार्गदर्शनाखाली व्यवस्थित करत होते. कधीतरी मध्येच मशीन व्यवस्थित बसली की नाही वगैरे जुजबी गोष्टी सोडल्या तरी प्रत्यक्ष कपडे धुण्याचं काम करण्याची वेळ माझ्यावर सहसा आली नव्हती.

पण आजचा दिवस वेगळा होता. कोरोनाचं सावट दूर झाल्याने आता बरेचसे व्यवहार सुरळीत सुरू झाल्याकारणाने चिरंजीवांचं पण ऑफिस रोज सुरू झालं आहे. अस असलं तरी हे मशीन लावण्याचं काम सौ. करत असल्याने मी तसा मोकळाच होतो. पण नेमकी त्या दिवशी सौ.ची तब्येत बरी नसल्याने माझ्यावर तो प्रसंग ओढवला. ‘का गं, वॉशिंग मशीन बंद पडलं की काय?’ मी विचारलं. ‘‘नाही ही मशीन व्यवस्थित आहे. पण आज मला ते लावणं शक्य होणार नसल्याने मी तुम्हाला सांगितलं. मी सुटकेचा निश्वास टाकला. नाहीतर सौच्या त्या ‘अहो कपडे धुता का जरा’ वाक्याने माझ्यासमोर ती कपडे पाण्यात भिजवलेली भलीमोठी बालदी उभी राहिली होती

आणि आता आपलं काही खरं नाही ह्या विचारानेच बैचेन झालो होतो. असो.

आता प्रसंग आलाच आहे म्हणून मुकाट्याने कामाला लागलो. आधी मशीन बाथरूमजवळ नेऊन व्यवस्थित बसवलं. प्लग इलेक्ट्रिक बोर्डला लावला. मशीनमधून पाणी बाहेर टाकण्याचा पाईप बाथरूममध्ये सोडला. सर्व ठीक आहे बघून मशीन ऑन केले व दहा मिनीटांनी सर्व कपडे मशीनमध्ये टाकून मशीन पुन्हा सुरू केले. चला आता निदान अर्धा पाऊण तास तरी निवांत बसता येईल म्हणून जरा कॉटवर जाऊन आडवा झालो.

१०-१५ मिनीटे झाली असतील नसतील, ‘अहो हे बघा काय झालंय ते.’ सौ. च्या हाकेने तसाच उठलो व पाहातो तो काय! मशीनमध्ये पाणी भरलं होतं व सर्व कपडे त्यात तरंगत होते. म्हटलं ना; आजचा दिवस जरा वेगळाच होता. नेमकं काय झाले आहे ह्याचा विचार करत होतो. इतक्यात सौची सूचनावजा ताकीद आली, ‘‘आता अधिक वेळ घालवू नका. पहिल्यांदा त्या महम्मदभाईला फोन करा आणि ताबडतोब यायला सांगा.’’ महम्मदभाई म्हणजे आमच्या वॉशिंगमशीनचा एक्सपर्ट

ह्या बायकांचं एक बरं असतं. नवऱ्याला काही कळत नाही आणि आता त्याच्याच्याने काहीही होऊ शकणार नाही ह्याची जाणीव त्यांना नको तितकी लवकर होते.

‘ताबडतोब बोलवा’ म्हणजे जणू काही महम्मदभाई आता मोकळाच असणार आणि आपण फोन करताक्षणी तो आपल्यासाठी धावत येणार!

एकतर हे वॉशिंग मशीन दुरुस्त करणारे, प्लंबर, इलेक्ट्रिशियन, ईस्त्रीवाला ह्याचे मोबाईल लागणं म्हणजे अडथळ्यांची शर्यतच असते.

‘आप जिस नंबरसे संपर्क करना चाहते है वो नेटवर्क एरियाचे बाहर है’ कधी कधी नंबर लागतो. पण ‘आपसे डायल किया गया नंबर व्यस्त है, कृपया थोडी देर बाद कोशीश किजिये.’ रिंग वाजत रहाण आणि फोन उचलला न जाणं हे तर नित्यातच. “लागतो का महम्मदभाईचा फोन? नसता घोळ झालाय. माझी काम रखडली.” आता मशीन बंद पडल्याने हिची बाकीची काम कशी काय रखडली हा मला पडलेल्या प्रश्नाला मी मनातच ठेवला. पण नशीब बलवत्तर की काय मला महम्मदभाईचाच फोन आला. त्याला काय झाले आहे हे समजावून सांगितलं. म्हणाला “साब इस वक्त मै वाकोलामें हूँ और थोडी देर लगेगी.” झालं. परत त्याची प्रतिक्षा करणं आलंच. पण सातच्या सुमारास महम्मदभाई आला. मशीन उघडून सर्व तपासलं आणि हळूच मशीनच्या मागच्या बाजूला जाऊन त्याने पाण्याचा ड्रेन पाईप बघितला आणि काय झालं आहे हे त्याच्या लक्षात आले. “अरे साब कुछ नही हुआ है.” त्याच्या त्या उद्गाराने मी चकितच झालो. “अरे महम्मदभाई आप ऐसा कैसा कह रहे है? मशीनमे पूरा पानी भर गया है और मशीन बंद पड गया है”. “अरे साब मैं आपको दिखाता हूँ,” मग त्याने त्या पाइपवर मी पाइप हलू नये म्हणून ठेवलेला बाथरूमचा दरवाजा मागे लोटला. दरवाज्याखाली दबलेला ड्रेन पाइप मोकळा झाला आणि मशीनमध्ये जमलेलं पाणी भराभर कमी व्हायला लागलं. मशीन सुरळीत सुरुही झालं. “आपने ये जो दरवाजा पाईपके उपर रखा था ना साब उसके नीचे पाईप दब गया. पानी जायेगा कैसे? अब देखो गया न पूरा पानी.” कमाल झाली. म्हणजे इतकी साधी बाब आमच्या लक्षातच आली नव्हती.

“थँक यू महम्मदभाई!” गालातल्या गालात हसत महम्मदभाई म्हणाले, “नही नही कुछ नही. अब जरा शांतीसे हात वगैरे धोके पहले पानी और

अभिनंदन

काही लेखक - कवयित्री - रसिक वाचकांचा एक ग्रुप आहे. या ग्रुपने नवरात्रोत्सव ‘दुर्गा’ म्हणून मृदुला प्रभुराम जोशी यांची निवड केली. सौ. स्वाती वर्तक यांनी यावेळी कवितेतून मृदुलांचे वेगळेपण अधोरेखित केले. ते वाचकांसाठी खास इथे देत आहोत.

दुर्धर महिष आजारावर
जी उभी पाय रोवून
हीच आजची दुर्गा माझी
नमन करते लवून

घनघोर तम तो पुढे जरी
ती डगमगली नाही
तिमिरातून तेजाकडे ती
अनवरत चालत राही

सहस्रचंद्र दर्शनास अवधी
वर्षे उरली दोन
तरीही मान वाकवुनि ती
लेखनामध्ये लीन

प्रेरणेची खरी स्रोत ती
दुर्गा, चंडी, शक्ती
नतमस्तक व्हावे तिच्यापुढे
हीच खरी भक्ती

*

चाय लिजीये!”

सुटलो एकदाचा, पण माझी झालेली धुलाई, दिवसभराचा मनस्ताप आणि सौचे एकामागून येणारे बाऊन्सर सराईतपणे परतवून लावत एक मजेशीर अनुभव मात्र माझ्या गाठी जमा झाला.

*

कोरियाला पाठवायची नायकाची धडपड आणि त्यावर आधारित एक मालिका म्हणजे 'क्रॅश लॅडिंग ऑन यू'. कल्पनाच खूप रोमांचक आणि प्रणयरम्य होती. नेटफ्लिक्सवर मालिका बघायला सुरुवात करून ती कधी पूर्ण केली हे मला कळलेच नाही. ह्युनबिनसारखा नायक आणि सोनये-जीन नायिकेच्या रूपात अगदी 'एक दुजे के लिये' वाटतात. सहाय्यक कलाकारही आपापली पात्रे उत्तम रीतीने उभी करतात. तसेच किमजंग-ह्युन आणि सेओजी-ह्येहेसह नायकनायिका (सेकंडलीड) त्यांच्या अभिनयाने मनाला चटका लावून जातात. उत्तर व दक्षिण कोरियातील राहणीमान, लोकांची वागण्याबोलण्याची पद्धत, सर्वच बाबींतील तफावत मालिकेत उत्तमरित्या दाखवली आहे. ही मालिका जगभर गाजतेय आणि लोकांची वाहवा मिळवतेय. एका मालिकेने माझे कुतूहल जागे केले होते. मग दुसरी कोरियन मालिका बघण्याची माझी उत्सुकता वाढली होती. 'डिसेंट्स ऑफ द सन' ही दुसरी मालिका मी पहायला घेतली. उत्कृष्ट सर्जन (शल्यविशारद) असलेली नायिका आणि लष्करातील स्पेशल फोर्सेसमधला धाडसी कप्तान असलेला नायक यांच्या आव्हानात्मक पद्धतीच्या व्यवसायामुळे त्यांच्या संबंधातील ओढाताण तसेच देशाच्या गरजेसाठी दोघांना एकत्र काम करायची संधी मिळाल्यावर झालेली एकमेकांच्या कामाची ओळख, येणाऱ्या अडचणी आणि त्यातून फुलत जाणारी प्रेमकथा, हे ह्या मालिकेचे कथानक आहे. एकंदर भन्नाट भट्टी जमली आहे.

एकदोन करताकरता माझ्या २०हून अधिक मालिका कधी पाहून झाल्या हे मलाच कळलं नाही. एकंदरीत के-dramaचं माझ्यावर क्रॅश लॅडिंग झालं होतं.

काही वर्षांपूर्वी दक्षिण कोरियाचे एक गाणे जगभर गाजले होते. 'ओप्पागंगनम स्टाईल' म्हणत PSY नामक कोरियन गायकाने, एका हातात घोड्याची लगाम आणि दुसऱ्या हातात चाबूक

धरल्यासारखा अभिनय करत घोडाघोडासारखे नाचत यू-ट्यूबवर धुमाकूळ घातला होता. त्यानंतर २०२० साली त्यांच्या 'पॅरासाईट' या चित्रपटाने उत्कृष्ट आंतरराष्ट्रीय चित्रपटाचा मानाचा ऑस्कर पटकावला होता. BTS ह्या त्यांच्या के-पॉप (पॉप संगीताचा) ग्रुपने जगाच्या तरुणाईला वेड लावले आहे. त्यांचे चाहते जगभर पसरल्यामुळे जेव्हा कोविडने हाहाकार माजवला होता आणि अमेरिकेतील आशियायी लोकांवर हल्ले होऊ लागले, तेव्हा अमेरिकेच्या अध्यक्षांनी BTSना व्हाईट हाऊसवर ह्या हल्ल्यांच्या विरोधात व जागतिक माणुसकीचा, सबुरीचा, प्रेमाचा संदेश देण्यासाठी आमंत्रित केले होते. आता कोरियन मालिकांनीही जगभर प्रसिद्धी आणि पसंती मिळवली आहे.

मला कोरियन मालिका आवडू लागल्या कारण त्या सामान्य माणसाच्या अगदी जवळच्या वाटतात. ह्या मालिका ठराविक भागांच्याच असतात. जास्तीतजास्त १६ किंवा फारतर २४ भागांनंतर मालिका संपते. निवडक मालिकांचे २-३ सीझन असतात. महिलावर्गावर लक्ष केंद्रित करून पुष्कळशा मालिका तयार केल्या जातात. कोरियन संस्कृती आपल्या भारतीय संस्कृतीच्या बरीच जवळची आहे. त्यांच्या मालिकांतून ते आपली संस्कृती व परंपरा अभिमानाने दाखवतात. तेथील सर्व स्तरातील विद्यार्थ्यांचे शालेय व उच्च शिक्षण मातृभाषेतच होते. मोठमोठे कलाकारसुद्धा त्यांच्याच भाषेत लिहितात-बोलतात. ज्यांना गरज वाटते तेच इंग्रजी शिकतात/बोलतात. आईला ते अम्मा (ओम्मा) आणि वडिलांना आबूजी किंवा अप्पा म्हणतात. कित्येक कोरियन शब्द ओळखीचे वाटतात. मला ते आपल्या तामिळ भाषेसारखे वाटतात. कोरियन लोक शिक्षणाला आणि वाचनाला खूप महत्त्व देतात. तसेच सरकारी नोकरी सुरक्षित आणि वेळच्यावेळी पगार देणारी असल्यामुळे, आपल्या इथल्या लोकांसारखीच तेथील सामान्य जनतेला मोलाची वाटते.

कोरियन मालिकेतील सहकलाकार ताकदीचे असतात. त्यांचे बालकलाकार लहान मुलेच वाटतात. त्यांच्या तोंडी उगाच मोठमोठे डायलॉग दिलेले नसतात. ती मुले रडण्याचा अभिनय करताना 'भोकाड पसरून' रडतात. मालिकेत नायकनायिकांना सामान्य माणसांसारखे काही नैसर्गिक विधी उरकतानाही दाखवतात. 'हाईड जेकेल अँड मी' या मालिकेत नायकाला शौचालयात चक्क उकुडू बसलेलं दाखवलंय. नायक-नायिका ढेकर देतात, पादतात, झोपल्यावर त्यांच्या तोंडातून लाळ गळते; तर कधी त्यांच्या डोळ्यात पिचकड (घाण) असते. नायक-नायिका आहेत म्हणून ते नेहमीच सुंदर दिसतात आणि टापटीप असतात असे नाही. भूमिकेप्रमाणे नायिका सुटसुटीत साधे कपडे घालते. ओंगळवाणे देहप्रदर्शन करत नाही. विस्कटलेल्या केसांनी वावरते. कधीकधी केस न धुतल्यामुळे त्यांच्या केसांना घाण वास येतो असेही दाखवतात. मासिकपाळीबद्दलही लपवाळपवी न करता बोलले जाते. दात घासण्याला, आंघोळीला व जेवणाखाण्याला खूप महत्त्व दिले जाते. त्यांच्या विविध पदार्थांना सगळ्याच मालिकांमध्ये आवर्जून दाखवले जाते. पोटभर जेवा, उपाशी राहू नका आणि आजारी पडू नका अशा शुभेच्छा दिल्या जातात. आपण 'अन्नदाता सुखी भव' म्हणतो त्याप्रमाणे ते जेवणाआधी जेवण देणाऱ्याचे आभार मानतात, त्याबद्दल कृतज्ञता व्यक्त करतात.

'सोजू' हे कोरियन राष्ट्रीय मद्य आहे. तिथले नागरिक २० वर्षांचे झाल्यावर मद्यपान करू शकतात. कोरियन पद्धतीत बाळ जन्माला आले की १ वर्षांचे झाले असे मानतात. त्यामुळे आंतरराष्ट्रीय १९ वर्ष म्हणजे कोरियन २० वर्ष मोजतात. सोजू किंवा बिअर पिण्या व पाजण्याची विशिष्ट पद्धत असते. प्रत्येक मालिकेत सोजूसेवन असतेच. तसंच बिअर आणि चिकनही असते. सोजू पिऊन 'टार्ईट' झालेली नायिका जवळजवळ प्रत्येक मालिकेत बघायला मिळते. आपल्याकडे कांदा-बटाट्याची गोण पाठीवर

उचलल्याप्रमाणे जसं लहान मुलांना पाठीवर उचलतात, तसं तिथल्या मालिकेतील युवकयुवती एकमेकांना पाठीवर उचलून रस्त्यातून चालत जाताना दाखवतात.

थोरामोठ्यांना कमरेत वाकून प्रणाम केला जातो आणि गुढ्यांवर बसून माफी मागितली जाते. मालिकेतील स्त्रियांना दुय्यमस्थान न देता त्यांना ताकदीच्या, सामर्थ्यवान व कर्तबगार दाखवल्या जातात. काही मालिकां तर नायकापेक्षा नायिका शारीरिकदृष्ट्याही ताकदवर दाखवलेली आहे (स्ट्रॉंग गर्ल बॉग-सून). नवनवीन विषय हाताळताना ऑटिझम असलेल्या पात्रांवर कित्येक उत्कृष्ट मालिका आहेत. उदा: इट्स ओके टु नॉट बी ओके, एक्स्ट्रा ऑर्डिनरी ऍटर्नीवू, इत्यादी. ऑटिझम म्हणजे स्वमग्नता, मुलांच्या मनोबौद्धिक विकासात अडथळे निर्माण होतात त्या आजाराला ऑटिझम स्पेक्ट्रमडिस ऑर्डर असं म्हणतात. पुनर्जन्म, पूर्वयुष्य व त्यातील आठवणी, परग्रहवासी, गॉब्लिन व नऊ शोपट्यांचा कोल्ह्यांच्या दंतकथा, तसेच शमन (जादूटोणा करणारे किंवा घुंगरूंचा खुळखुळा वाजवत भविष्य सांगणारे) या विषयांवरील मालिकाही रंजक असतात. हळुवार प्रेमकथा, विनोदी, सस्पेन्स, गूढ, कोर्ट-कायद्याशीसंबंधित, पोलिसीकथा, राजकारण, भ्रष्टाचार, अशा विविध विषयांवर मालिका आधारीत असतात.

कोरियन वाड्मय अफाट आहे. कित्येक मालिकांमध्ये भावना व्यक्त करायला कवितांच्या ओळी किंवा महान लेखकांच्या गाजलेल्या कादंबऱ्यातील परिच्छेद, निवडक वाक्य (दहा liners) यांचा वापर केला जातो. पडद्यावर चालेल्या नाट्याला प्रभावी करण्यासाठी बॅकग्राऊंडला कोरियन किंवा इंग्रजी गाण्यांची साथ दिली जाते. पालकांचे आपल्या मुलांबरोबर, प्रेमीयुगुलांचे, मित्रमैत्रिणीचे व इतरांशी असलेले नातेसंबंध, परिस्थितीनुसार होणारे त्यांच्यातील बदल, सामाजिक पारंपरिक बंधने, सर्वच बाबी व्यवस्थितपणे लोकांपर्यंत पोहचवताना लेखक

आणि दिग्दर्शकाने घेतलेली मेहेनत आवर्जून दिसते. 'टेल ऑफ द नाईन टेल्ड' काल्पनिक कथेवर आधारित तर 'स्नो ड्रॉप' कोरियन क्रांतिच्या एका सत्यघटनेवर आधारित किंवा 'ट्वेंटीफाईव्ह ट्वेंटीवन' आर्थिक मंदीवर आधारित, ह्या साऱ्या शोकांतिका आहेत. अशा अनेक मालिका बघताना अश्रू अनावर होतात. 'वन स्प्रिंग नाईट' मधील नायिका जेव्हा त्याच्यावर असलेलं आपलं प्रेम व्यक्त करते तेव्हा नायक (जो अविवाहित पण एका लहान मुलाचा बाप असतो) आवंढा गिळून अश्रू लपवायला तिच्याकडे पाठ करून उभा राहतो हा अभिनय जंग हे-इन ह्या कलाकाराने इतका अप्रतिम केला आहे की आपण त्याच्या त्या भावनेत मिसळून जातो. 'बिझनेस प्रपोजल' ह्या रोमॅंटिक कॉमेडीमधील नायिका हारी आणि तिची खास मैत्रीण यॉंग-से ह्या दोघींनी त्यांच्या कॉमेडी टाईमिंगमुळे नुसती धमाल उडवली आहे. भूतकाळातून वर्तमानात वॉकी-टॉकीवर संवाद साधून भविष्य बदलण्याचा प्रयत्न 'सिग्नल' ह्या गूढ रहस्यमय मालिकेत दाखवला आहे. 'स्टार्ट-अप' मधील तारुण्याला कॉम्प्युटर कोडींग क्षेत्रात पुढे जायला दिलेला हात असो, 'सर्च www' मधील, अव्वलस्थान जपण्यासाठी कोणत्याही थराला जाण्याची वेबसाईट्सची धडपड असो, 'रेडिओ रोमान्स' मधील एफएम रेडिओवरील कार्यक्रम चालवण्याची गडबड असो, 'फोर कास्टिंग लव्ह अँड वेदर' मधील अचूक हवामानाचा अंदाज प्रक्षेपित करण्यासाठी लागणारं कौशल्य असो, प्रत्येक क्षेत्रातील कामाची माहिती वेगवेगळ्या मालिकांतून वास्तविकपणे दिली जाते. न्यायालय, कोर्टातील खटले ह्यावरील मालिकांचे एक वेगळेच विश्व आहे. एकंदरीत के-drama म्हणजे सबकुछ असलेलं दर्जेदार पॅकेज आहेत.

इतक्या मालिका पाहून झाल्यावर, कोणत्या कोरियन मालिका बघाव्यात, कोणत्या टाळाव्यात हे मला व्यवस्थित कळतं आणि नवख्या दर्शकांना मी सहज त्याचे मार्गदर्शनही करू शकते. कोरियन

कविता

'बाळ'

-श्री. हेमंत विनायकराव तळपदे

तो येणार तो येणार
सगळीकडे कुजबुज सुरू झाली
तिच्याकडून गौप्यस्फोट झाला
अन् स्वकीयांची मने प्रफुल्लीत झाली.
त्याच्या आगमनाची तयारी
मग जोशात सुरू झाली
प्रत्येकजण तो कसा दिसेल, कसा हसेल
या कल्पनेत न्हाहता झाला.
लटक्या थट्टा, विनोद, लटके राग
यात परिवार गढून गेला
तिला तर रोज दिवास्वप्नच पडत होते
त्याच्या येण्याचा आभासही तिला
कृतार्थ करत होता
ऋतुचक्राच्या आसाप्रमाणे तिची दिनचर्या पालटत गेली अन्
तो क्षण समीप आला
त्याच्या अगमनाच्या जाणीवेने साऱ्यांचे नूरच पालटले.
घाई, गडबड अन् हर्षाचे उमाळे एकत्रच दाटले.
त्याच्या स्मित हास्याने तिला जणू स्वर्गच लाभला
तिचा सोनुला आज तिच्या कुशीत तृप्तपणे विसावला

*

कलाकारही आता ओळखीचे झाले आहेत. त्यातील काही कलाकार गोड दिसतात पण त्यांचा अभिनय सुमार असतो, काही कलाकार सुमार दिसतात पण अभिनयात बाप असतात; तर काही कथानकं predictable (अंदाज करू शकतो असे) वाटतात तर काही मालिका हृदयाचा ठाव घेतात. ह्या विषयावरील माझे उच्चशिक्षित मन हल्ली स्वप्न रंगवू लागलं आहे की मी दक्षिण कोरियाला जाऊन त्यांना मोठ्याने ओरडून सांगते, 'सरांघे..' (I Love You)!

*

लेख

Techxistential Crisis....

★ Dr. Ambuja Pradeep Navalkar ★

It's been a bright, sunny day. A spur of the moment decision to visit the beach. Well, we always have ready excuses for a trip. The group is chattering, not about how we will reach and what time to assemble, but about what fashion outfits to wear. What is "cool" and "hype". Much squabbles and chaos, but the journey begins.

The car is ablaze with the golden glow of the evening sun. The soft notes of "*Yunhi chala chala rahi*" are drowned by complaints about low light from the backseat. Well, it's bad for selfies, what horror!!!

The parched coppery beach is letting off waves of heat, but the salty wind has a strange tranquilizing effect. Sand, sky, waves, sun and wind...

The Pentatope of life. What more do you need?

Apparently, a lot more than that. The crowd hardly notices the unfolding landscape, too engrossed in self-photography.

The seagulls fly in solos, in pairs and groups as the melting ball of gold sets. Nature continues to be a silent but persistent spectator as the *Homo sapiens sapiens* think of innovative poses for photos: in solos, in pairs and groups. Never-ending...

The magnanimity of the situation hits me. The 576 megapixels resolution of eyes is undermined by the slim rectangular device with a mere 48 megapixels lens. The speed of rational and logical thoughts is mocked by the fast upload speed of those photos. Ironically, the filters added to the photos are called "Nature".

#wavesandsun (Have you ever felt their calling?)

#lovebeaches #gettogether (Are you even here at this moment?)

No, they are not here. They are in a funhouse with mirrors that distorts the sense of self through our perception of others. Eyes glued to the screen; they want people to know how happy they are.

See, I went to a beach...did you do that?

I went shopping ...did you do that?

Oh, you went to a movie.

I didn't do that. Why not?

Why not me?

Aren't we all captured in the boundaries of these four lines ###?

Sounds familiar? It is the digital life. The one which we cannot attain in reality... Updating our statuses because we cannot update ourselves. The supposed status, fading within a blink of an eye. Ephemeral...

Scrolling,clicking,swiping, tapping,zooming and constantly thinking;

Why didn't I do that?

I should do that.

Why am I not like that?

I should be that.

When we look at constant fake happiness and glamour, designed to influence us, at selfies of "supposed" perfect moments eclipsing perfect filtered scenes, we can only be insufficient.

"I am happy" and "I should look happy" have blurred borders, sort of like bokeh, isn't it? Messages, tweets, stories and posts...Good morn-

ing, good evening and good night...all repeated in a cycle without the feeling. Just bland images with random quotes,copied and forwarded.

No personal touch,nothing unique!!

Erasure of a unique self-identity. Who we are in the absence of everything we could have been...The emergence of a poise evaluated by our audience meant to influence, gain followers and get likes, comments, shares. The constant: What should I caption this? Will it make me popular?

Jacques Lacan, a French philosopher says,"All sorts of things in this world behave like mirrors" A mirror phase, masking our individuality... Our devices become our mirrors. We change our style, shift our perspective depending on what is "trending". Not what is natural.

What are you though, how do you exist?

A Techxistential crisis...

Only glimpses of the real you remain!! When you are taking a bath or just before falling asleep, fleeting moments without the outside influence. You get out of the mad mirror phase. Perhaps, this madness has to be highly rampant before it subsides. It has to spread to all before it can be curbed. Perhaps, everyone needs to gain herd immunity before being protected. One entity cannot change the minds of millions.

I am lost in these musings, walking along the beach.The wind caresses the worries away.The waves gently tickle my feet.Sand escaping from the toes,washing away the thoughts.I look down and smile.

Cliiicccckk!! A flash of light, "Yes!", someone yells at a distance, what a good photo!! You should make this your profile picture right now, Ambuja!!!"

And the crisis continues....

Visit Our New Showroom

It has been an honor to be
your family jeweller
since last 2 decades
kindly join us to celebrate 20 years
of crafting exquisite jewellery
at our new showroom
from
10:30 to 9:00 pm.

PURE CARBON

P. V. GOREGAONKAR
Jewellers

Shop No. 203, Ground floor, Moongipa Arcade, Ganesh Chowk, D.N. Nagar, Andheri (W), Mumbai 400053. | Email - jewelvick@yahoo.co.in
Diagonally opposite to our old shop

प्रभुतरुण दिवाळी अंक (नोव्हेंबर-डिसेंबर) २०२२ / ३९

मनोगत

सहज सुचलं म्हणून

* मृदुला (आगासकर) जोशी *

प्रिय सुहासिनी,
आज अचानक तुला पत्र लिहावंसं वाटलं त्याला कारण झाली ती एक आपणा सर्वांसाठी अतिशय दुःखद ठरलेली बातमी. आपले सर्वांचे लाडके, प्रसिद्ध वृत्तनिवेदक आणि प्रभावी व्यक्तिमत्त्वाचे श्री. प्रदीप भिडे यांचं दीर्घ आजारानंतर निधन झाल्याचं आत्ताच ऐकलं. मला तर अंतर्त्यामी खूपच दुःख झालं कारण आम्ही जरी वारंवार भेटत नसलो तरी एका काळी आमच्यात खूप जवळचे स्नेहबंध होते. कधीही भेटलो की अनेक विषयांवर विचारांची देवाणघेवाण होत असे, खूप नवीन काही ऐकायला मिळत असे. त्यांची भेट हा एक अतिशय प्रसन्न अनुभव असे. असा माझा स्नेही आता पुन्हा कधी भेटणार नाही या विचाराने मी व्याकूळ झाले आहे. परंतु तुला पत्र लिहिण्याचं एवढं एकच कारण नाही. माझ्या मनात दुसराच एक विचार उचंबळून आला; अगदी सहज. त्याविषयीच लिहावंसं वाटलं.

प्रदीप भिडे हे आपल्या पाठारे प्रभू ज्ञातीचे जावई होते. सुभाष कोठारे यांची सुस्वरूप, गुणवती कन्या सुजाता हिच्या प्रेमात पडले आणि त्यांचा विवाह झाला. त्या दोघांचं सहजीवन किती सुंदर होतं ते त्यांना जवळून ओळखणाऱ्या सर्वांना माहित आहे. अशा गुणवंत पाठारे प्रभू कन्यकांच्या प्रेमात पडून किती मोठ्या मोठ्या व्यक्ती ' पाठारे प्रभूचे वलयांकित जावई ' झाल्या याचा मनाशी सहज वेध घेतला. बघता बघता एक लांबलचक यादीच डोळ्यांसमोर आली. तिच्याविषयीच इथे लिहिते आहे.

प्रा. डॉ. स. गं. मालशे (मालिनी नवलकर)
संगीतकार यशवंत देव (नीला हिरामण देसाई/
नीलम प्रभू-करुणा देव)

नाट्यधर्मी कमलाकर सोनटक्के (कांचन कीर्तिकर)

निवेदक प्रदीप भिडे (सुजाता कोठारे)

प्रा. प्रभुराम जोशी (मृदुला आगासकर)

रामानंद जोशी (कला कोठारे)

आर्किटेक्ट शशी प्रभू (जयकर)

दिग्दर्शक जयप्रकाश कर्नाटकी (जयश्री टी.)

बाबुराव पटेल (फिल्म इंडिया) (शिरीन)

' शिर्डीचे श्री साईबाबा ' या पहिल्या चित्रपटाचे निर्माते दिग्दर्शक श्री. केशवराव साठे (शैलबाला आगासकर)

प्रा. डॉ. शरद चाफेकर (शैला सेंजित)

शाहीर अमर शेख (कुसुम जयकर)

नारायण आठवले/अनिरुध्द पुनर्वसू (अनुराधा तळपदे)

द्युत्शी (चित्कला ज्ञानेश कीर्तिकर)

अॅड. यशोधन दिवेकर (राणे)

रोहन सुनील गावसकर (स्वाती मानकर)

अंबर तळवलकर (सुलेखा धराधर)

योगेन परीख (बागेश्री धुरंधर)

या यादीत आणखीही भर घालता येईल.

ही सर्व वलयांकित, प्रतिभावंत माणसं पाठारे प्रभू मुलींकडे का आकर्षित झाली असावीत? मला वाटतं या प्रभू-कन्यकांना उच्च बुद्धिमत्तेचा, सौंदर्याचा आणि विविध कला अंगी जोपासण्याचा, एकूणच सर्वगुणसंपन्नतेचा जो वारसा लाभलेला आहे त्यामुळेच असं घडलं असावं. यावर मतं-मतांतरं असू शकतील. पण मला आपलं 'सहज सुचलं म्हणून' हे लिहावंसं वाटलं.

*

प्रभुतरुणाशी माझे नाते

* श्रीमती स्वाती प्रवीण राणे *

आपल्या ज्ञातीतील दोन मुखपत्रे प्रभुप्रभात आणि प्रभुतरुण यावर्षी आपला शतकमहोत्सव साजरा करीत आहेत, हा विलक्षण सुखद असा योगायोग आहे. मी सध्या प्रभुप्रभातच्या समितीवर सभासद म्हणून कार्यरत आहे आणि प्रभुतरुणाची नियमित वाचक आहे. पण बऱ्याच जणांना याची कल्पना नसेल की, प्रभातच्या समितीवर येण्यापूर्वी मी काही काळ प्रभुतरुणासाठी लिखाण केलं आहे. आपल्या ज्ञातीतील चित्रमहर्षी श्री. एम.व्ही. धुरंधर यांच्या चित्रांचं भव्य प्रदर्शन मुंबई विद्यापीठाच्या कॉन्व्हेशन हॉलमध्ये त्यांच्या कन्या श्रीमती अंबिका धुरंधरांनी भरवलं होतं; आणि तरुणचे त्यावेळचे संपादक श्री. सुहास कोठारे यांनी व श्री. विहंग नायक यांनी माझ्यावर त्या प्रदर्शनाचे रसग्रहणात्मक रिपोर्टिंग करण्याची जबाबदारी सोपवली होती. त्या प्रदर्शनात रागदारीवर आधारित चित्रमाला होती. त्याबद्दल लिहिताना मी म्हटलं होतं की “ही चित्रं इतकी जिवंत आहेत की ती पाहताना एखाद्या गानवेड्याच्या मुखातून रागाची तान बाहेर पडेल.” माझ्या या वाक्याचं सुहास कोठारेंनी आणि विहंग नायकांनी भरभरून कौतुक केलं आणि माझी लेखनाची उमेद वाढली.

प्रभुतरुणाने जेव्हा ज्ञातीतील कलाकारांना घेऊन

‘प्रभुतरुण मेळा’ सादर केला तेव्हा, “आला आला मेळा, प्रभुतरुणाचा मेळा, गाऊ चला, नाचू चला, सकल मिळोनी चला” ही टॅगलाईन आमच्या खारच्या निवासस्थानी स्फुरली होती आणि मी व माझे पती श्री प्रवीण राणे यांनी या मेळ्यात सक्रिय सहभाग घेतला होता. त्यावेळी शीतल तळपदे आदि प्रभुतरुणाचे हितचिंतक हजर होते- ही एक आठवण म्हणून नमूद करावीशी वाटते.

आज प्रभुतरुणाचा अंक वाचताना जाणवतं की काळाची पावलं ओळखून तरुणाने आपल्या अंकात वैविध्य आणलं आहे. विषयांचं नाविन्य आहे आणि मुख्य म्हणजे तरुण पिढीचा या अंकातील लेखात सहभाग हा स्पृहणीय आहे. आज जरी मी तरुणासाठी लिखाण करीत नसले तरी सुहासिनीबाईंच्या संपादकीयातून मराठी भाषेची जी समृद्धी जाणवते ती माझे मराठी भाषेबद्दलचे प्रेम अधिकच दृढ करते. इंग्रजी व मराठी दोन्ही भाषांतून प्रसिद्ध होणारी तरुणमधली सदरे ज्ञानवर्धक असतातच, पण नवीन दृष्टी देणारीही असतात.

प्रभुतरुणाशी असलेले माझे पूर्वीचे नाते आणि आताचे वाचक म्हणून नाते हे असेच घट्ट राहो! प्रभुतरुणाला शतकमहोत्सवानिमित्त खूप खूप शुभेच्छा!

जिव्हाळा

* नंदकुमार विजयकर *

नारळी पौर्णिमेच्या शुभदिनी 'प्रभुतरुण'ने शतकमहोत्सवी वर्षात पदार्पण केलं. या निमित्ताने मी समस्त 'प्रभुतरुण' परिवाराचे अभिनंदन करतो. त्यांना शुभेच्छा देतो. माझा 'प्रभुतरुण'शी घनिष्ठ संबंध दिवंगत संपादक मा. सुहास कोठारे यांच्यामुळे प्रस्थापित झाला. मला आठवतं, एका घरगुती समारंभात मी एक विनोदी प्रहसन सादर केलं. त्यावेळी सुहास कोठारे उपस्थित होते. त्यांना माझं सादरीकरण खूप आवडलं आणि लगेच मला 'प्रभुतरुण'च्या ७५ व्या वर्धापनदिनाच्या सोहळ्यात कथाकथन करण्याची विनंती केली. नंतर 'सदू आणि दादू' या एकांकिकेसाठी माझी निवड केली. मी 'प्रभुतरुण'च्या परिवारात सामील झालो. त्यानंतर मी सातत्याने 'प्रभुतरुण'साठी लेखन करत आलो. सुहास कोठारे यांची एक खासियत होती. त्यांना आवडलेल्या लेखांवर ते जाहीर मतप्रदर्शन करत. विशेष करून दिवाळी अंकात माझ्या लेखावर केलेली खास टिप्पणी आठवते. 'प्रभुतरुण'च्या ७५ व्या वर्धापनदिनाच्या सोहळ्यासंबंधी मी 'प्रभुतरुण'ला एक अभिप्राय, खुशीपत्र पाठवलं होतं. 'कार्यक्रम एवढा सुंदर झाला, या ७५ च्या 'तरुणा'ला कोणाची दृष्ट न लागो.'... आणि काही कालावधीत मा. सुहास कोठारे आपल्यातून निघून गेले. त्यांच्या निधनानंतर बहुसंख्य ज्ञातीबांधवांनी 'प्रभुतरुण'ला शोकसंदेश पाठवले. माझी लेखणी काहीही लिहायला धजावली

नाही.

सुहास कोठारे गुणग्राही होते. माझ्या लेखनकलेला त्यांनी प्रोत्साहन दिलं. माझ्यातील अभिनयकला ओळखली. माझ्या पत्नीच्या गायनकलेला पाठिंबा दिला. तिला प्रभुतरुणच्या मंचावर गायनाची संधी दिली. सुहास कोठारेनंतर विहंग नायक आणि सुहासिनी कीर्तिकर या द्वयीने संपादकपदाची धुरा समर्थपणे पेलली. पण दुर्दैवाने विहंग नायक यांच्या अकाली जाण्याने ही जबाबदारी सर्वस्वी सुहासिनी कीर्तिकर यांच्याकडे आली आणि त्यांनी ती उत्तमरित्या पार पाडली आहे.

आत्ताच्या विद्यमान संपादिका सुहासिनी कीर्तिकर मराठी साहित्यक्षेत्रात वावरत असतात. स्वतः लेखन करतात, विश्लेषण करतात, संपादन करतात. 'प्रभुतरुण'च्या संपादकीयातून मराठी साहित्य विश्वातील घडामोडींचा मागोवा घेतला जातो. विहंग नायक यांच्या पश्चात त्यांनी एक हाती 'प्रभुतरुण'चा डोलारा सांभाळला आहे. विशेष सांगावसं वाटतं की, त्यांनी प्रभुजनांना मराठी साहित्याशी जवळून ओळख करून दिली. त्यांच्या संपादकीय लेखातून ज्ञातीतील ख्यातनाम व्यक्तींवर गौरवपर लेख असतात; तसेच तत्कालीन परिस्थितीचा आढावा घेतला जातो. दिवाळी अंकही वाचनीय असतो. मी पुन्हा एकदा 'प्रभु-तरुणा'चे अभिष्टचिंतन करतो.

प्रभुतरुणः प्रभुयुगाचा शिल्पकार

* सुश्री मुकुला राणे नवलकर *

सुशिक्षित, सुसंस्कृत आणि सुखवस्तू वर्गातील माणसांची नजर त्यांच्या सामाजिक उत्तरदायित्वावर असते आणि स्वयंप्रेरणेने, सहयोगाचे क्षेत्र हुडकत असता एखादे व्यासपीठ, जेथे सुप्तगुणांना व्यक्त करायची संधी उपलब्ध असेल तर सोन्याला सुगंध!

पण हे असे केवळ नशिबाने, भाग्यात असते म्हणून घडत नाही तर त्यामागे कुणाचीतरी दूरदृष्टी, विचारांची स्पष्टता, निरपेक्ष वृत्ती, त्यासाठीचे अव्याहत श्रम आणि आपले समाजाप्रतीचे देणे फिटविण्याची तळमळ असते. या सान्यांचा परिपाक म्हणून अशी व्यासपीठे निर्माण होतात आणि काळाच्या ओघात, असे समाजाभिमुख द्रष्टे नेतृत्व, दानशूर आश्रयदाते, निस्वार्थी कार्यकर्ते आणि धुरंधर आधारस्तंभ यांच्या सहेतुक प्रयत्नातून बलशाली बनतात, तेव्हा त्यांच्या प्रवासात, एक सोनियाचा दिनु उजाडतो, जेव्हा एका शतकाचा गौरवशाली इतिहास त्यांच्या हातून घडविला गेलेला असतो.

प्रभुतरुण, ही पाठारे प्रभु ज्ञातीतील मासिक पत्रिका आज अशाच गौरवपूर्ण शताब्दीच्या उंबरठ्यावर येऊन ठेपली आहे.

या पत्रिकेचा इतिहास पाहिला तर ऑगस्ट १९२३ साली, नारळी पौर्णिमेला, संस्कृतदिनी सुसंस्कृत अशा प्रभुतरुणाची मुहूर्तमेढ मा. श्री. विष्णूपंत कोठारे आणि ज्ञातीतील जेष्ठ मान्यवर, यांच्या समन्वयाने करण्यात आली. तेव्हापासून आजतागायत, अखंडित आणि नियमित ज्ञातीयांच्या भेटीला येते आहे. हा एवढा मोठा

पल्ला गाठण्यात प्रत्यक्ष तीन पिढ्यांचे अथक योगदान आहे. त्याचबरोबर सर्वसमावेशक अशा विविध उपक्रमांतर्गत अनेक सुबुद्ध ज्ञातीबांधवांचा प्रासंगिक सहयोगही आहे.

प्रभुतरुणाचा गेल्या काही वर्षांचा धांडोळा घेता, व्यक्तीच्या सर्वांगीण विकासासाठी अत्यंत आवश्यक असणारी वाचनभक्ती वाढीस लागावी म्हणून केलेले, आटोकाट प्रयत्नही निदर्शनास येतात.

त्यासाठी ज्ञातीयांचे लिहिते हात प्रोत्साहित करून प्रत्येक महिन्यात आशयघन विषय, त्यात विनोदी लेखन, व्यक्तीचित्रणं, ललित तथा वैचारिक लेख तसेच अनुभवकथन आणि माहितीपर लेखांसह रसनेची तृप्ती करणारी खमंग सदरं यांनी प्रभुतरुणाची खुमारी वाढविली आहे.

रजत, माणिक, सुवर्ण या चढत्याक्रमाने, प्रभुतरुण अमृतमहोत्सवा निमित्त रथयात्रा, खाद्यजत्रा, संवादसभा आणि पंचाहत्तर वर्षांचा आढावा घेणारे, निवडक प्रभुतरुण हे संपादित संकलन अशा प्रयोगशील टप्प्यांचाही इथे उल्लेख करावा लागेल.

आज ज्ञातीतील कलाविद्यादिहन्नर, ही युवामंचीय गुणवैशिष्ट्ये जपताना, आधुनिक विज्ञानाची कास धरत, विविध आंतरजालीय संलग्न उपक्रमातून काळाशी सुसंगत संधी, ज्ञातीयांसाठी उपलब्ध केली गेली आहे.

‘वात्रटिका’

कातर

डॉक्टरची एकदा कातर राहिली पेशंटच्या पोटात; कातर शोधून डॉक्टर दमला, त्याची लागली वाट. पेशंटचा मग काढला एक्सरे, पोटात दुखतं म्हणून. ‘कातर सापडली,’ त्यानेच डॉक्टर गेला आनंदून.

-डॉ. सुमन सुवर्णकुमार नवलकर

जसे, प्रभुतरुणांच्या अठ्ठ्याणवाव्या वाढदिवसानिमित्त, आंतरजालावर सादर झालेले RHYTHMANIA. त्यात नृत्य, गान, प्रहसन तसेच सणांच्यानिमित्ताने KARAOKE NITE I & II, हे सांगितिक कार्यक्रम. अगदी ताजे उदाहरण म्हणजे ZOOM वरील प्रभुतरुणाचा नव्याण्णावा वाढदिवस सोहळा, जो ज्ञातीजनांना घरी बसून पहाता आला.

त्या कार्यक्रमातील ‘प्रभुतरुण कट्टा, थोडीशी मस्ती, थोडीशी थट्टा’ या चटपटीत सुखसंवादाचे आयोजन म्हणजे पाठारे प्रभुंची जीवनविषयक दृष्टी, खिलाडूवृत्ती अर्थात जगण्याचा परभीथाटाचा, Jolly Good Funda, यांची झलकच होती.

प्रभुतरुण संकेतस्थळ, हे आणखीन एक पुढचे पाऊलही स्तुत्य आहे. त्यातील वैविध्यपूर्ण विभाग पहाता प्रभुतरुणाचे आतापर्यंतचे शतायुषीपूर्व संचित जतन व्हावे म्हणजे नवी पिढी जोडली जाताना, जुन्या पिढीला पुनर्प्रत्ययाचा आनंद मिळेल.

माझा प्रभुतरुणाशी ऋणानुबंध जुळला १९८३च्या दिवाळी अंकापासून आणि पुढे तो यथावकाश दृढ होत गेला. आज या टप्प्यावर मागे वळून पाहताना आठवते ती पहिल्या लेखापासून मा. सुहासजी कोठारे आणि मा. विहंगजी नायक यांनी दिलेली मोलाची शाबासकी आणि नंतरच्या प्रत्येक वर्षी न विसरता दिलेलं बहुमोल प्रोत्साहन.

आज चार दशकांनंतर, प्रभुतरुणमध्ये, नवलCURRY हे उभय भाषिक संयुक्तसदर, कन्या डॉ. अंबुजा नवलकरसोबत उलगडताना, तोच दूरदृष्टीचा वसा संपादिका प्रा. सुहासिनीजी कीर्तिकर यांनी कसोशीने जपला आहे, हे लक्षात येते. त्यांची विस्तारित संपादक मंडळाची कल्पनाही अशीच एक दूरगामी परिणाम साधणारी आहे. यातून नवा उमदा, परिपूर्ण, प्रबंधक समाज सहजतेने निर्माण होईल.

उणीपुरी शंभर वर्षे ज्ञातीतील घडामोडींचा परामर्श घेत असतानाच, प्रभुतरुण नावाचा हा तत्त्वाचा बंदा, आजच्या जाहिराती आणि इतर प्रसार माध्यमांच्या मोहमयी युगात, शारदेच्या दरबारातील, निखळ वाडमयीन अभिरुचीसंपन्न मासिकपत्रिका म्हणून प्रसिद्ध व्हावा, ह्याचे निर्विवाद श्रेय संपादकम्हणून, प्रा. सुहासिनी यांच्या, साहित्याच्या प्रांगणातील प्रथितयश अन् परिपक्व अशा चौफेर मुशाफिरीला आहे.

आज प्रभुतरुण शतकपूर्ती आरंभी अतिशय आनंदाने म्हणावेसे वाटते की, हे सारस्वताचे गोड, तुम्हीचि लाविलेजी झाड, तरी आता अवधानामृतेवाड, सिंपोनी किजे.

ज्या समाजात, पालक आणि गुरुजन यांच्यासह, द्रष्टे समाजधुरीण जाणीवपूर्वक नवी पिढी घडवितात, नवागतांच्या दमदार चालीला दिशा, त्यांच्या बळकट पंखांना आश्वासक उर्मी,उत्तुंग भरारीसाठी एकछत्री आकाशाचे छत अन् विसाव्यासाठी सृजनशील धरा आंदण देतात, अशा समूहांचे भवितव्य नेहमीच उज्ज्वल असते. म्हणूनच आज खात्रीने म्हणता येईल की, प्रभुतरुण नावाचा हा युवाशिल्पकार, आपल्या शतकोत्तर खेळीत कालानुगामी कौशल्यासह पाठारे प्रभु ज्ञातीचा अभ्युदय घडविण्यास तत्पर आहे आणि येत्या काळातील प्रभुयुगाची पहाट, ते नक्कीच सिद्ध करील !

✱

आपुलकीचा पडघम

★ श्रीमती वृंदा शाम जयकर ★

श्री दयाघन प्रभूच्या कृपाप्रसादाने 'प्रभुप्रभात' व 'प्रभुतरुण' ही पाठारे प्रभु ज्ञातीतील दोन मासिके २०२२ सालामध्ये शताब्दिवर्षात पदार्पण करीत आहेत. ही मोठ्या आनंदाची, उत्साहाची व प्रेरणादायी गोष्ट आहे. संस्थेचा किंवा मासिकाचा वर्धापनदिन प्रगतीकडे, उत्कर्षाकडे वाटचाल करणारा वर्धिष्णु म्हणजे वाढदिवस असतो; म्हणजे उत्साहाचा पडघम वाजतो. त्याला अनेकांचा हातभार लागलेला असतो.

दोन्ही मासिकांनी रजतमहोत्सव, सुवर्ण महोत्सव, हिरकमहोत्सव, साजरे करून शताब्दिवर्षात पदार्पण केले. प्रभुतरुणाने दि. २५ ऑगस्ट २०२२ व मराठी महिन्याप्रमाणे नारळीपौर्णिमेला हे पदार्पण केले. त्याबद्दल हार्दिक अभिनंदन!

माझ्या लहानपणापासून मी प्रभुतरुणची वाचक आहे. कै. श्री. चंद्रमाधव त्रिलोकेकर, कै. डॉ. सूर्यमाधव त्रिलोकेकर, कै. सी. बी. वेलकर, कै. शिवशंकर तळपदे यांच्या काळात आद्य संपादक विष्णुपंत कोठारे होते. त्यावेळी प्रभुतरुण व प्रभुप्रभात एकमेकांवर कुरघोडी करणारे संपादकीय, 'काही इकडे तिकडे', 'संपादकांच्या दुलक्या', 'व्यंकटेशाच्या घुमटावरून' असे लेख येत असत. आम्ही प्रत्येक महिन्याला वाचण्यासाठी उत्सुक असू. कारण मार्मिक टीका आणि साहित्याचा स्पर्श असायचा त्यात. दोन्हीकडचे लोक खिलाडू वृत्तीने घेत असत. कोणीही कोर्टात केस केली नाही की

माफीनामा मागितला नाही हे विशेष.

पण जेव्हा मा. सुहास कोठारे प्रभुतरुणाचे संपादक व मा. प्रमोद नवलकर प्रभुप्रभातचे संपादक झाले तेव्हा या दोघांनी आपल्या अंगणात मैत्रीचे झाड लावले. आपापल्या मासिकांचा बाजबंद बदलून टाकला. एक प्रकारचे सौहार्दच निर्माण केले. दोघांनीही शेवटच्या श्वासापर्यंत आपली मैत्री निभावली. दोघांनी अनेक बदल केले. नवे नवे उपक्रम सुरू केले. मराठी साहित्यावर अधिक भर दिला.

दोघांनीही मला लेखनास प्रवृत्त केले. पहिला लेख मी प्रभुतरुणच्या दिवाळी अंकात लिहिला. माझे पती कै. शाम जयकर त्यावेळी प्रभुप्रभातचे अध्यक्ष होते. पण शाम आणि प्रमोद नवलकरांचे सुहास कोठारे व विहंग नायक यांच्याबरोबर एवढे घनिष्ठ संबंध होते की, प्रभुतरुणाच्या स्थापनादिनी होणाऱ्या समारंभास यांना न चुकता आमंत्रण असे. शाम शेवटपर्यंत त्या समारंभास 'बर्थ डे केक' घेऊन जात असत. ते गेल्यानंतर मीही केक घेऊन जात असे. प्रभुतरुण व प्रभुप्रभातची ही मैत्री आजतागायत टिकून आहे. सुहास आणि प्रमोद यांनी लावलेल्या मैत्रीच्या वृक्षाची विहंग, वंदना, डॉ. सुनील राणे यांनी निगराणी करून वाढ केली. आता सुहासिनी कीर्तिकर आणि माझ्या संपादकीय काळात हा वृक्ष चांगलाच फोफावला आहे.

माझ्या कुटुंबाचा फार पूर्वीपासून म्हणजे कै. सुहास कोठारे यांच्या संपादकीय कारकीर्दीपासून स्नेहसंबंध आहे व पुढे तो वृद्धिंगत झाला. तरुणाने

It has been ages

- by Kalpana Kothare

It has been ages
 Since I ran like a lamb
 With wind in my ears,
 It has been ages
 Since I danced like a deer
 And swept the floor,
 It has been ages
 Since I had a ball in my hands
 And blew the seven tiles together,
 It has been ages
 Since I tasted a raindrop.
 And shivered with pleasure,
 It has been ages
 Since I went up on a swing
 With my own song as a whisper,
 It has been ages
 Since I held a baby-finger
 With pride and wonder,
 It has been ages
 Since I cried'n cried,
 With your soothing in my ear,
 It has been ages
 Since I felt scared,
 With Life so long
 And Death so near!

✱

जेव्हा 'आश्रयदाते' सुरू केले त्यात पहिले नाव माझ्या आईवडिलांचे म्हणजे कै. सौ. विमल व कै. माधव नायक यांचे आहे. संपूर्ण नायक कुटुंबातील सदस्यांची त्यात नावे आहेत. त्यातच वृंदा व शाम जयकर यांचेही नाव आहे.

तरुणाने आमच्या कुटुंबाला अनेक ठिकाणी वाव दिला. शाम जयकर यांनी त्यांच्या अनेक कार्यक्रमात भाग घेतला. साहित्य संघात सादर झालेला 'उत्सव'

कार्यक्रम. दीनानाथ मंगेशकर थिएटरला सादर झालेला 'पडघम' कार्यक्रम, 'ती एक आकाशपरी' असे सांस्कृतिक कार्यक्रम सादर करून श्री. शीतल तळपदे, स्मृती तळपदे यांसारख्या अनेक तरुण तरुणींना एकत्र आणले आणि त्यांना कला सादर करण्याची मोठी संधी दिली. त्यातही माझ्या नातींनी म्हणजे अपेक्षा राणे व यशाली नवलकर या दोघींनी भाग घेतला होता.

सर्वात महत्त्वाचे म्हणजे विहंग नायक संपादक व सुहासिनी कीर्तिकर कार्यकारी संपादक असताना दि. १६ ऑगस्ट २००५ च्या प्रभुतरुणच्या अंकात माझ्या मुलीला सौ. निकेता प्रशांत राणे हिला अतिथी संपादकेची जबाबदारी दिली. तिने ती सौ. मीनाक्षी कौशिक जयकर हिच्या बरोबरीने उत्तम निभावली. तेव्हापासून तिचा लेखनाचा प्रवास सुरू झाला. आता तिच्या कविताही वाचकांना आवडतात. तरुणाने अशाच तऱ्हेने अनेकांचे सुप्त गुण हुडकून लेखक निर्माण केले. त्याच अंकात संपादक कै. विहंग नायक यांनी 'कॅडबरी स्पेशल शाम-ए-गझल' हा अप्रतिम संपादकीय लेख कै. शाम जयकरांच्या ७५ व्या वाढदिवसानिमित्त लिहीला होता. त्याच वर्षी प्रभुतरुणच्या स्थापनादिनी माझा प्रमुख पाहुणे म्हणून 'अतिथी हॉटेल' मध्ये सत्कार केला. त्याच समारंभात माझी नात अपेक्षा राणे हिचा सी.ए.च्या परीक्षेत मेरिटमध्ये (Rank Holder) आलेली पहिली पाठारे प्रभु मुलगी म्हणून सत्कार केला. किती सुंदर योगायोग होता तो!

माझे आईवडील, पती शाम जयकर यांच्यावर भावपूर्ण मृत्यूलेख लिहून प्रभुतरुणाने आम्हाला आपुलकी दाखवली. तोच 'प्रभुतरुण' आपल्या तरुण, उत्साही कार्यकारी समितीसह शताब्दी वर्षाचा उत्सव साजरा करित आहे, त्याबद्दल मनापासून हार्दिक शुभेच्छा! नावामुळे आपण ओळखले जातो, पण स्वभावामुळे आपण आठवणीत रहातो; हेच माझे प्रभुतरुणाशी मित्रत्वाचे नाते आहे.

✱

शंभर वर्षांचा तरुण

* सौ. प्रणिता प्रभाकर *

आपण शीर्षकावरूनच समजू शकतो की शंभर वर्षांचा तरुण कसा असेल? तरुणपण हे वयावर अवलंबून नसून प्रत्येकाच्या अवस्थेवर अवलंबून असते. विशेषतः मानसिक अवस्थेवर अवलंबून असते.

खरोखरच तरुणाईला लाजवेल असाच आहे 'प्रभू तरुण'. ह्या शंभर वर्षांमध्ये प्रभू तरुणाने अनेक स्थित्यंतरे पाहिली/बघितली. परंतु 'तत्त्वाचा बंदा' असल्याकारणाने कशालाही तोंड देण्याची त्याची तयारी. त्यामुळे पूर्वी मराठीत छापून येणारा तरुण आज मितीस द्विभाषिक झाला आहे. अर्थातच ही आजच्या काळाची गरज आहे. आजची तरुण पिढी इंग्रजी भाषेत शिकत असल्याने त्यांचे विचारही त्याच भाषेत व्यक्त होताना दिसतात. मग त्यांना आडकाठी घालणारे आपण कोण? म्हणूनच आजच्या तरुणाईला वाव देण्यासाठी काही वर्षांपासून इंग्रजीत स्तंभलेखन सुरू झाले. इतकेच नव्हे तर वयोमर्यादा न ठेवता आबालवृद्धांना संगत घेऊन हा 'तरुण' पुढील वाटचाल करीत आहे. दिवाळी अंकात तर बालविभागास वेगळे स्थान देऊन त्यात कोणत्याही विषयावर भाषेचे बंधन न ठेवता विविधरंगी बालविभाग करून आकर्षक केला जातो. त्यात कविता, प्रवास वर्णन, गोष्टी तसेच विविध चित्रांना वाव असतो /चित्रांचा समावेश असतो. 'हसरी रेखा' ह्या शीर्षकाखाली कै. प्रदीप कोठारे ह्यांची

व्यंगचित्रांची फीत असे. वर्तमान विषयांना अनुसरून व्यंगचित्र रेखाटन असे. ह्या व्यंगचित्र मालिकेची सुरुवात प्राचार्य कै. मुकुंदराव विजयकर, जे जे स्कूल ऑफ आर्टस् ह्यांनी 'विजयकरी' ह्या शीर्षकाखाली केली व ती धुरा त्यांच्या पश्चात 'हसरी रेखा' ह्या नावाने कै. प्रदीप कोठारे ह्यांनी चालू ठेवली. ह्या व्यतिरिक्त अनेक सांस्कृतिक कार्यक्रमांची रेलचेल असते. प्रभू तरुणाचे माजी संपादक कै. विहंग नायक हे स्वतः नट असल्याने त्यांनी 'ब्रह्मांडाची पोकळी' हे नाटक साहित्य संघात सादर केले होते. तेव्हा मी लहान होते परंतु ते नाटक पाहावयास मी माझ्या घरच्यांसोबत गेलेले आठवते. ह्यात कै. विहंग नायक सोबत सौ जयनी व श्री अंबर कोठारे ह्यांनीही भूमिका वठवल्या होत्या. एकदा तर अंधेरी येथील राणे वाडीत तरुणतर्फे आनंद मेळावा भरवण्यात आला होता आणि तेव्हा तर समस्त प्रभू ज्ञातीतील बंधू भगिनींनी फक्त सजूनधजून नाही तर पारंपरिक पेहरावात सहभाग घेतला होता. इतकेच नव्हे तर विविध सांगीतिक स्पर्धा होत असत व अजूनही होत आहेत. आजच्या लॉकडाऊनच्या काळातही ऑनलाईन कार्यक्रमांना भरघोस प्रतिसाद मिळालेला दिसतोय. आपल्या ज्ञाती बंधूभगिनींनी नृत्य स्पर्धांमध्येही हिरीरीने भाग घेऊन ती सफल करण्यात हातभार लावला व घरबसल्या प्रेक्षकांनीही त्याला भरघोस प्रतिसाद दिला. आजच्या

माझी स्पंदने

जिव्हाळा

* त्वरिता संजय दळवी *

प्रभू तरुणाची आणि माझी ओळख नातेसंबंधांतून झाली. मी १६-१७ वर्षांची असताना, सुहास भाऊजींच्या आग्रहाखातर दिवाळी अंकासाठी एक छोटासा लेख लिहिण्याचा प्रयत्न केला होता. पण लेख वाचून तो बाद करत ते म्हणाले, 'अजून चांगला प्रयत्न कर!' तसा प्रयत्न मी गेल्या काही वर्षांपासून करतेय. माझा लेख प्रकाशित झाल्यावर मनात हुरहूर

असते. ज्ञातीतील सुजाण वाचकांच्या अभिप्रायाची वाट पाहताना आजही मन प्रोत्साहित करत सांगते, 'अजून चांगला प्रयत्न कर!''.

मला व माझ्यासारख्या अनेकांना, अपल्या प्रतिभेला व्यक्त करण्याचे दालन उपलब्ध करून देणाऱ्या चिरतरुण प्रभुतरुणाला शताब्दीनिमित्त माझ्या मनःपूर्वक शुभेच्छा - शतायुष्मान भव!

!! प्रभुतरुणास दीपावली शुभेच्छा !!

श्रीमती स्मिता चंद्रशेखर धैर्यवान
श्रीमती करिष्मा अमित धैर्यवान
श्रीमती कस्तुरी लोकेश धैर्यवान

ती चिमुकली अनन्या...

सौ.सुजाता तुषार कीर्तिकर

आज मुंबईहून बॉस्टनला निघाले... मुंबईत बोर्डिंगगेटकडे बसून मी समोर बसलेल्या (काही झोपलेल्या) प्रवाशांचे चित्र रेखाटून टाईमपास करत होते. बाजूच्याच सीटवर एक पाच वर्षांची चिमुकली आपल्या आईबरोबर नॉनस्टॉप बडबड (अर्थातच आपल्या मायबोलीमध्ये) करत होती. तिची आईपण तिच्याबरोबर तिच्या प्रश्नांची तिला कळतील (आणि पटतील!) अशी मजेशीर उत्तरे देत होती. थोड्या वेळाने तिला खूप झोप यायला लागली आणि तिची आई तिला 'आता बोर्डिंग सुरू होईलच. आता झोपू नकोस' असं म्हणून जागं ठेवायचा प्रयत्न करत होती. तेव्हा मला राहवेना आणि मी त्या चिमुकलीला हळूच तिचं नाव विचारलं... अर्ध्या झोपेत पेंगत असलेली ती, अचानक जागी झाली आणि. 'अनन्या' असं खणखणीत आवाजात सांगितलं. झालं... तेवढच निमित्त झालं आणि आता अनन्याचा तोंडाचा पट्टा बंदच होईना. झोप तर उडालीच आणि त्या दहा मिनिटात मला तिने तिच्या घरामागे कसा सुंदर यार्ड आहे खेळायला, तिच्या सगळ्या मित्र मैत्रिणींची नावे, ते तिला का आवडतात याचं विश्लेषण, तिचा आवडता पदार्थ, ती डीसीमधून पुण्यात का आली होती, आता परत गेल्यावर काय काय करणार आणि तिच्या पप्पांचे आवडते गाणे ...सगळं सगळं सांगितलं एक दमात. अचानक जोरात ती ते गाणं गाऊ लागली. अगदी सुरात. डोळे बंद करून. तिच्या जाड भिंगांच्या चश्म्यामधून तिचे घट्ट मिटलेले डोळे. खूप छान दृश्य होते ते. तिच्याबद्दल सगळं तिच्याकडून ऐकल्यावर मला खूप ओळखीची वाटू लागली ती.

गाणं गाऊन झाल्यावर मग तिने अचानक मला एक प्रश्न टाकला आणि इथून प्रश्नांची माळ ओवतच गेली. माझं नाव काय? मी कुठेय व का जाते? एकटीच का जाते? माझे बेस्ट फ्रेंड्स कोण? तू काय काम करतेस? वगैरे वगैरे...

तिच्या प्रश्नांची उत्तरे देता देता खरंतर मलाच माझ्याबद्दल कितीतरी गोष्टी नव्याने कळाल्या. मग प्रायोरिटी बोर्डिंग (लहान मुलांचं) सुरू झालं आणि तिला जावं लागलं. तिची आई जातांना थॅक्यू म्हणाली हळूच. (तिला जाग ठेवण्याबद्दल!!)

आपली छोटीशी बॅग उचलून आपल्या आईचा हात पकडून ती एक छोटुसा तुटक बाय बोलून चालायला लागली. मी बघतच राहिले. थोडं अजून बोलायचं होतं तिच्याबरोबर असं वाटू लागलं. आता कुठे आमच्या गप्पा रंगल्या होत्या. तेव्हा अचानक तिने तिच्या आईचा हात सोडला आणि माझ्याकडे धावत आली आणि मला घट्ट मिठी मारली व दोन्ही गालांवर पप्पी दिली आणि विचारलं, 'ए येशील ना तू आमच्या घरी?'

*

CANOPUS EYE CENTRE

COMPREHENSIVE EYE CARE

DR. SOHAIL NRUPAL KOTHARE

M.B.B.S. , D.O.M.S. , D.N.B ., F.C.R.S

EYE SURGEON, CATARACT AND REFRACTIVE SURGERY SPECIALIST

**"OUR VISION
IS TO HELP YOURS"**

OUR SERVICES

Comprehensive eye exams

Treatment and management of ocular disease

Refractive error correction

Cataract surgery

Dry eye management

Cornea and external disease

Glaucoma treatments

Diabetic eye exams

To see better come see us :

CANOPUS EYE CENTRE

UNIT NO. 2 , GROUND FLOOR , MANISH TOWER J.P.ROAD , MANISH NAGAR ,
ANDHERI (W), MUMBAI – 400053

PHONE : 022-26301005 , 7639819699 , 9920061549

E MAIL : sohailkothare@gmail.com

TIMINGS : MORNING : BY APPOINTMENTS EVENING : 4 – 9 P.M.

लेख

*****

A SINISTER TEMPTATION

★ Armaan Kothare ★

*****

In the little neighborhood of Griffin Street, the children are told not to go out of their house after 6pm.

It is because of the local folklore about a stranger, a power or a creature. It is an unwelcome entity. It is said that the creature has a liking for kids. Their tender skin, their innocent souls and confused self's are what lure the creature to consume them. According to the stories so told, the creature eats their bodies and fuses their souls into him, making him stronger. There haven't been any recorded sightings of the creature.

Mainly because no adults have seen the creature, and no kids have survived to tell the tale.

However, the attacks of the creature haven't been recorded in the past two years, since the curfew 6pm was made mandatory. Children didn't listen at first, but they soon obliged, as they started to notice some of their dear friends missing. Their bodies were never found, just few drops of their innocent blood.

The attack style of the Griffin creature was like this: after bed-time, there would be a jingling sound and the children would run to the windows. On seeing a box like a present on their doorstep, they'd hurry out, only to find several more similar presents, lined towards the outskirts of the street into the woods.

They would unknowingly follow the

trail, oblivious to the mistake they were making and their dark fate. The creature has been assumed to choose the number 6 as its time, as it is the devil's number if written thrice.

It makes a very good time to do a devil-like thing.

When they would go out following the trail, they wouldn't be within earshot of anybody, and by the time the parents find out....it'd be too late.

The creature would be done with child.

Presently, the time in the area is 5:55 pm. All kids are running towards their homes, their hands interlaced with their parents'.

However, the Smiths of the yellow house at the end of the street were having problems getting their seven-year-old inside. The boy was missing, the parents couldn't find him anywhere. They call out his name, "Tim!! Timothy!! Come back darling!" the mother screams, but in vain. The child is nowhere to be seen. The parents turn around and go running in the opposite direction, still screaming for their lad.

The direction opposite to Tim.

The direction opposite to me.

I move towards the boy, concealed by a bush, and muted by me.

I couldn't resist the temptation any longer, so I brought about a change in style...

लेख

TRAVELOGUE

★ Aadhar Kothare ★

Bombay Eateries - Part 2

In the last part we explored some vegetarian eateries across Mumbai, but in this part we will cover all the non-vegetarian eateries across Mumbai, without which Mumbai is incomplete. And though there are many more than what we will cover in the article, these are just some of the places which anyone can try when they have the craving.

When one says Mumbai, the first thing that comes to mind is sea and the creatures in the sea such as different type of fishes, prawns, crabs, lobsters that later become part of some delicacies. Hence it is almost mandatory to take up non-veg thalis as first on the list. Though there are many places in Mumbai that offer Fish thalis, the ones that come to my mind are the chain of Gomantak restaurants. Now these Gomantak restaurants are spread in many corners of Mumbai and practically similar style of food starting with different type of thalis such as Chicken Thali, Mutton Thali, Fish thali, Prawns thali, etc. typically comprising of 2 gravy dishes (1 dry and 1 wet gravy), chapatis or Vada's (famously known as Kombadi Vada's), Rice, salad, chutney, accompanied with the fried items such as Pomfret fry, Surmai fry, Bangda fry, Bombil fry, Prawns fry, that

one selects and Solkadi which acts as a good appetizer though one can consume it along-with rice or before/after the meal. One has the option to opt for full thalis or go for ala-carte meals with specific dishes as well. Though there are many Gomantak restaurants in Mumbai, the ones I would like to recommend is Sandip Gomantak and Pradeep Gomantak in Fort are of Churchgate, then there is one in Dadar and one more besides the Western Express Highway near Bandra Kherwadi. On the similar lines and variety offerings there are other chain of restaurants in the name of Jai Hind that has its couple of outlets in Prabhadevi and Tulsi-pipe road Dadar and 3 more in Bandra, one on Hill Road, one on Pali Hill and one on the Western Express Highway near Bandra Kherwadi. Now both these chain of restaurants of Gomantak and Jai Hind, has one more thing in common, that is they are not very spacious and has limited seating capabilities, so if you are planning to visit them on a weekend or on a holiday, be ready to wait anywhere between 15-45 mins. In case you don't want to wait longer and yet try similar type of food in Mumbai, then there are other chain of restaurants such as Gajalee & Mahesh Lunch Home, with Gajalee having its outlets in Vile Parle east, Andheri east, and Juhu JVPD while

Mahesh Lunch Home having its outlets in Fort, Juhu, Saki-naka Andheri, Thane and Navi Mumbai as well. Both these chain of restaurants actually show you the actual fish/prawns and allows you to select the size of it before placing the order and while its more of a fine-dine experience, it also comes with a bit on the expensive side as well. There are couple of more places that comes to my mind when it comes to savouring fish and prawns dishes such as Chaitanya and Sachin in Dadar.

Apart from the fish thalis, Mumbai is also famous for a type of cuisine that is not even Indian but have come from neighbouring country, China but has become one of the sort after food for every college and office-goer, something that is cheap on pocket but quick and easily accessible and filling while one is super-hungry. Though the Chinese cuisine has gone through multiple iterations to suit the Indian taste buds, the cost of the same type of dish can vary depending on the place you eat it. Along-with the chatwala bhaiyyas serving sev-puris and pani-puris, the red Chinese carts along-with their red stools and brown plates are famous in every nook and corner of Mumbai that serve hot-piping food with quick turn-around time. Though the food is very unhygienic in the circumstances that is cooked but probably acceptable to many when it comes quick and cheap cost. On the similar lines of the Chinese carts, there are some restaurants that serve the Chinese food at similar costs, such as Stomach in Bandra and Choe Kim in Borivali, so if you are looking for a Chinese food at cheap cost and don't want to sit on road to eat, these are the places for you. In

case you visit Choe Kim don't forget to try their Kung Pao Chicken (starter) which I feel is their Signature dish, as it is prepared very differently at this places compared to other places. One hidden gem that I would mention here and specifically only for Chicken Sweet Corn Soup is the place named Classic Chinese at Amboli, Andheri. If you want to eat Chinese food but want to take your parents/family too, then Gypsy Chinese near Shivaji park Dadar is the place, that serves some delicious Chinese dishes, such as Dynamite Chicken, Roasted Chilli Chicken, Bang-Bang Chicken and many more along-with some sumptuous soups, rice, and noodles, though it's a bit costlier on the pocket than the road-side Chinese carts, it's worth the visit. This place offers Valet parking, which is quite important owing to the place it is located at, but during peak hours, be ready to wait as it always has long queues. From a fine-dine perspective, there is a place in Bandra known as Hakkasan that serve unique Chinese dishes through traditional techniques, the finest ingredients and contemporary flair. It has its restaurants across the world in London, Dubai, Las Vegas to name a few and has won many awards including being in Asia's top 500 finest restaurants. Along-with Chinese, it also serves Cantonese, Asian and Sichuan cuisines as well, and though a bit high on pocket it is always crowded even on a week-day.

Next in line that I would like to cover is the Mughlai restaurants that serve some sumptuous chicken gravy dishes such as Butter Chicken with Parathas and Butter Naan's as well as some mouth-watering

kebab's and tandoor dishes. I would like to begin with one of my favourite places known as Jai Jawan in Bandra who has its restaurant on Khar Pali road and a small take-away outlet on Linking Road, opposite National College Bandra. Though it serves many Chicken, mutton, fish Mughlai, tandoor and fry dishes, the one that everyone need to try is their Butter Chicken and Prawns Koliwada. It is one of the best I have ever tried and something that I don't fail to eat each time I visit the place. Similar to this there is another place in Andheri called as Punjabi Kitchen who serve authentic Punjabi & North Indian food items such as Tandoori Chicken, Kebab's, etc. Their Punjabi Lassi is something one should definitely try. BadeMiya's located in Colaba is a large, landmark kebab and curry restaurant originating from a humble street stall. Though it has seating options, it is famously known for its street food outlet that is open till late hours and their baidaroti, seekh kebab, rumali roti and chicken bhuna masala are some of their dishes that are a must-try. If you are butter-chicken fan, one of the hidden gems is Goila Butter Chicken in Andheri Lokhandwala which also serve Sindhi style mutton, naan bombs and stuffed chicken to name a few. Then there is a place called Great Punjab, a small place located inside Hiranandani Powai that serve delicious North Indian & Chinese food along-with Tandoori items and different type of Biryani's that one must definitely try.

When it comes to Biryani, our mind takes us straight to Hyderabad or Lucknow which are typically famous for Biryani's but there are some places in Mumbai who

serve some equally good and tasty biryani's. Jaffer Bhai's Delhi Darbar is one such place that is serving variety of Biryani's for years now having their outlets in Grant Road, Marine Lines, Jogeshwari and Mahim. And though they also serve many other north indian and tandoor dishes, their Biryani's (Mutton and Chicken) along-with their Kesar-Pista Kulfi is something that one must never miss while visiting them. Another few places that serve really delicious Biryani's is the chain of Persian Darbar restaurants that are spread across Mumbai in places such as Malad, Bandra, Kurla, Andheri, Khar, Byculla, etc. Then there are some restaurants such as Utsav in Powai and Baghdadi in Colaba that are also famous for serving variety of Biryani's (from Chicken to Mutton to Egg) to serve the taste-buds of each and every person visiting their restaurant. But there are some restaurants that become essential part of our fine dining scene. They become stories passed down from generation to generation, renowned for their exemplary cooking and memorable dishes that are born in their kitchen itself. One name has always stood apart from rest of its peers, 'Dum Pukht'. This restaurant is an iconic fine dining destination, popular for its reputation alone and is one of the best places to dine at in the country if not Mumbai itself. Dum Pukht is part of prestigious ITC Maratha in Chakala, housed under affluent luxurious setting, which is the perfect foil for this legendary restaurant. The menu encompasses North Indian cuisine liberally sprinkled with Lucknowi fare to infuse the nawabi opulence. In first course go with, jhinga

dum nisha, Dum Pukht kakori, seekh nilofari, murgh chandi tikka, kham khatai and harra kabab Awadhi. Soak up the curries with naan-e-bah khummach or murgh yakhni pulao or dum phukt biryani. Murgh rizala, Dum Pukht badin jaan, shahi nehari, qasr-e-pukhtan, raan-e-Dum Pukht, dal Dum Pukht and murgh khushk purdah, are their bestsellers. As grand finale to this royal evening set aside your diet chart and indulge extensively in Dum Pukht's divine desserts. Tuck into, zauk-e-shahi, gulab ki kheer, kesari phirni, kulfi badshah pasand, shahed-e-jaam and lauz gahun gondi. Dum Pukht's interiors are the perfect foil for their royal Nawabi menu. The entire restaurant is designed to recreate the royal durbar, court of the king and reflects the same opulence as seen in royal palaces. Plush carpeted floors, gilded walls, vintage crystal chandeliers and ceilings painted with murals, reemphasises the regal theme. Dum Pukht is quite expensive to dine at, so better save it for a special occasion.

Last but not the least, after one has such mouth-watering dishes, and having their tummies full, it feels incomplete till you don't have a kulfi or falooda as a dessert. Baba Falooda in Mahim have a huge range of special Faloodas, assorted shakes, ice-creams, Kulfi's and Rabri. There is no seating arrangement because the area is crowded and the lane is narrow. Either the customer have it outside the outlet or takeaways. The Gupta Ice Cream Co. in Mazgaon, is one of the pioneer firms in the Ice Cream Industry in Mumbai. Initially famous for its Kulfi across Mumbai, it has since expanded into ice-creams with a range of products, such as cups, candies

कविता

आजोळ

- सौ. निकेता प्रशांत राणे

असावे एक सुरेख आजोळ,
जणू मायेचे भरलेले गोकुळ.
असे त्यात आजी, आजोबा प्रेमळ,
नातवंडासाठी त्यांची असे तळमळ.
आम्ही म्हणजे त्यांची दुधावरची साय,
सारा वेळ त्यांचा आमच्यासाठी जाय.
मामा, मावशी असणे एक सुंदर योग,
मायेने करती आम्हासाठी किती त्याग.
दुसरी माय जणू असे त्यात मावशी,
तिचे प्रेम असे आम्हावरी बावनकशी.
मामा म्हणजे आमुची जीव की प्राण,
त्याच्यासंगे येते आनंदास उधाण.
पंगोजी, भानवले अजूनही रेंगाळती मनी,
करंदी पोह्याची मजा सांगता न ये जनी.
भाग्यवान ते ज्यास लाभे असे आजोळ,
जणू मायेचे भरलेले गोकुळ.

*

and large volume packs, besides also experimenting with a sugar-free variety. Kulfi's worth trying are Malai Chikki, roasted almond, kesar-pista, sitafal and dry fruit. If you are looking to end your meal with a sumptuous Kulfi head straight to New Kulfi Centre near Girgaon Chowpatty Beach to try some of their lip-smacking kulfi's. Though they have seasonal fruits kulfi's, the most famous are their Malai and Pista kulfi's. There is no seating arrangements, but people don't mind to stand on the road and eat.

*

लेख

*****

My connect with Pathare Prabhus today

* Dr. Natasha Trilokekar Coneglan *

*****

An unassuming clear glass bottle with a red lid sits on my pantry's third shelf, crammed between mismatched jars and packets. Once containing a forgettable commercial white pasta sauce, it now houses some gloriously fragrant red-brown Parbhi masala (at least my clumsy approximation of it), promising infinite possibilities. Every PP household across the world has its own sambhar dabba, and most certainly in a container much nicer than mine. It's secretly thrilling to think of these masalas like pins in a map of the world, connecting us with an invisible string. This bottle represents so much more than just an ingredient. It offers a tenuous link to the concept of 'home'.

We left India for New Zealand as a family when I was only 10 years young, but old enough to know in my bones what it is to live in a PP household. Many of our strongest childhood memories revolve around food. Shravani feasts at Aji's on a Monday, Bhuzana after the Tuesday fishmarket, puran polis smuggled in taxi across town in a plastic bag, modaks after Ganapati aarti, mutton while the cricket played on TV on a Sunday. My Ajoba's idea of a prank was to release a live crab on the kitchen tiles and laugh as it drunkenly skittered towards me. Random uncles would stop by for a 'quick afternoon visit' which would extend into evenings of cheeselings, biryani and Johnny Walker, while their bickering and laughter floated up into the night sky.

I am far from an expert, but even with my limited knowledge I know that our

cuisine is more than just delicious. It is a study in mindful consumption. Long before celebrity chefs made "farm to table" trendy, PP's knew their trusted fisherwomen and muttonwala and bhajiwalla by name. Before "nose to tail" eating was a popular hashtag, we were consuming fish from bagad to kata to pisara with all pieces treated with the utmost respect. Perhaps most important is that our cuisine represents a central tenet of the community - warmth and generosity of spirit. Care is taken to select the freshest produce, the best seafood, the nicest bottle of booze for guests. Doors are thrown open to welcome every caste, nationality, gender and religion to a seat at PP table; a reflection of the community being well-travelled and well-read. For a first degree immigrant and NRI like myself, I am thankful for the members of our community who are dedicated to the tireless preservation of our recipes and rituals, ensuring a rich wealth of information is available online and in print. It helps allay give me the confidence to try cooking the dishes despite knowing they will never taste as good as the nostalgic meals of my childhood.

Growing up as a Kiwi-Indian has resulted in a strange hybrid of our cultures, culinarily or otherwise. I am more likely to be found eating a soggy Subway sandwich at work while I feverishly check patient lab results instead of cooking elaborate dinners. This sentiment applies to all of us; now busier than ever, increasingly online, far removed from the simple pleasure of

connecting over a dinner table eating gharchajevan. My own faux-sambhar jar languishes untouched. And so 'home' sometimes still feels evasive and just out of reach - except of course at my parents' house. This might be suburban Auckland but there frequently is mutton goda simmering, fried prawns, varan for my kids to greedily eat, Kesariaamras from a can, or sabudanavada (reheated in an air fryer! Imagine).

Recently there was khadkhadle with crabs from Madagascar, ananas sambhare with Samoan coconut milk and canned Phillipine pineapples. I say this not to sound exotic, but with awe and gratitude for the resources available to us living halfway across the world. The truth is that things are different when we no longer know the name of the fisherwoman who caught the fish. Easier, perhaps (for instance, I don't need to grind the coconut for milk like my Aji used to). However it feels less connected to the land and to the

people who produce our food. This is a privileged problem to have, and we try where we can. There might sometimes be kakdi or lemons from the back garden, or on occasion a crayfish or snapper my husband caught. If lucky, we sit around the table to eat together. Somehow those meals taste the best of all, for isn't 'home' where we make it, and the food not really as important as the people with whom we share it?

As for me, my masala dabba has seen me through flatting with friends and all the houses I have lived and cooked in. And while I continue to learn, I feel connected by that invisible string to all those who have also left Bombay for work, university, marriage or a new life elsewhere. No doubt we are all clutching tight to our own masala dabbas, trying hard not to forget, while we build community and redefine what 'home' means one delicious bite at a time.

*

!! प्रभुतरुणास दीपावली शुभेच्छा !!

श्री. प्रणव शिवनाथ देसाई

प्रभुतरुण दिवाळी अंक (नोव्हेंबर-डिसेंबर) २०२२ / ११

time. It is not just the people either. The city, town, neighborhoods, favorite haunts are gone (or redeveloped). There is literally nothing recognizable left. Since NRIs are not present to witness the evolution, the change can be jarring for any infrequent visitors. Moreover, once the generation that immigrated dies out, can the future generations carry on in the same vein? Can they find emotional hold within their India/US based families? They don't have the common language of childhood memories&experiences of growing up together with their cousins. Add to that the looming issue of Matrubhasha – lack of Marathi language skills. Unless we can re-make our ties with "new" people, places & Mai-Marathi, it will be harder to reforge these connections.

Opportunities as I see them are utilizing technology to bridge the gap. Create & maintain a family tree. It can be an important legacy for the future generations. As you all are aware, relations can be confusing in our close-knit community (donhi kadun nata!). Use technology to document things like language (e.g., specific words we use), dress (e.g., traditional sari-jewelry combinations), festival & food traditions, have family elders pen their memoirs to capture histories & anecdotes. There have been considerable efforts led by food connoisseurs in our midst to elevate our cuisine at regional & national level. NRIs could utilize that to forge memories around traditional food on their India trips. The other low hanging fruit is making the most of technology. Don't wait for that perfect moment or special occasion to call or text. WhatsApp & Facebook Messenger allows for free calling both ways. The onus cannot always be on the NRIs/younger generation to make that first move. Also,

Metaverse holds lots of potential for the future. Could we recreate juna-jamana in Metaverse? If we could, then anybody from anywhere/anytime could experience our way of life. Pathare-Prabhusin all their glory can be immortalized!

Given so much potential for connection as well as conflict, how does one strike a balance? I would suggest starting with self-reflection. Take a stock of & curate your relationships. Analyze what is & is not working in your life. Create healthy boundaries. Practice self—care& be self-aware. Realize that sometimes one must let go of some relationships considering we may be on completely different paths in life. A door closed on something old can open another door for something new. Learn to be at peace with what the Universe has offered/is offering in that moment. Last but not the least, do not forget to take the much-needed break from all this connectedness – literally & metaphorically. I wish you all a fulfilling journey of life-long relations.

By YASHAMBARI AJINKYA based in Austin, Texas, USA

Daughter of KAMALAKANT VISHWANATH AJINKYA, Retired RBI (Borbhat Lane, Bombay Central, Borivali West) &(demised) SHUBHANGI KAMALAKANT AJINKYA/SHUBHADA LAXMIKANT KOTHARE, Retired Income-Tax (Parekh Street, Bombay Central, Borivali West)

Dunbar's Number: Why we can maintain only 150 relationships <https://www.bbc.com/future/article/20191001-dunbars-number-why-we-can-only-maintain-150-relationships>

*

लेख

*****

My connect with Pathare Prabhus today

★ Supriya and Sudhir Nayak ★

*****

We consider ourselves lucky to be a part of this wonderful community who has till date given many stalwarts in different fields. To name a few viz., Architects, Actors, Politicians, Scientist, Teachers, Entrepreneurs and many more. One can also not forget Shivkar Bâpuji Talpade a Pathare Prabhu who invented the first aeroplane in 1895.

I also remember in the 1980's & 90's we had a Pathare Prabhu Social Samaj Club opposite to the Charni Road Station in Mumbai; where I used to regularly visit after office hours. They used to organize Carrom, Chess and Table-tennis tournaments. I remember having won a few trophies in some of the tournaments. My last Chess trophy remained with me and continues to be with me till date as later we had to vacate the premises due to some structural damages to the building and the club had to stop operating. The club was there for almost two decades and now I presume it operates from our Khar suburb.

Though, we are abroad we are still connected with our community through the two main magazines - "**Prabhu Tarun & Prabhu Prabhat**". With the current advanced technology, we are happy to know that you have planned to go digital, so now we can get online copies henceforth.

We really appreciate the hard work of all the office bearers of the past who

initiated the publication of this magazine and also the current managing committee for carrying forward this trend smoothly and with tremendous dedication till date. Hope they carry on with this good work for years to come.

We Wish All The Very Best For The Future Of Our Ever Growing "Pathare Prabhu Community"

Supriya and Sudhir Nayak
Auckland, New Zealand
E: sudhirnyk@yahoo.co.in

✱

!!प्रभुतरुणास दीपावली शुभेच्छा!!

शुभचिंतक

लेख

Trips in New Zealand

* Anuksha Sameer Talpade *

New Zealand is a true sense of paradise with heavenly beauty. The most distinguished characteristic is the beauty of nature. Right from breathtaking glaciers, stunning beaches, lush green forests to clear crystal lakes, it easily attracts a large number of tourists around the world.

In the last couple of years, we have spent our summer vacations discovering this beautiful country full of scenic places. The following are few of the many memorable experiences we have had:

We started travelling to places in the North Island. The first place we visited was the Bay of Islands regarded as the birthplace of New Zealand. We took the "hole in the rock" boat ride sighting some friendly dolphins along the way. We then travelled up north to Cape Reinga, known for its famous lighthouse. This is where the Tasman Sea meets the Pacific Ocean, a lovely sight indeed.

We travelled further down south and covered places such as the Coromandel Peninsula, known for its gorgeous beaches. The weather happened to be perfect, and we had a perfect trek up the hill to see the entire beach. Most of the shades of blue could be seen under

the sunlight and it was a sight which I can never forget.

The next places we visited were Rotorua and Taupo renowned for their geothermal activities. We could smell the Hydrogen Sulphide and even saw the bubbling mud pools.

After having covered most of the cities in the North Island, we decided to travel to the South Island. We arrived at Wellington and took a ferry to Picton crossing the Cook Strait. We visited many cities in the South Island starting from Kaikoura. Seeing the seals up close and eating the famous crayfish was a highlight. Next, we went to Queenstown. Queenstown, a very well-known tourist attraction, is a city full of adventures from bungee jumping to jet boat thrills. We then travelled to Milford Sound, home to some of the most impressive waterfalls on this planet. We took a boat ride and got to see these waterfalls up close, an experience of a lifetime.

Travelling and discovering New Zealand with my family over the past couple of years has been nothing short of a rollercoaster ride which I will never forget. I feel so grateful to have seen the beauty of this country.

*

लेख

ELIXIR OF YOUTH

★ Roma Rane Malik ★

"Beauty lies in the eyes of the Beholder". A phrase heard many a times by us through our growing years. A paradox, that says " Life begins at 40", yet another saying we often hear is, " Where there is a will, there is a way"! So today, let us blend all 3 and see if there is any moral message for us youngsters to retain our youth, eternally, or atleast until the end! Let us decipher the concoction needed to create this Elixir of Youth.

Well, so what is the mantra for it? Is it the green smoothie that you gulp religiously each morning, or the cinamon or turmeric shot to detoxify and reduce your seemingly ever increasing physical burden? No wait, it's the fancy makeup that takes your years away or simply the result of sweating it out at the gym!

Well, if you can resonate with any of these feelings, then you definitely need to take a relook at yourself. Is this what you are or is this what you want to be? No gyan, no tips, no magical turnovers - simply one thought! That one reason to be!!

Are you here to look beautiful in someone else's eyes? Are you here to wait and watch till the time you actually reach a certain age to enjoy life? Or is it that you have the will to be ever youthful and spend each day towards achieving that goal? What is your reason to be? Your jackpot is the answer you get on introspection. The

purpose that emerges when you study the depths of your heart, mind, body and soul is what will be your elixir of youth. Cause, after all, it is only when we are passionate about something or at ease with ourselves do we resonate at the highest frequency of mankind -- love! And when we are in love with what we do, think, feel or act, then neither illness nor negativity can bother our mind, body and spirit.

So do energize your inner being enough that it shows you your true self - your true love, passion in life, and then follow it, explore it, take your time but nurture it. No amount of physical transformation can bring out that glow from within.

As quoted by the Spiritual Medium/ Author, & Happiness Wellbeing Coach, Roshani Shenazz, "Our minds are like mobile phones with default softwares of love, passion, and understanding of life, that can't be deleted. But whether we enable or disable them is our choice." So do try to enable yours' , delete the downloaded files of noise and mind chatter that only go on to steal and occupy the space meant to be filled with your elixir of youth. And in life, we don't get a chance to buy more backup space. You got to manage your own storage. So choose wisely what you retain! It will determine the longevity of your youth.

GRATITUDE

- Roma Rane Malik

They say we must pray to God, every single day and night;
And tell Him of the lovely things and also some of our plight.
So, I joined my hands and closed my eyes before the Lord each day;
And surely I could see miracles, easily come my way!
A mountain that turned into a mole hill, is indeed a strange thing;
Just the way all problems faded, which once appeared all 'Bling'.
The steady and sturdy support that the Lord showed us all through;
Reminded me of how our shoe-laces support our shoes.
The entangled knots are not obstacles but ways to keep them together;
That's exactly what tricky situations do, bind us with our Lord together.
So worry not, if those loops appear confusing;
When the game plan is revealed, you'll find them amusing!
Cause those delicate strings with knots were there to support you through your
race;
And help you emerge as a clear winner at the end, with of course, the Lord's
bountiful grace!!

!! प्रभुतरुणास दीपावली शुभेच्छा !!

श्री. गुंजारव विहंग नायक

KID SECTION

'A Good Pair of Jeans'

by Armaan Kothare

These days parents have this phobia about letting their children handle any responsibility, for example, take my friend, Ned. His parents don't even let him keep a pen of his own, and I'm pissed off because he takes **my** pens to write!!! He tells me everyday, "I wish I had something to take care of..." and "Oh Jeff, could you lend me your **things** for safekeeping?".

And the type of smart guy I am, I already have a responsibility: Keep my things away from Ned. Okay, maybe Ned isn't even capable of it, but how can we be sure without even trying? And even if he isn't capable enough, why do I have to suffer? So, when he came to my house for another shot at convincing me to allow him to keep my things for the day, I told him to ask his parents to give him one chance of proving himself.

And guess what, they did.

After an hour or so, an 'earnest' Ned showed up at my door, house keys sticking out of his mouth.

I had to tell him how stupid and daft that was, but he was stubborn. So, we came down to an agreement of him keeping the keys in his pocket (as if that was not what a normal person would do).

But, you *too* know that (for Ned) this was too good to be true. There is always (not really) the calm before the storm.

And right I was.

But, in this case, things weren't actually like a *storm*. *All* that happened was that when we were at a pizzeria, giving an order of a type of pizza that would make Ned need bigger clothes, he realised that his pocket was empty. He started jumping and running around like an untameable animal. Man, he really knew how to draw attention. He only calmed down when I promised to help him. And that's when it hit me. Ned's parents could not trust him with a pen. They couldn't even trust him with a good pair of jeans!!!

And there was a big enough hole in his trousers for my proof.

We retraced our steps from my house to the pizzeria. This was the first time Ned had ever been looking for something, as he never had anything before!!! As

we treaded towards my house, we found the keys, lying with utmost respect in the middle of the sidewalk.

I thought my job was done. Ned must've returned home with the keys. At least his parents didn't know that I was the one who helped him (#wink). I decided to award myself with a cup of tea.

Just as I was about to do so, the doorbell rang. I walked towards the door, grumpily.

And, it was Ned.

"Thanks Jeff! Now my parents totally trust me (with a pen)!", he exclaimed.

"That's cool dude. Why did you come here then?", I replied, stressing on the 'here' part.

"Oh, um, I want you to have this.", he said, pulling out his house keys.

"But why would I need (or take) that?", I asked, totally puzzled.

"You will, for safekeeping of course."

"Dude, your parents trust you now! You could do that too."

"But, you at least have a good pair of jeans."

Suppressing a laugh, I grabbed the keys and sent the boy on his way home...hoping that he'd remember where it was.

*

'The Ice-Scream Parlour'

by Armaan Kothare

"That was a really tough fight you put up, teddy bear.", Rob said, a grin on his face.

"Nobody can beat me though....you did try your best."

Rob, Mark and Benjamin were cousins, staying over at Rob's place for a night out. All three of them loved to play carrom, the custom game-mode "Money" specifically.

Rob and his dad practiced carrom almost every weekend, so he was quite good at the game. Mark and Benjamin on the other hand, were struggling to get each shot in. Hence, Rob didn't have to sweat to get them out.

"Mark, don't feel bad...this guy plays everyday...we still got far..." Benjamin said consolingly. Mark acknowledged this, and cheered up a bit.

"Rob, now that we're done with a game of your choice and dinner of Benjamin's choice, can we at least have dessert of my choice?"

Rob and Benjamin said together, "Sure, but it has to be ice-cream."

Mark grinned, and said, "Okay, lets try out the new Spooky themed one

across the street."

The three cousins walked with their hoods on, on the chilly November night. The Halloween decorations were still kept up, and the pumpkins still stared at them through their carved sinister faces. The street was dimly lit, and the street lights were flickering. The whole scenario creeped them out, but they also admired the effort put into making the street creepy.

Soon, they reached the little ice-cream parlor, called "Chilly-Cream". The flavor names were also changed because of Halloween, but the kids knew what they wanted.

Mark loved chocolate more than any other sweet, Benjamin loved vanilla and Rob had a craving for any fruit flavor, especially blueberry. They kept their preferences in mind and pushed open the spider webbed door of the parlor.

There was a new waiter behind the shelves; tall, dark and muscular. His hair reached down to his shoulders, and he wore a torn shirt with ripped jeans.

He looked like he would lift a car if he had to, and the kids really liked his make-up.

"And what do *you* kids want" the man asked.

The chocolate flavor was changed to "Death by Chocolate", the vanilla flavor was changed to "As white as Ghosts" and the fruit's had adjectives added.

"Uh...one "Death by chocolate", one "White as a Ghost" and an "Eerie-Blueberry" please.

The man groaned and took out his shovel shaped spoon. He scooped up the flavors and gave the kids their cones.

"Thanks", the kids said nervously, wondering whether the guy was actually angry or was a really good actor.

They headed over to a table and started slurping their ice-creams. Mark's cone had numerous chocolate crumbs on chocolate ice-cream, with extra chocolate syrup. He took one huge bite, smiled, but that's when things went haywire.

"You know why teddy bear said no to more ice cream?" asked Rob.

"Because he was *stuffed*."

Both Rob and Benjamin burst out laughing, and Mark's eyes opened wide and he coughed out a laugh.

The fun was short-lived, though.

As soon as Mark breathed, the chocolate from his mega-bite got lodged in his throat and he started coughing, almost choking.

Both Benjamin and Rob thought he was joking at first, but when his eyes went considerably wide, they helped him get the piece out. It took a while, and

Rob actually thought Mark was going to faint, or something worse.

After the situation settled, and the ice-creams were over, Rob felt a little too cold, and Benjamin's face was too white.

When Mark came to, he heard the waiter snicker and say,
"Death by chocolate....haha...it always gets them..."

*

Thin and hairy legs

- By Vihaan Shrinal Kothare

As it walks it's legs make not a sound,
They make quick work to get around.

Its eyes are fixed, its goal is clear,
To make a home it will hold dear.

A gust of wind blows to knock it down,
It makes not a face not a frown.

It only stands up and back to building it goes,
How many times it has done this, nobody knows.

It will not stop until it's home is spun,
To finish the task it has begun

All its eyes one through eight,
On the silk do fixate.

This creature legged eight,
You can either love or hate.

The creature that I'm talking about,
Is peculiar without a doubt.

So many qualities possessed by it,
Its greatness you must admit.

Such is the beauty of nature,
That creates creatures so pure.

*

A DAY WITHOUT ELECTRIC GADGETS IN OUR LIVES.

-Myra Rane

One day, when I was on vacation, I was watching my favourite cartoon show on the television when suddenly, a video played on all my gadgets. It showed a man saying in a rusty voice "No one can use any gadgets for a day, or your gadgets will explode". I got worried about what I'd do. Then I heard loud noises outside; I took a peek outside and I saw that my friends were playing in the garden. I was surprised to see them outside, and so I asked them, "Hey, did you guys also hear the rusty man's message on your gadgets?"

They replied saying yes; everyone got this message and hence they were playing there. Then, I asked them what else they were going to do, to which they said "We will play for an hour and attend our classes and finally have a sleepover".

That sounded fun, but I wanted to spend my day with gadgets. I went through my old toys and found my manually operated games, such as the water-rings game. I decided to play with that, but, after a few minutes I felt bored and thought about what else I could play with. I had forgotten that I also had two walkie talkies and went to play with them. But the voice reminded me that my walkie talkies were also gadgets and that they would explode too. I dropped them and ran away from them.

Upon looking out of the window, I saw my school friends going somewhere. I called them to my house as I was curious to know what they were going to do. They came inside and I asked them about their plans. They said that they wanted to investigate what mysterious person was behind the gadgets.

That sounded interesting, but I wanted to do something else. Once my friends left, I took many paper sheets and made a big board game. But there was no one to play with me. My mother called me down for lunch. I ate my food and remembered that I had to go to class.

After 3 and a half years of online classes, today was the day I'd finally have to physically go to my teacher's house, since I couldn't use any gadgets.

My friend had come early, so I asked what his plans for the day were, to which he said that he would go to a club for swimming and stay in the hotel near there until night-time because his brothers were coming to meet him after a long time.

After the class I went to play tennis and came home soon after. Since I had nothing to do as gadgets were not there, I decided to read a book titled "The Journey to Atlantis" by Thea Stilton. Time passed by and soon I started to make many things out of clay. Then it was time to eat dinner. After dinner I had a long conversation with my parents and went to sleep.

The next morning, I switched on my laptop and it was working.

I realised that life wasn't that bad without any gadgets, and hence, thought of writing this article.

Moral of the story – You can enjoy life without gadgets, so try to use them less.

*

Concentration :The Myth

Yash Shailendra Talpade

I always wondered what it would be like to have Full focus and concentration towards whatever we are doing until we finish it completely, but as I am thinking about it one or the other thoughts pops up and all my power to focus and concentrate shifts to that particular thought.

Me been in my final year of college and studying Mass Media, we have been thought to observe things and surroundings, luckily, I have been doing the same since childhood.

As in our course of studies, we need to make films to gain marks, so one fine day we friends sat together to think of the theme, as time passed we finalized it, we started working towards making the film, with our full "**Concentration**" as days passed, I started to realizing towards the end of the movie that this not what we planned on making, then it strikedme that our focus was kind of lost.

Well as a typical human being, of this generation I would like to blame this on COVID too. Coming back from blaming it on someone, study says a normal human cannot concentrate for more than 90 seconds and our generation already have a curse named smart phones and social media which drains our focus by using it as a student it is necessary to focus on studies or I can say we are told so but the funny part is we concentrate on only those things which we want to focus on.

There are 2 types of mindsets i.e., **CONCENTRATING MIND** and **SCATTERED MIND**. People usually think concentrating mind gets all the ideas and get our work done but the funny part is scattered mind is the one where all our creative thoughts get into place. A human has scattered mind when he is in his comfort zone so it is better to be in our comfort zone.....*sometimes*. human mind is very complex to understand, if your concentrate on it you will surely lose your focus and think about something else as I am writing this it took me.....no not going to reveal how many times I lost my Concentration.

*

Shades of Green

-By Vihaan Shrinal Kothare

The shades of green from dark to bright,
Are seen here in the light.

The leaves of plants dripping with water,
A drop falls off, followed by another after.

A drop of dew drips off for the dirt to drain,
Such joys are given by the seasonal rain.

The hills are laid with a carpet of the shades ,
Pastel shone through by the grasses blades.

The muddy paths trodden by a thousand hooves,
Lined by mud-filled tire grooves.

Such joys are seen by the hills in the rain,
Where motors meet the farmers grain.

!! प्रभुतरुणास दीपावली शुभेच्छा !!

श्री. गौरांग श्रीकृष्ण कीर्तिकर

ऋणानुबंध

* सौ. श्रेया तळपदे *

पाठारे प्रभु म्हणून जन्माला येणं हे वरदानच आहे आणि प्रत्येक पाठारे प्रभुला याची प्रचिती तेव्हा येऊ शकते जेव्हा तो आपल्या ज्ञातीतील संस्थाजवळ येतो.

मलाही या वरदानाचा साक्षात्कार जीवनाच्या अनेक वळणावर झाला आणि अजूनही रंगभूमीवर काम करताना पडद्यासमोर वावरतांना पाठारे प्रभु ह्या वरदानाची जाणीव होत असते. परंतु मला हे कळण्यासाठी आयुष्याची सोळा वर्षे गेली. तेव्हा पहिल्यांदा मी आपल्या ज्ञातीतील एका संस्थेशी जोडले गेले. ती कायमची ती संस्था कोणती असा प्रश्न पडला का? मला नाही वाटत हा प्रश्न तुम्हा वाचकांना पडला असेल कारण आपला पाठारे प्रभु वाचकही हुशार आहे. मी लिहिलेलं ते याक्षणी वाचतायत म्हणजेच **प्रभुतरुण**.

प्रभुतरुणाशी मी जोडले गेले. ही वाक्य रचनाच मुळी वरवरची वाटते. प्रभुतरुणाशी माझे ऋणानुबंध जुळले ही भावना मनाच्या तळाशी आहे.

१९९७ प्रभुतरुण अमृतमहोत्सव

अजूनही जशाचा तसा आठवतोय वर्षेभर साजरा केलेला हा उत्सव, रंगारंग कार्यक्रम आठवतोय, त्यासाठी किंवा त्या निमित्ताने एकप्रित झालेली आमची युवा पिढी, आमच्या रिहर्सल्स, तालिमी, विलपार्लेचा तो हॉल, आमच्या नृत्यदिग्दर्शिका सौ. नंदिता-धुरंधर आमच्यासारख्या सहभागी झालेल्या त्या युवा फळीच्या नंदिताकाकी, सुहासकाका, विहंगकाका, बन्सीमामा, सुहासिनीकाकी सगळे जसेच्या तसे आठवतायत. ही सगळी मंडळी प्रभुतरुणाने दिली मला. नुसत्या या कार्यक्रमापुरतीच नाही तर यापुढे

जाऊन आत्मपरिक्षणही करता आलं.

कै. सौ. सुहास कोठारे (सुहासकाका), कै. सौ. विहंग नायक (विहंगकाका) यांनी माझ्यातल्या लेखनाला प्रोत्साहन दिलं. मी पहिल्यांदा **प्रभुतरुण**साठी लिहिलेला लेख **मराठी असे आमची मायबोली**. तो लेख वाचून सुहासकाकांचा मला आलेला फोन आठवतोय. मी लिहिलेल्या पहिल्या लेखाचं पहिलं कौतुक तेही सुहासकाकांकडून. स्वतः संपादकांनी माझ्या लेखाचं कौतुक करावं इतकं प्रगल्भ लेखन नव्हतं माझं. पण युवा पिढीतल्या कौशल्याची पारख त्यांना होती. कोणत्या माणसात कोणता गुण आहे हे पारखून त्याला प्रोत्साहन देऊन त्याच्यातील तो गुण विकसित कसा करावा हे त्यांना चोख माहित होतं.

सुहासकाकांनंतर विहंगकाकांनी प्रभुतरुणाची धुरा सांभाळली. विहंगकाका स्वतः एक उत्कृष्ट कलाकार असल्याने दूरदृष्टी आणि लोकांना एकत्र बांधून ठेवण्याची कला त्यांना अवगत होती. आणि आता श्रीमती सुहासिनी कीर्तिकर आमच्या सुहासिनीकाकी प्रभुतरुणाचा कारभार सांभाळत आहेत. त्यांना बन्सी धुरंधर आणि प्रभुतरुणाची इतर मंडळी ही हातभार लावताय. या सर्व मंडळीचा त्यावेळेच्या आमच्यासारख्या युवापिढीला सहवास लाभला त्यांना आम्ही जवळून पाहिल अनुभवलं हे आमच भाग्य, या थोर मंडळीकडे जे गुण होते ते आत्मासात करण्याचा प्रयत्न अजूनही सुरू आहे.

बघता-बघता प्रभुतरुणला ९९ वर्षे पूर्ण झाली. आता फक्त १ वर्षाची धाव काढली की, शंभरी हे

म्हणजे सचिन तेंडुलकरच्या १९ धावा झाल्यावर त्यांच्या चाहत्यांच्या मनात जी चलबीचल असते, उत्सुकता असते, धडपड असते, तशीच उत्सुकता, धडपड प्रभुतरुणाशी जोडल्या गेलेल्या प्रत्येकाच्या मनात आहे. माझ्या मनात तर नक्कीच जरी प्रभुतरुणाच्या या शंभर वर्षांच्या प्रवासातील त्याच्या ७५री नंतरची २५ वर्षे माझ्या वाटचाला आली असली तरी प्रभुतरुणाशी माझे नाते ऋणानुबंधाचे आहे. कळत-नकळत प्रभुतरुणाने माझ्यातल्या कलाकाराला, लेखिकेला, नृत्यकलेला एक व्यासपीठ दिलं. पाया बांधला गेला, आणि फक्त थोरामोठ्यांकडूनच नाही तर संपर्कात आलेल्या समवयस्कर, आपल्याहून लहान अशा सर्वांकडूनच काही ना काही शिकायला मिळत होतं. नित्य नवीन विविध प्रत्युशासारखे उपक्रम करून स्वतःला विकसित करता येत होतं. आणि इथून प्राप्त झालेले ज्ञान हे व्यावहारिक जीवनातही उपयोगी पडत होतं. त्यामुळे प्रभुतरुणाकडून मिळालेल्या अशा प्रकारच्या कित्येक ऋणांच्या बंधनात मी जोडले गेलेय.

आम्हाला जसा प्रभुतरुणाचा सहवास लाभला, प्रभुतरुणाचं व्यासपीठ मिळालं, जिथे मनमोकळं लिहिता येईल अशी आपली हक्काची जागा आम्हाला उपलब्ध होती, तसाच आमच्या पुढच्या पिढीलाही प्रभुतरुण या वटवृक्षाची सावली मिळावी अशी इच्छा व्यक्त करत नाही तर आता ज्या युवापिढीला, आमच्या पिढीला आग्रह करतेय की, आपण सर्वांनी मिळून प्रभुतरुणाला चिरतरुण ठेऊया. शतक पूर्ण करण्यासाठी आपल्या आधीच्या पिढ्यांनी घेतलेली मेहनत, सातत्य, चिकाटी आपल्याला विसरून चालणार नाही, तेव्हाच हे प्रभुतरुणाचे शतक सार्थकी लागेल आणि एका शतकाकडून दुसरे शतक पूर्ण करण्यासाठी प्रभुतरुणाची वाटचाल सुरू होईल.

१०० Run Not Out - प्रभुतरुण-१०० धावा

या प्रभुतरुणाने मारलेल्या Century साठी प्रभुतरुण तसेच या शंभर वर्षांत प्रभुतरुणाचे सातत्य राखणाऱ्या, कारभार सांभाळणाऱ्या, प्रभुतरुणाचा परिवार वाढवणाऱ्या प्रत्येकाचेच मनःपूर्वक अभिनंदन...

!! प्रभुतरुणास दीपावली शुभेच्छा !!

श्री. मिथिल चंद्रकिरण नवलकर

प्रभुतरुण दिवाळी अंक (नोव्हेंबर-डिसेंबर) २०२२ / १०७

**WISH YOU A HAPPY & SAFE DIWALI
FROM**

M/s. Reva Chem - Fab (India)

Plot No. 262, GIDC,
Bhadakmora,
Near Daman Ganga Paper Mill,
Vapi - 396 195

१०८ / प्रभुतरुण दिवाळी अंक (नोव्हेंबर-डिसेंबर) २०२२

**WITH BEST COMPLIMENTS
FROM**

SUNIL SUDHAKAR KOTHARE

प्रभुतरुण दिवाली अंक (नोव्हेंबर-डिसेंबर) २०२२ / १०९

हलतऑतकलकडून

प्रभुतरुणलस
दीपलवलीऑल हलरुदलक शुभेऑऑल

पाठारे प्रभु सोशल समाज

दि. ३० सप्टेंबर रोजी म्हणजे ललिता पंचमीला दरवर्षीप्रमाणे कनकाईदेवी महोत्सवात कीर्तिकर परिवारातर्फे पाठारे प्रभु सोशल समाजाने नवरात्रोत्सव मोठ्या दिमाखाने साजरा केला. सुरुवातीला संयुक्त चिटणीस सौ. नीता सेंजित यांनी प्रास्ताविक केले. नंतर समाजाध्यक्ष स्वाती राणे यांनी मनोगत व्यक्त केले. मग शुभारंभी मायरा राणे हिचे गणेशनृत्य सादर झाले. सौ. रॉनिका विजयकर, सौ. सुहास विजयकर, सौ. योगिता नवलकर, नीलम व किमया कोठारे, क्षमा कोठारे, सौ. सुजाता कीर्तिकर, वीणा अजिंक्य... आदी गायिकांनी देवीस्तुती असणारी गाणी बहारीने सादर केली. या सुरांनी देवी आणि भक्तगण डोलत असताना अनेकांनी डौलदार अशी नृत्यकला देवीसमोर सादर केली. सौ. मयुरा नायक, अनिका कोठारे, अवंती तळपदे आदींनी स्वतंत्रपणे नृत्य करून रसिकांना सुखविले. पण या एकल नृत्याबरोबरच सामूहिक नृत्येही सादर झाली. त्यात आपले सण अधोरेखित झाले. नागपंचमी, दहीकाला, नारळीपौर्णिमा, रक्षाबंधन, मंगळागौर, पिठोरी इ. सणांवर ही सांघिक नृत्ये होती. त्यामुळे उत्सवी वातावरण संस्कृती दर्शनाने भारून गेले. याच संस्कृतीचा खास भाग म्हणजे या वर्षीचा ७५ वा स्वातंत्र्य महोत्सव. अतिशय औचित्यपूर्ण असा स्वातंत्र्यदिन नृत्यसमूहाने साजरा केला. अभिजित विजयकर आणि विजय धुरंधरांचाही या कार्यक्रमात सहभाग होता. खास उल्लेख करायलाच हवा तो छोट्या कलाकारांचा. मायरा नवलकर, समीरा नवलकर, रिओना राणे, मान्या नवलकर, अनिका कोठारे, मायरा राणे, किमया कोठारे, अवंती तळपदे, विवान आगासकर, अश्विन तळपदे.. या सर्वच छोट्या कलाकारांनी सोशल समाज असाच पुढे जात रहाणार आहे याची ग्वाही दिली. बहुतेक नृत्ये मयुरा नायकने बसवलेली होती. तिला सादरीकरणात आपल्या नृत्यकौशल्याने साथ दिली ती मिहिका

नवलकर, संजना कोठारे, अनुश्री कोठारे, निशका कोठारे, डॉ. निवेदिता धैर्यवान, पूजा कोठारे, अपर्णा कोठारे, सौ. गीता आंबवणे, नूतन कीर्तिकर, योगिता नवलकर, प्रणाली धुरंधर, पल्लवी कोठारे, डॉ. अर्चना कोठारे, नीलम कोठारे आदींनी. या समारंभाशेवटी समाजाचे संयुक्त चिटणीस श्री. जयंत कीर्तिकर यांनी आभार मानले. कीर्तिकर परिवारातर्फे सर्व सहभागींना सप्रेम भेटवस्तू देण्यात आल्या आणि सर्व उपस्थितांना प्रसाद भोजनही. लॉकडाऊननंतरच्या काळातील हा प्रत्यक्ष झालेला सोहळा आल्हादक होता.

*

पाठारे प्रभु महिला समाज

पाठारे प्रभु महिला समाजातर्फे दि. १५-१०-२२ रोजी समाजाच्या शिवणवर्गात ज्ञातीतील गरजू महिलांना दिवाळीसाठी साड्या, भेटवस्तू, पैसे यांचे वाटप करण्यात आले. त्याचा वृत्तांत सामना या वृत्तपत्रात फोटोसह प्रसिद्ध झाला.

*

प्रतिक्रिया

नवलCurry

शास्त्र असतं ते

While I reiterate my appreciation for the timely publication and delivery of Prabhu Tarun in its 99th year have a fancy of above article by Mrs. Navalkar connecting Shastra with religious functions, which kindled my fond memories of my childhood in Girgaon 80 years then.

She has also dealt with fine association of National Events as Shastra

शुभ नवरात्री

-Arvind Dharadhar

**WITH BEST COMPLIMENTS
FROM**

A WELL WISHER

**WITH BEST COMPLIMENTS
FROM**

**M. P. Engineering
Constructions (India) Pvt. Ltd.**
*Pipeline, Vapour Recovery System
& EPC Company*

1003/1004, Lodha Supremus III, I Think Techno Campus, Off JVLR,
Kanjurmarg (E), Mumbai - 400 042.
Tel. : 022 25750000 Web : www.mpengg.com
Email : info@mpengg.com / sales@mpengg.com

प्रभुतरुणाची डायरी

जनन

०४-१०-२२ सौ. किरण आणि दिव्येश दीपक जयकर

कन्या, पलावा

कुर्यात् बटोर्मगलम्

३१-१०-२२ विवान श्रीपाद आगासकर

अमृत महोत्सव

२०-१०-२२ श्रीमती भारती रसिक विजयक

मरण

०१-१०-२२ श्री. उदय चापाजी कीर्तिकर,

वय ८२,

खार

०१-१०-२२ श्री. पद्मसेन आनंदराव नवलकर,

वय ९०,

बोरीवली

०३-१०-२२ श्रीमती मालती मोहन देसाई,

वय ९१,

यू.एस.ए.

०९-१०-२२ श्री. अरूण विमलकांत अजिंक्य,

वय ७२,

वांद्रे

२४-१०-२२ श्रीमती लता शंकरराव अजिंक्य

वय ९४,

दादर

२८-१०-२२ श्रीमती कुमुदिनी ईश्वरचंद्र विजयकर

वय ९५,

पुणे

प्रभुतरुणास देणगी

* श्री. सुनील जयकर यांजकडून प्रभुतरुणास दीपावली निमित्त रु. ३०००/-

* दिवाळीनिमित्त अनामिक दात्याकडून प्रभुतरुणास देणगी रु. २००१/-

अभिनंदन

* सौ. जान्हवी राणे यांची 'मिसेस ईस्ट अमेरिका युनिव्हर्स २०२२' म्हणून निवड झाली.

* 'द बॉम्बे इन्कॉर्पोरेटेड लॉ सोसायटी' तर्फे 'इण्ड्यूरिंग लिगसी - १२५ वर्षे आणि त्या पलीकडे' या पुस्तकाचे मुंबई उच्च न्यायालयाचे मुख्य न्यायाधीश श्री. दिनकर दत्ता यांच्या हस्ते ६/१०/२२ रोजी प्रकाशन केले. बॉम्बे इन्कॉर्पोरेटेड लॉ सोसायटीची १२५ वर्षे साजरी करण्यानिमित्त हे कॉफी टेबल बुक प्रकाशित झाले. या पुस्तकनिर्मितीत सॉलि. राजन जयकर यांचा सहभाग आहे आणि यातील जवळजवळ सगळी चित्रे त्यांच्या संग्रहातील आहेत. जागतिक पोस्टकार्ड दिनानिमित्त १० ऑक्टोबर रोजी त्यांच्या संग्रही असलेल्या पोस्टकार्डांवरील १८९९ ते १९१४ पर्यंतच्या जुन्या मुंबईचे सादरीकरण झाले.

* ज्येष्ठ नागरिकदिनानिमित्त श्री. जयंत मुकुंद कोठारे (डॉंबिवली) यांचा कल्याण महापालिकेतर्फे सत्कार करण्यात

आला.

* मृदूला प्रभुराम जोशी यांचे 'अभिजन प्रियजन भाग २' हे पुस्तक प्रकाशित झाले. काही लेखक-कवयित्री-रसिक वाचकांना एक गट आहे. या गटाने नवरात्रोत्सवात 'दुर्गा' म्हणून मृदूला यांची निवड केली. सौ. स्वाती वर्तक यांनी कवितेतून मृदूलांचे वेगळेपण अधोरेखित केले.

* डॉ. सुमन नवलकर यांच्या 'माणूस आडवा जातो तेव्हा' विनोदी कथासंग्रहाला मराठी ग्रंथ संग्रहालय ठाणेचा मानाचा साहित्य पुरस्कार प्राप्त झाला. निरनिराळ्या चार दिवाळी अंकात त्यांचे लेखन प्रकाशित झाले.

* १० ऑक्टोबर २२ रोजी 'जागतिक पोस्टकार्ड दिना' निमित्त सॉलि. राजन जयकर यांचे त्यांच्या संग्रही असलेल्या पोस्टकार्डांवरील १८९९ ते १९१४ पर्यंतच्या जुन्या मुंबईचे सादरीकरण झाले.

* प्रा. सुहासिनी कीर्तिकर यांचे प्रभुतरुणाव्यतिरिक्त तीन दिवाळी अंकात लेखन प्रकाशित झाले. 'गमभन' या वैशिष्ट्यपूर्ण दिनदर्शिकेत त्यांचा सतीश काळसेकरांवरील लेख घेण्यात आला आहे. ज्ञानपीठ पुरस्कारविजेते दामोदर मावजो यांच्या आगामी पुस्तकाचे मलपृष्ठ त्यांचे आहे.

* सौ. दिप्ती विजयकर यांनी झी मराठीवरील 'तू तेव्हा तशी' मालिकेतील कपडे डिझाईन केले.

बोर्ड ऑफ कंट्रोल प्रभुतरुणाच्या मालकीचे हे पत्र

स्नेहेशा प्रिंटर्स, ३२०-अ शाह अँड नाहर इंड. इस्टेट, अ-१, धनराज मिल कंपाऊंड, सीताराम जाधव मार्ग, लोअर परेल, मुंबई-४०००१३ येथे छापून पारिजात बी-३, युनियन बँक एम्प्लॉईज को-ऑप. हौ. सोसायटी, पटेल इस्टेट, जोगेश्वरी (प.), मुंबई-४००१०२ येथून प्रसिद्ध केले. कार्यालय दूरध्वनी : २६७८००४४

११४ / प्रभुतरुण दिवाळी अंक (ऑक्टोबर-नोव्हेंबर) २०२१

